

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ

ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

Π α ρ ᾶ

Διαφόρων λογίων.

Τ Ο Μ Ο Σ Α.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Δ'. ΤΟΥ Α'. ΕΤΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1840.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΜ. ΑΝΤΩΝΑΔΟΥ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

Φ Ι Λ Ο Σ Ο Φ Ι Α.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑ-
ΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.

(Σημ. τῆς Revue britannique. Εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Γερμανίας κατάστασιν ἡ ἔκθεσις αὕτη μᾶς ἐφάνη περιεργωτάτη. Μᾶς φαίνεται δὲ παράδοξον πῶς δὲν ἀπαντᾶται εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦ Μοιλέρου (Mœhler), τοῦ ἀναμφισβητήτως μεγίστου θεολόγου τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸν Βοσουέτον. Ἡ Συμβολικὴ καὶ ἡ Ἀθανασία του εἶναι ἀριστουργήματα θανμασθέντα εἰς τὴν Γερμανίαν).

Ἡ νέα Γερμανία ἔπαυσε σχεδὸν πλέον νὰ θεωρῆται ὡς αἰνιγμα εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰκοσαετῆς εἰρήνη παρέσχε καὶ εὐκαιρίας καὶ μέσα εἰς τοὺς θελήσαντας νὰ διεισδύσωσι διὰ τῶν σκοτεινῶν νεφελῶν καὶ τῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια τὴν περιεκάλυπτον, καὶ εἰς τὰ ὅποια ὀλίγιστοι μόνον ἐπεχειρίζοντο νὰ ἐμβαθύνωσιν ἄλλοτε. Δραστήριον βεβαίως ἠσθάνθησαν τὸν πόθον τοῦ γινώσκειν καὶ τὸν ἔρωτα τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης ὅσοι κατὰ τὰ 1802 ἐτόλμησαν ν' ἀφήσωσιν τὴν ὀμιχλώδη καὶ

σκοτεινήν ἀτμοσφαῖραν, ἣτις εἶναι κεχυμένη περὶ τῆς Γερμανίας τὰ εἰδωλα· διότι ἐπὶ πολὺ ἔμενον ὡς ἔκθαμβοι ἢ Γαλλία, ἢ Ἀγγλία, καὶ ἢ Ἰταλία ἐνώπιον τοῦ Ἐμμανουὴλ Κάντου, τὸν ὁποῖον ἐπεκάλεσαν “μυστηριώδη, „ καὶ ἐνώπιον τοῦ Γέτου, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν “ τὸν περιπαθῆ. „ Καὶ ἢ μὲν Γαλλία εἰρωνεύετο καὶ τοὺς δύο ἢ δὲ Ἀγγλία, ἐμβριθεσέρα τὸν χαρακτῆρα, ὠμολόγει τὴν ἀγνοίαν τῆς. Ἄλλὰ κατ’ ὀλίγον τὰ ἱερογλυφικὰ τῆς Γερμανικῆς φιλοσοφίας ἐξηγήθησαν, τὰ μεγάλα τῆς Γερμανίας ὀνόματα ἔπαυσαν θεωρούμενα ὡς κομῆται ἀκαταμετρήτου τροχιάς καὶ ἀγνώζων κινήσεων, καὶ τὰ συστήματά των ἐννοήθησαν καὶ ἀνελύθησαν καὶ ἀπέδόθη εἰς αὐτὰ μέρος ἐπαίνου καὶ μέρος ψόγου.

Οὕτως ἢ ποίησις, ἢ μυθιστορία, τὸ δρᾶμα, αὐτὴ ἀκόμη ἢ φιλοσοφία τῶν Γερμανῶν ἐγένοντο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον προσιτὰ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην· ἐξ ἐναντίας ἢ θεολογία των ἔμεινεν ἀκόμη εἰς σκότην κεκαλυμμένην, διότι τῆς παραδόξου Γερμανικῆς φιλολογίας αὕτη κατέχει τὸ παραδοξότατον καὶ ὑψηλότατον μέρος· συγκεχυμένοι φωναί, ὡς τοῦ Βαβυλωνίου πύργου, ἐξέρχονται ἀπ’ αὐτὴν, γιγαντιαῖαι σκιαὶ πλανῶνται εἰς τὸ ζοφερὸν χάος τῆς, καὶ ὁ προσερχόμενος εἰς αὐτὴν φαντάζεται ὅτι εἰσέρχεται εἰς τὰς Καυκασίας ἐρήμους, ὅπου οἰμόζει δεσμότης ὁ Προμυθεὺς ὑπὸ τὴν συγῆρὰν χεῖρα τοῦ πατρὸς τῶν Θεῶν φρικτὸν καὶ ξένον τὸ θέαμα τῆς σφαίρας ταύτης, ὅπου νέφη κιλνδούνται ἐπὶ νεφῶν, τυχαῖα συμπτώματα φωτὸς διαποικίλουν τὸ μέλαν σκότος μὲ ζιλπνὰς καὶ ἀνεξηγήτους εἰκόνας, νέφη καὶ εἰκόνες κινοῦνται, ἀλλ’ αἱ μυστηριώδεις κινήσεις των δὲν εἶναι καταληπταί, καὶ ὁ θεώμενος καταρᾶται τὴν ξηρὰν ταίτην γῆν, τὸν ἀνήλιον αὐτὸν οὐραϊόν. Σπανίως καὶ ποὺ Νοβαλὶς τις, λευκόπτερος ἀετὸς ἢ περιστερά, τείνει τὰς πτέρυγας ἐπὶ τῆς σκοτίας καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπιπλανᾶται ὡς φαεινὸν φάντασμα ὅσα λαμπρότερα ἢ πτῆσις του, ὅσω τὸ κάλλος του θελκτικότερον, τοσοῦτον παραδοξότερον ὅτι κατοικεῖ τὸν δαιδαλον τοῦτον

ματαίων συστημάτων, καὶ θεωριῶν ψιλῶν πάσης ὕλης. Διὰ τοὺς Ἄγγλους ἡμᾶς, τοὺς ταχαίως ὁδοιποροῦντας, κ' ἐπιθυμοῦντας νὰ γνωρίζωμεν πάντοτε ποῦ βαδίζομεν, τὸ κλίμα τοῦτο δὲν ἔχει θέλγητρα. Τί τὸ κέρδος ἂν ἀκολουθήσωμεν τὸν Κάντιον μέχρι τῶν ἀδύτων τῆς ἀναλύσεως, μέχρι τῶν ἀπεράντων συνδιασμῶν τῆς σκέψεως; τί ὠφελούμεθα ἂν μελετήσωμεν τὸν Ἐρδέρων, τὸν ὁποῖον διαφλέγει διάπυρος φιλανθρωπία ἐνθουσιασμός; οὐδὲ ἐννοοῦμεν πῶς ἡ πλατωνικὴ τοῦ Σλειερμαχέρου περπάθεια, ἡ βαθεῖα τοῦ Γεσηνίου περὶ τὴν ἐβραϊκὴν πολυμάθεια, καὶ ἡ σοβαρὰ τοῦ Βεγεσνεϊδέρου λογικὴ ἐνισχύουν τὴν ἠθικὴν δύναμιν μας, καὶ πῶς στηρίζουν τὰ κλονούμενα βήματά μας εἰς τὴν τρίβον τοῦ βίου.

Αὐτοὶ ἐξ ἐναντίας ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκουσίως ὑποσκάπτουν ἀντὶ νὰ στερεώσωσι τὰς βάσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅσον παράδοξος καὶ ἂν φαίνεται ἡ πρότασις αὕτη, εἶναι ὁμως βεβαία, καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ εὐσεβὲς, τὸ σκεπτικόν, τὸ περιπαθὲς τοῦτο ἔθνος ἔβλαψε περισσότερον τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διαδώσῃ τὴν Ἀρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς Γάλλους μὲ ὄλην τὴν κουφότητα καὶ τὴν εἰρωνείαν των. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι οἱ Γερμανοὶ περιῆψαν ἀμβολίαν εἰς τὰ πρῶτις α συστατικὰ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καὶ τοῦτο ὄχι διότι τὰ περιεφρόνουν, ἀλλὰ διότι κατήντησαν νὰ τὰ μηδενίσωσι καὶ νὰ τὰ ἐξαλείψωσιν ἐντελῶς μέχρι τέλους διὰ τῆς λεπτολόγου των ἀναλύσεως. Τὸ χωνιτήριον τῶν ἀκριβολόγων τούτων χημικῶν ἐξατμίζει τὰ πάντα, μεταβάλλει τὰ πάντα εἰς καπνόν, εἰς ἀναθυμιάσιν, εἰς φαινόμενον, εἰς μηδέν. Δὲν καταστρέφουν ὁμοίως τὴν πίστιν ἐφ' ἧς ἡ ἱστορία κατῆλθε πρὸς ἡμᾶς διὰ τῶν αἰῶνων, καὶ δὲν ὑποσείουν ὁμοίως τὰ θεμέλια ὄλων τῶν πεπειθήσεών μας;

Περίεργος εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Γερμανὸς θεολόγος θεωρεῖ τὸ εὐαγγέλιον. Κατ' αὐτὸν ἡ ἱερὰ βίβλος περιέχει μῦθον, ἀλληγορίαν, ἐποποιίαν, καὶ τὸ θαῦμα ἐξηγεῖται ὡς

φαινόμενον φυσικὸν ἢ ὡς σύμβολον. Κατ' αὐτὸν Χριστιανὸς εἶναι ὁ παραδεχόμενος τὴν θείαν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐντελείας, τῆς ὁποίας τύπος μὲν εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ Μεσσίας. ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων ἦτον εὐαγγελιστῆς. Ἡ Γερμανία αὕτη ἦτις μᾶς κατέστησε δισπίστους πρὸς τὸν Ὅμηρον, προσπαθεῖ νὰ μᾶς καταστήσῃ δισπίστους πρὸς τὴν γραφὴν, καὶ διδάξασα τὴν Εὐρώπην ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια, ἀλλὰ δημοτικὰ μόνον ἄσματα τοῦ Ὀμήρου ὅτι ὑπάρχουν, διδάσκει σήμερον περὶ ἐποποιίας Μωσαϊκῆς, περὶ διηγημάτων Μωσαϊκῶν, περὶ μύθου Μωσαϊκοῦ. Ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας, πλανᾷ ἄμορφον φάντασμα χριστιανικῆς ἀλληγορίας, τῆς πίστεως τὴν στερεότητα καταστρέφουσα, καὶ ἡ θρησκεία συγκαταστρέφεται μετ' αὐτῆς. Ἡρξισαν ἤδη καὶ οἱ Γερμανοὶ νὰ συναισθάνωνται τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ τόπου των, καὶ ὁ περίφημος Οὐολφγάγγος Μένζελ ἐπιπλήττει εἰς τὴν φιλολογικὴν τοῦ ἐφημερίδα τοὺς περὶ τὴν ἐξήγησιν ἀσχολουμένους τῆς Γραφῆς, ὅτι ὀλίγον φέρουσι σέβας πρὸς τὸ ἱστορικὸν αὐτῆς μέρος. Παρατηρεῖ δὲ ὁ κριτικώτατος καὶ περιουστάτος οὗτος συγγραφεὺς καὶ τὴν παρακμὴν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως εἰς τὴν Γερμανίαν.

“Ὁ χριστιανισμὸς, λέγει, φαίνεται εἰς τὴν αὐτὴν ἐθρισκόμενος στάσιν σήμερον, εἰς ἣν ἡ εἰδωλολατρία εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτε ὅλοι οἱ θεοὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν συνέρρεον πανταχόθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἡ Ῥώμη τοὺς ἐδέχετο ὅλους ἀσμένως. Τότε περιεργεῖα ἀλλ' ὄχι καὶ εὐσεβεῖα κινούμενοι οἱ πολυπληθεῖς κάτοικοι τῆς πρωτενοΐσης τοῦ κόσμου συνέρρεον περὶ τὰ δίσμορφα εἰδῶλα τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσσυρίας, καὶ ἔκλινον ἐνώπιον αὐτῶν γόνυ. Ὁμοίως καὶ οἱ σήμερον τῆς Γερμανίας χριστιανοὶ, διστάζοντες ἢ ἀδιαφοροῦντες ὡς πρὸς τὴν χριστιανικὴν ὁμολογίαν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ παραδεχθῶν, τὰς παραδέχονται ὅλας κατὰ τὸ φαινόμενον. Σὺγγχέονται τὰ μᾶλλον ἀντίθετα χρώματα, οἱ καθολικοὶ βαδίζουσι τὴν ὁδὸν τῶν φώτων καὶ τῆς προόδου, παραδέχονται ἀρχὰς

λογικὰς, μετριοπαθεῖς καὶ εἰρηνικὰς ὡς οἱ διαμαρτυρούμενοι αὐτοὶ πάλιν ὑποπτεύονται ἤδη ὅτι προέβησαν ἐπέκεινα τοῦ δέοντος, ὀπισθοδρομοῦν, δισπιστοῦν πρὸς τὴν ἀτομικὴν κρίσιν, ἣτις ἦτον τῆς πεπειθήσεώς των ἢ μόνη βάσις, καὶ κατ' ὀλίγον προσέρχονται ἀπροσποιήτως πλέον πρὸς τύπους καὶ ἰδέας μᾶλλον καθολικὰς. Αἱ μεταξὺ Δουθηριανῆς κοινῶνίας καὶ κοινωνίας ἀναμορφωτῶν διαφορὰ ἐλησμονήθη παντάπασιν, καὶ τάγμα ὀλόκληρον διαμαρτυρουμένων τῆς Ἄρκτου εἰσέβαλε μεταξὺ τῶν καθολικῶν τῆς Μεσημβρίας. Μεταξὺ τῶν καθολικῶν ἀφ' ἐτέρου ὑπάρχει σύστημα ἀληθῶν διαμαρτυρουμένων, τὸ τῶν καταδικαζόντων τὴν ἀγαμίαν (les anti-célibataires). Τί εἶναι ὅλαι αἱ ἐπικρατοῦσαι αὐταὶ εἰς τὴν Γερμανίαν φιλοσοφίαι, αἱ ἄλλοτε μὲν συνυπάρχουσαι, ἄλλοτε δὲ ἀλλήλας διαδεχόμεναι, καὶ μὲ μεγίστην εὐκαμψίαν πρὸς πᾶσαν ὁποῖαν δήποτε Ἰρησκειαν προσαρμοζόμεναι; Ἐν μέσῳ τοῦ χάους τούτου οἱ πλείστοι μένουσιν ἀδιάφοροι θεαταί, φρονοῦντες ὅτι οὔτε κέρδους ἔλπις οὔτε φόβου ζημίαι δὲν ὑπάρχει πρὸς οὐδὲν τῶν δύο μερῶν.

Ἡ φυσικὴ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων ἀνάπτυξις ἐπιφέρει ἀδιάκοπον καὶ συνεχῆ μεταβολὴν τῆς μορφῆς, τῆς ἐκτάσεως, τῆς ἀξίας των. Τὸ πᾶν εἶναι παλιγγενεσία διηκεῖς ὁ δεσποτισμὸς γεννᾷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἐλευθερία τὸν δεσποτισμόν. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας τὸ νευρωδέστερον βλάστημα, καταπνίγει τὴν ἐλευθερίαν καταχρῶμενον αὐτῆς. Ἴδου καὶ ὁ νέος τῆς Γερμανίας σκεπτικισμὸς. Εἶναι αὐτὴ ἡ Ἰρησκειὰ τῆς διαμαρτυρήσεως, ἀφ' οὗ τὰ ἄνθη τῆς ἔπεσαν καὶ ἐφύη ὁ σπόρος τῆς, εἶναι τὸ ἔσχατον πέρασ τῆς Δουθηριανῆς διαμαρτυρήσεως. Καὶ μὲ τοῦτο δὲν αἰνιττόμεθα ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀναμορφωτῆς ἤθελε διὰ τῶν μεταβολῶν του νὰ προοδοποιήσῃ ἐποχὴν ἄθρησκον, ἐποχὴν ἀρνούμενην εἰς τὴν γραφὴν πᾶσαν θεῖαν δύναμιν. Ὅχι! ἀλλ' ἡ ἄρχὴ αὐτῆ τῆς διαμαρτυρήσεως, ἡ ἀτομικὴ κρίσις εἰς οὐδεμίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν στηριζομένη, ἦτον ἐπόμενον, νὰ παράξῃ ὅ,τι παρήγαγε.

Εἰς τὴν Εὐρώπην σήμερον, ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ῥωσσίας μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς, εἴμεθα ὅλοι διαμαρτυρούμενοι, καὶ μόνον ἀγροῖκοι τινες φυλλαὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας (1) ἐξαιροῦνται τῆς ἐπιδημίας. Ὅλοι κρίνομεν κ' ἐπικρίνομεν, ὑπερπηδήσαντες τοῦ σεβασμοῦ τὸν φραγμὸν καὶ ὁ εὐσεβέστερος μεταξὺ ἡμῶν παραδέχεται τὸν κανόνα τῆς ἀτομικῆς κρίσεως, ἣτις πολλάκις συνωνυμῆ με φαντασίαν, ἰδιοτροπίαν, παραφροσύνην ἀτομικὴν. Οὕτως ὑποσκαφεῖσα διὰ τῆς διαμαρτυρίας ἢ γενικῆ ἐκκλησία, κατέπεσε, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνέστη ἡ ἐκκλησία ἐκάστου εἰς τὴν σκέψιν ἐκάστου. Αἱ παραδόσεις καὶ αἱ πηγαὶ δὲν ἀκούονται πλέον· αἱ συγκεχυμέναι φωναὶ τοῦ πύργου τῆς Βαβυλῶνος ἦσαν ὀλιγώτεραι καὶ ἤττον τεταραγμέναι ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν αἰρέσεων τῶν διαμαρτυρουμένων. Τὸ δὲ δημόσιον παρακαθήμενον θεωρεῖ τοὺς διαπληκτιζομένους ἀντιπάλους, τέρπεται διὰ τὴν ἐπιδειξιότητά των, κ' ἐπικροτεῖ, δραματικῶς συγκινούμενον, εἰς τὰς ἥττας ἢ νίκας των.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθὴς στάσις τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρουμένων εἰς Γερμανίαν. Ἡ δ' Ἀγγλία διέφυγε τοὺς κινδύνους τούτους, κατασκευασαμένη δι' ἑαυτὴν ἰδιαιτερόν τινα καθολικισμόν, διατηρήσαντα τὸ σέβας πρὸς τὰς πηγὰς καὶ τὰς παραδόσεις, καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀπέβαλε τῆς κοινωνίας τῆς ὅλους ὅσοι ἠθέλησαν ν' ἀνεγείρωσιν ἰδιαιτέρους ναῖσκους πρὸς ἰδίαν των τέρψιν.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὅταν καταληφθῆ ἀπὸ πυρετὸν φιλελευθερίας, καταχράται τὰς λέξεις ταύτας, παραφέρεται, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον μαίνεται, ὅσῳ ζητεῖ τις νὰ τὸ περιστείλῃ. Διὰ τοῦτο προκριώτερον εἶναι νὰ παραχωρηθῆ εἰς αὐτὸ ἕκτασις τις, καὶ τις ἀνεξαρτησία, στρέφομένη ἐντὸς σεμνοῦ καὶ ἔμφρονος κύκλου, παρὰ νὰ περιορίζηται εἰς δουλείαν ἀνυπόφορον, τῆς ὑποίας θραῦτον τὸν ζυγὸν ἐκτραχηλίζεται μέχρι τέλους. Μάτην ἐκάστη τῶν κοινωνιῶν

(1) Καὶ ἡ Ἑλλάς.

τῶν διαμαρτυρουμένων ἐξεσφενδόνισε δογματικὸν κατὰ τῶν συναδελφῶν τῆς ἀνάθεμα. Μάτην περιποιούμενοι εἰς ἑαυτοὺς οἱ διαμαρτυρούμενοι τὸ ὑποτιθέμενον ἄπταιστον τῶν καθολικῶν ἠθέλησαν νὰ κατακρημνίσωσιν εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν Ἀναβαπτιστὰς, Ἀρμενίους, Λουθηρανούς. Ἀνοχῆς ἄρνησις ἀπέκρουσεν ἄρνησιν ἀνοχῆς, καὶ ἡ μακρὰ αὐτῆ ἀλληλομαχία τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων τῶν διαμαρτυρουμένων ἐκλόνισε μεγάλως τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν πολλῶν σέβας.

Τοιουτοτρόπως ἐξ αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς ἀνεξαρτησίας, τὴν ὅποιαν εἶχον κηρύξει οἱ πρῶτοι ἀναμορφωταί, ἀνεβλάστησε τυραννία δοξασιῶν ἀποκλειστικῶν, αἵτινες ἐκτεινόμεναι ἐκινδύνεον νὰ καταπνίξουν τὴν ἀναμόρφωσιν. Εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὴν πρώτην τῶν ἀναμορφωτῶν ἐποχὴν διεδέχθη ἐποχὴ δογμάτων πολεμίως ἀντεπανισταμένων, ἐποχὴ ἀληθοῦς παπισμοῦ διαμαρτυρουμένων. Τί ἐκέρδισεν ἡ διαμαρτύρησις; ἀντὶ ἐνὸς πάπα ἐγέννησε χιλίους πάπας. Τὸ σύστημα τῆς δημοκρατίας ἐφηρμόσθη εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ζηλότυπος διάθεσις τῆς δημοκρατίας, καὶ τὸ μῖσός της πρὸς πάντα τὸν ἔχοντα διαφόρους ἀπὸ αὐτὴν ἰδέας περὶ ἐλευθερίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἐπὶ τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας τοῦ ὀρθόδοξου Λουθηρανισμοῦ, θεολόγος ἐφυλακίσθη εἰς Γερμανίαν διότι διῶσχυρίσθη ὅτι " δὲν ἀρκεῖ χάρις χωρὶς τῶν ἔργων. " Ἄλλος ἐξωρίσθη ὡς ἔνοχος διότι ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἄλλος τρίτος ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ κοιμητήριον διότι εἶπεν " ἡμέτερε πάτερ " (Unser Vater), ἀντὶ " Πάτερ ἡμῶν " (Vater unser). Ἄλλ' οἱ ὄπαδοι τῶν διαφόρων τούτων δογμάτων, κλίνοντες ὑπὸ τὸν δεσποτισμὸν αὐτῶν, συνησθάνθησαν τέλος ὅτι ὁ ζυγὸς τοῦ καθολικισμοῦ ἦτον ἐλαφρότερος ἀκόμη ἀπὸ τὸν ζυγὸν ὅλων τῶν πολυπληθῶν τούτων μικρῶν εἰδικῶν καθολικισμῶν καὶ παντάπασιν ἀπαυδήσαντες ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν ὠρισμένων τύπων, οἵτινες περιλαμβάνουσιν ἕκαστον δόγμα, κατέφυγον ἀναγκαίως εἰς τὴν

ἀόριστον τῶν συμβόλων θεωρίαν, ἣτις ἐπικρατεῖ σήμερον εἰς τὴν Γερμανίαν.

Εἰς τὴν διαμαρτύρμωσιν, λέγει ἀληθῶς ὁ Βοσουέτος, ἐνυπάρχει ἔμφυτος ἀρχὴ διαλύσεως, ἐπενεργήσασα καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς φιλοσοφίας τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, φιλοσοφίας μὴ ἐχοῦσης θεὸν, καὶ διαλισάσης αὐτὴν ταύτην τὴν διαλύουσαν διαμαρτύρησιν. Ἴδου διατὶ ἡ βαθύνουσα καὶ σκεπτικὴ Γερμανία εὐρέθη αἴφνης πλησιεστέρα τῆς Γαλλικῆς φιλοσοφίας τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀπ' αὐτὴν τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ἑὺνιος καὶ ὁ Ῥωπάχιος ἀσκοῦν Βολταιριανὴν εἰρωνίαν, καὶ ἐγείρεται νέα σχολὴ φιλοτιμουμένη νὰ σατανίζῃ καθ' ὅσον ὁ σατανισμὸς δύναται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν.

Τὸν ἐναντίον κίνδυνον φαίνεται διατρέχουσα ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία, διότι αἱ ἱεραρχικαὶ τῆς ἔξεις ἔχουν τυπικόν τι καὶ ἀπολελιθωμένον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγγυᾶται μακροβιότητα οὐδὲ φαίνεται εἰς αὐτὴν ὁ παράδοξος βρασμὸς τῶν Γερμανῶν θεολόγων ζητούντων μύθους πανταχοῦ, καὶ πραγματευομένων περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ τοῦ Μίθρα καὶ τοῦ Σεράπιος. Ἡ κυριακὴ τηρεῖται αὐστηρότερον εἰς Ἀγγλίαν ἢ εἰς Γερμανίαν, καὶ μ' ὅλον ὅτι ὁ Ἀγγλος ἐπιμένει πιστότερον εἰς τοὺς καθιερωμένους τύπους τοῦ δόγματος, ἀλλ' ἡ θρησκεία πολλάκις καταντᾷ ὅλως ἐξωτερικὴ καὶ ἄψυχος εἰς αὐτόν, ἐν ᾧ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐν μέσῳ τοῦ χάους τῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα συνορεύουν πρὸς τὴν πανθειάν, ὑπάρχουν τουλάχιστον ψυχὰ ἰσχυραὶ, ζητοῦσαι διὰ τῶν μεταφυσικῶν νεφελῶν τὸν θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Οἱ παράδοξοι τοῦ καθαριστοῦ γόοι, ζητοῦντος ἀπὸ τὰ ὄνειροπολήματα, ἀπὸ τὰς μελέτας καὶ πολλάκις ἀπὸ τὴν παραφροσύνην του τὴν ἀλχημικὴν ἢ ἀλληγορικὴν τοῦ κόσμου ἐξήγησιν, ἀποδεικνύουν καὶ ἀνάγκην γνώσεως, τύσιν τοῦ νοῦς πρὸς τὰ ἄνω, ἐν ᾧ ὁ ἄστος Ἀγγλος, ὅστις βαρύνεται ἀργῶν ὄλην τὴν κυριακὴν, μεθύει διὰ νὰ πνίξῃ τὴν πλῆξίν του, καὶ νομίζει ὅτι ἐξεπλήρωσεν ὅλα του τὰ καθήκοντα ὅταν ἀποκοιμηθῇ εἰς τὴν

δημηγορίαν τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ πληρώσῃ τὸ ζασίδιον του εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι ὃν πολὺ ἀπέχον τῆς διανοητικότητος τοῦ ἐρευνῶντος Γερμανοῦ, καὶ μὴ ἔχον οὐδὲ ἴχνος θρησκευτικότητος. Πρόβλημα εἶναι ἂν ἡ τοιαύτη ὀρθοδοξία δὲν εἶναι κινδυνωδέστερα ἀπὸ τὴν μᾶλλον λεπτολόγον καὶ διεστραμμένην ἑτεροδοξίαν. Ὁ ὄνειροπωλὼν Γερμανὸς, καὶ ὅταν ἀπατάται, ἀσχολεῖται ἐνδελεχῶς καὶ μὲ μεγίστην προσπάθειαν περὶ τῆς θρησκείας εἰς τὴν ὁποίαν θέλει ἴσως ἄκων μέχρι τέλους καὶ ἀπιστήσῃ, ἐν ᾧ ὁ ἄστος τῆς Ἀγγλίας μεταβάλλει εἰς βίανυσον μηχανισμόν τὸ ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον αἶσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν θεότητα, καὶ μᾶς ἀνυψοῖ πρὸς αὐτήν. Ἄν ὑπάρχῃ φόβος μὴ ὁ Γερμανικὸς Δουθηρανισμὸς ἐξατμισθῇ εἰς τὰ νέφη φιλοσοφίας ὅλης μεταφυσικῆς, δὲν ἐπίκειται εἰς τὸν Δουθηρανισμὸν τῶν Ἀγγλῶν ὁ κίνδυνος ἄραγε, μὴ καταντήσῃ εἰς στάσιμ μωρίας μ' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς, Λατινικὰς καὶ Ἑβραϊκὰς ἐπιδὰς, αἱ ὁποῖαι προφέρονται ἐπὶ τοῦ πτώματός του; Μὲ λαμπρὰς καὶ ὠραίας τενίας θὰ περιδέεται, ἢ νέκρωσις του θέλει ὁμοιάζει ζωὴν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο τὸ μεγαλοπρεπὲς πῶμα θέλει στερεῖσθαι πνοῆς, κινήσεως καὶ ζωῆς. Ἡ δὲ Ἀγγλία πειθομένη ὅτι οἱ τύποι εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ πρόσχημα τῆς ζωῆς εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ, θέλει ἀμεριμνήσῃ, θέλει πιστεύσῃ ὅτι ὁ λαὸς διαφλέγεται ἀπὸ εὐλάβειαν, ἐν ᾧ ὁ λαὸς θέλει τηρεῖ τύπους μόνον ἢ θέλει καταντήσῃ ὑποκριτής.

* Ἄς μὴν ὑποτεθῇ ὅτι ἀντιφάσκομεν. Οἱ Γερμανοὶ καὶ τοι καταστρέφοντες διὰ τῆς φιλοσοφικῆς τῶν ἐρεῦνης ὅ,τι ὑλικὸν καὶ ἱστορικὸν ἔχει ἡ Χριστιανικὴ πίστις, ἔχουν ὅμως σκοπὸν καθορῶς ἠθικὸν καὶ θρησκευτικόν. Οὐδέποτε παρεγνώρισαν τὴν θεϊότητα, τὴν ἀγιότητα, τὴν ζωτικὴν καὶ εὐγενὴ ἐπιρροὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Κάντιος ἔγραψε βιβλίον ἐπιγραφόμενον, ἡ θρησκεία ἐν τὸς τῶν ὀρίων τῆς καθ' ἑαυτὴς θρησκείας, βιβλίον περιέχον ὕληθριαν, θανάσιμον προσβολὴν κατὰ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ θεμελίων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὑψηλὴν

ὑποθέωσιν τῆς θρησκείας ταύτης, θεωρουμένης ὡς ὀδηγοῦ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀγνότητα.

Ἐκτὸν ἄλλο μέρος τῆς Εὐρώπης ἡ Γερμανία σήμερον ἐκτιμᾷ γενικώτερον, εἰλικρινέστερον καὶ πληρέστερον τὴν ἔμφυτον ἀξίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, μ' ὅλον ὅτι ὀλιγώτερον ἐπισκέπτονται τὰς ἐκκλησίας εἰς τὴν Γερμανίαν παρ' εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἀγγλους, καὶ μ' ὅλον ὅτι αἱ Χριστιανικαὶ παραδόσεις δὲν ἔχουν πλέον ὅσον ἄλλοτε κύρος. Τοιοῦτοτρόπως κλονίζονται τὰ ἱστορικὰ θεμέλια τῆς πίστεως εἰς τὴν Γερμανίαν πολλοὶ δὲν πιστεύουν πλέον τὴν ἀλήθειαν τῶν θαυμάτων. Καὶ ὅλοι μὲν συνομολογοῦν ὅτι ἡ ἀνάγέννησις τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ἐνηργήθη ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Χριστιανισμὸς μόνος ἐδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ τοιοῦτο θαῦμα. Ἄλλ' οὐχ ἦττον ὁμολογοῦν ὅλοι ὅτι μεταξὺ ὅλων τῶν θαυμάτων ὅσα ἀναφέρονται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ παραδοξότερον ἦτον ἡ διάδοσις τῆς πίστεως ταύτης ἐφαπλωθείσης ἐφ' ὅλον τὸν κόσμον διὰ δούλων, γυναικῶν καὶ γερόντων. Ποῖον ὅμως τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς μεταβολῆς ταύτης; Ποίαν λογικὴν μορφήν θέλει λάβει μέχρι τέλους τὸ πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν σέβας τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπογυμνῶν αὐτὸν τοῦ ὑπερφυσικοῦ μεγαλείου του, τὸν ἀνυψοῖ ἀνθρωπίνως; Δὲν δυνάμεθα, καὶ ἴσως δὲν τολμῶμεν νὰ τὸ εἰπῶμεν. Ὁμοία συμπτώματα ὑποδεικνύουν ὁμοίαν τάσιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἡ Γαλλία ἀπεκήρυξε τοῦ Βουλταίρου τὰς βλασφημίας καὶ εἰρωνίας, οὐδὲ σκώπτει τις πλέον τῆς Γραφῆς τὴν μεγάλην καὶ θαυμασίαν παράδοσιν. Τὰ διάφορα κόμματα προσεγγίζουσιν ἄλληλα, καὶ οἱ μὲν καταθετοῦν τὴν εἰρωνίαν, οἱ δὲ ἐγκαταλείπουν τὴν δεισιδαιμονίαν, καὶ ἴσως κατ' ὀλίγον καὶ τὴν πίστιν αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἡ βιομηχανία, ἡ ὑλικὴ δηλαδὴ ἄσκησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ἐνισχύεται καὶ ἐκτείνεται.

Ἡ Θέσις αὐτῆ εἶναι ἀκίνδυνος ἐντελῶς; εἰς τοιαύτην εὐρίσκειτο ἡ Κίνα πρό τινων ἑκατομυρίων ἐτῶν, καὶ ἔκτοτε κατέπεσεν εἰς τὸν βαθὺν λήθαργον εἰς ὃν κατάκειται τὸ οὐράνιον

κράτος. "Ἐν τῶν καλῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι ἡ ἀνεξιθρησκεία· Οὐδείς μισεῖ τὸν ἀδελφόν του σήμερον ὡς ἐπαγγελλόμενον ἄλλο δόγμα, καὶ ἡ ἔρευνα τῆς ἀληθείας πρὸς ὅποιον δῆποτε διεύθυνσιν καὶ ἂν ζητῆται θεωρεῖται ὡς ἠθικὴ καὶ ὡς ἔντιμος. Ἡ ἀνεξιθρησκεία δὲ αὕτη εἶναι γείτων ἀληθοῦς ἀδιαφορίας, καὶ αἱ αἰρέσεις ὅλαι εἶναι κατεστρεμμένα. Οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι ὑπαδοὶ ἐκάστης δὲν ἀνήκουσιν εἰς κἀμίαν, δὲν εἶναι οὔτε Λουθηριανοὶ, οὔτε Καλβινισταὶ, ὡς ἐκ τῶν ἀπλουστέρων των λόγων προδίδονται. Τὸ δὲ δόγμα των εἶναι γενικός τις Χριστιανισμὸς, τὸν ὅποιον ὅμως δὲν πολμοῦν νὰ ὁμολογήσουσιν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς, διότι τοιοῦτος εἶναι τῆς ἐποχῆς ὁ γενικὸς χαρακτήρ, νὰ μὴ παραδέχεται καὶ κηρύττη ὅ, τι ἀποδεικνύει ἡ λογικὴ. Ὁ Θύλκος καὶ ὁ Νεάνδρος, οἱ σημερινοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Λουθηριανῆς κοινωνίας, τὸ ὄνομα μόνον εἶναι Λουθηριανοί. Τῶν Ἰουδαίων ἡ ἀποστάτις φυλὴ, ἣτις δὲν ἠθέλησε ν' ἀλλάξῃ γνώμην ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἔχει καὶ αὕτη τὸ σκεπτόμενον κόμμα της, δηλαδὴ τὸ ἀναιροῦν τὰς ἀρχάς της. καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ Μελάγχθωνος "Θεε, σῶσον ἡμᾶς θεολόγου ἀποκλειστικοῦ!" ἰδοὺ ἐξεπληρώθη.

Ἡ τοιαύτη συγχώνευσις ἔγινεν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴ εἰς Ἀγγλίαν, καὶ τοῦτο διὰ τινῶν πνευμάτων τὸν περιορισμόν. Γνωρίζομεν τὴν ἀξίζουσαν οἱ τύποι. Ἡ κυβέρνησίς μας μᾶς τὸ ἐδίδαξε. Πρὸ πολλοῦ συνεμάχησαν παρ' ἡμῖν ὁ δαίμων τῆς πολιτικῆς καὶ ὁ τῆς θεολογίας, καὶ ὅπου οἱ δύο οὔτοι δαίμονες συνενωθοῦν τὶς ἀντιζήσηται; Τὸ θεολογικὸν μῖσος, ἡ πικρία τῆς συζητήσεως διατηροῦν τὴν αὐτὴν δεινὴν των δρυμῆτητα μεταξύ μας. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς γελοίας ταύτης ἐξοστώσεως τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας καὶ τῆς ἕξεως τῆς ὑλικῆς εὐλαβείας, ἣτις κοινῶς ἀντικατέστησε τὴν εὐσέβειαν, ἡ θρησκεία εἶναι εἰς κίνησιν. Ὁ ξένος βλέπει εἰς Ἀγγλίαν τὸν σκελετὸν ὅλον καὶ τὸ πρόσχημα τῆς πίσεως, ζητῶν δὲ μόνην τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν, βλέπει πλῆθος ἐντίμων πολιτῶν καθεζομένων ἡσύχως εἰς τὰς

ἔδρας των ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καθ' ἕξιν μᾶλλον ἢ κατ' αἵρεσιν, τοὺς ἀνθρώπους σεβομένων μᾶλλον ἢ ὑπακουόντων εἰς τὴν καρδίαν των.

Περιορισμένοι εἰς γωνίαν τῆς Εὐρώπης, ὡς οἱ Κινέζοι προσηλωμένοι εἰς τοὺς τύπους τῶν παραδόσεων καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἕξεις, ἐπετράπημεν ἐπὶ πολὺ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ὕλικου κόσμου καὶ τῷ αὐτῷ δικαίωmati θελούμεν νὰ ἄρχωμεν καὶ τοῦ κόσμου τῆς διανοίας καὶ τῆς ψυχῆς! Μάτην! Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν εἴμεθα, ἄς τ' ὁμολογήσωμεν, ὁ ἔσχατος τῶν λαῶν, καὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ, διότι τὸ θρησκευτικὸν φῶς δὲν ἀνατέλλει ἀπὸ τὸν αὐτὸν ὀρίζοντα ὅστις ἐκπέμπει τὰς βιομηχανικὰς ἀκτῖνας. Περὶ λειψίς πλήρης τῶν θεολογικῶν συστημάτων τῆς Γερμανίας ἠθέλεε μεγάλως ἀναπτύξει τὰς θεολογικὰς ἰδέας τῶν συμπατριωτῶν μας· ἀλλὰ τίς νὰ τὴν ἀναλάβῃ; Εἷς μόνος εἶναι ἱκανὸς ἴσως, ὁ Καρλύλος, ὁ παράδοξος φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον ὀλίγοι Ἕλληνοι εὖ νοοῦν, διότι τὸ ἀγγλικὸν ὕψος του εἶναι ὅλως Γερμανικόν, καὶ αἱ σκολιαὶ καὶ συνεστραμμέναι περιοδοὶ του περιέχουν Γερμανικὰς δυσκολίας δυσνοήτους εἰς Ἕλληνας.

Ἡ ἀνανεωθείσα διαμαρτύρησις, ἡ οὕτω καλουμένη νεολογία τῆς Γερμανικῆς διαμαρτυρήσεως, ἔχει τοὺς μυστικολόγους, τοὺς φιλοσόφους, τοὺς προφήτας, τοὺς φυσιολόγους τῆς. Ἄλλ' αἱ ὑποδιαίρέσεις αὗται τείνουν ὅλαι εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ὑποδείξαμεν. Ἐἴτε ἡ λογικὴ, εἴτε ἡ μυστηριώδης ποιησις ἢ ὁ Γ'ανθεισμὸς ἀπεκδύη τὸν Χριστιανισμὸν τῆς θαιματολόγου τοῦ ἀγιότητος, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα γίνεταί πάντοτε, καὶ ὅτι νέον εἶδος Χριστιανισμοῦ προπαρασκευάζεται.

Ὁ βίος τοῦ θεολόγου Ἰούγγου Στιλλίγγου δὲν ἔχει τὸ φιλολογικόν. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος οὔτε τὰς ἀξιώσεις, οὔτε τὴν κενοδοξίαν, οὔτε τὴν πολυμάθειαν τῶν πεπαιδευμένων εἶχεν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀσκῶν τῆς ῥαπτικῆς τὸ ἐπάγγελμα ἀνέγνωσε τὸν Ὀμηρον, μετὰ δὲ ταῦτα δι' ὅλης τῆς ἀγίας καὶ εὐσεβοῦς του ζωῆς ἔτεινεν ἡσύχως καὶ εἰρηνι-

κῶς πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ἄρρησκευτικὴν ἐντέλειαν οὔτε ὑψηλὴν εἶχε μεγαλοφυΐαν, οὔτε θυσσαυρὸν προσκλήτων ἐκέκτητο γνώσεων, οὔτε τὴν ὀξύνοιαν ἐκείνην ἐπεδείκνυεν, τὴν ὁποίαν τόσον θαυμάζουν οἱ Γάλλοι, καθ' ἣν ἡ ἰδέα λάμπει πάντοτε διὰ φράσεως ἀκτινοβολούσης, καὶ πολυλάκεις ἢ φράσεις χωρὶς τῆς ἰδέας. Παρατηρητέον ἐν παρενθέσει ὅτι τὰ διάφορα τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἀποδίδουν καὶ θαυμάζουν ὅλως διόλου διαφόρους διανοητικὰς ιδιότητας εἰς τὸ καλούμενον πνεῦμα. Οἱ Ἕλληνες, ὅλοι ἔμπλεοι ἀριστοκριτικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἦσαν καὶ ἡ πρωτίστη ψυχὴ τῶν δημοκρατιῶν τῶν, περιεφρόνουν τὸ χυδαῖον πνεῦμα καὶ ἐτίμων τὴν εὐφυΐαν, τὴν εὐγένειαν τῶν ἰδεῶν, τὸ ὑγιέστερον καὶ ἰσχυρότερον μέρος τῆς διανοίας. Οἱ Ἄγγλοι ἡμεῖς, τὴν ἐλευθερίαν λατρεύοντες καὶ μέχρι τῶν ἰδιοτροπιῶν τῆς, θαυμάζομεν τὸ wit, τὴν ταχείαν καὶ πρόχειρον κίνησιν διανοίας ἀνεξαρτήτου. Οἱ Γάλλοι λατρεύουν τὸ bel esprit, τὸ ζιλιπνὸν τοῦ πνεύματος μέρος. Οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀρκοῦνται μὲ τὸ Gemuth, λέξιν παράδοξον, μὴ ἔχουσαν τὴν ἀντιζοιχοῦσαν εἰς οὐδεμίαν τῶν γλωσσῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Gemuth, ἡ εὐθυμία, εἶναι ἡ ἀφελὴς καὶ θελκτικὴ ποίησις, ἡ ἐκπηγάζουσα ἀπὸ γαληνισμῶν καὶ πρᾶον τῆς ψυχῆς συγκίνησιν. Ὁ ἐναγαλλόμενος εἰς ἡδονὰς πολυταρμήχους καὶ θυελλώδεις δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν Γερμανικὴν ταύτην λέξιν, οὐδὲ τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει. Τὴν εὐθυμίαν ταύτην μόνην εἶχεν ὁ Στίλλινγκ, καὶ πηγὴ ἀιξάντλητος ἐνθουσιασμοῦ ἐκρέουσα ἐκ τῆς ψυχῆς του ἐπότιζεν ἀδιακόπως τὴν διάνοιάν του. Ποτὲ ἴσως ἐνθουσιασμὸς θρησκευτικὸς δὲν ἐδείχθη καθαρότερος, ἀμικτότερος, ἀφελέστερος. Δὲν εἶχε σύστημα, δὲν ᾤκοδόμει θεωρίας, ὡς οἱ βαθεῖς Οὐμάννος, Ἰακόβης, Ρίχτερς καὶ Ἐρθερος, δὲν ἀγωνίζετο νὰ καταδαφίσει τὴν ἀρχαίαν οἰκοδομὴν τῶν Ἑλληνικῶν θεογονιῶν. Εὐχαριστεῖτο νὰ εἶναι Χριστιανὸς αἰσθανόμενος, καὶ εἰς ἄλλους ἰκανοτέρους παρῆται τὰς συζητήσεις, τὴν λογικὴν καὶ τὴν διαλεκτικὴν.

Δι' αὐτὰ ἦτον ἀνάγκη νὰ ζῆ εἰς τὴν καθαρῶς θρησκευτικὴν αὐτὴν ἀτμοσφαῖραν. Ὡς παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἢ Κ. Γυὼν καὶ ὁ Κ. Ἄδὰμ Βουριγνὼν, προέβη παραιτέρω ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας του, διότι εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ μένωμεν εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχόμεθα. Ἀλλὰ δὲν ἐνόμιζε ποσῶς ὅτι ἀπιστεῖ εἰς τὴν θρησκείαν αὐτὴν, διότι τὴν ὤθησε μέχρι τοῦ μυζικισμοῦ. Ἄντὶ δὲ νὰ παρατηρῆ ὡς ὁ Ῥουσῶ αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἐθεώρει τὴν ζωὴν του ὡς θανμάτων σειρὰν, καὶ ὁ νοῦς του ἦτον ἄτελεύτητος ὕμνος αἰωνίως ψαλλόμενος εἰς τὸ αἰώνιον τοῦτο θαῦμα. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν αὐδεμιὰ συνάφεια μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν τῶν συγχρόνων του φιλοσόφων τῆς Γαλλίας. Ἴδου πῶς διαγράφει τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φρονημάτων, ὡς αὐτὸς τοῦλάχιστον τὴν ἐφρόνει.

“ Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', μετ' αὐτὸν ὁ δούξ τῆς Ὀρλεάνης, καὶ μετ' ἐκείνον ἀκόμη Λουδοβίκος ὁ ΙΕ', ἐβύθισαν τὴν Γαλλίαν εἰς πολυτέλειαν καὶ εἰς ἡδυπάθειαν ἀπαραδειγματιστον σχεδὸν μεταξὺ τῶν νέων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Λαὸς εἰς κραιπάλην παραδεδομένος, ἐξασθενήσας δι' ἀκμὴν πολιτισμοῦ, θηρεύοντος πρὸ πάντων τὴν τελειοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων, δέχεται ὡς φιλοσοφίαν τὴν εἰρῶνίαν καὶ εὐφυίαν τοῦ Βολταίρου, ὡς θρησκείαν τοῦ πανθεισμοῦ τὰ ὄνειρα καὶ τὴν εὐγλωττον τοῦ Ῥουσσῶ φιλαυτίαν. Ἐκ τοῦ μίγματος δὲ τούτου ἀναφύεται νέος ἐθνικὸς χαρακτήρ μετέχων ἀνθαδείας καὶ λαμπρότητος, διαλάμπων, ἀλλ' ὑλιστῆς, ἀκολουθῶν ὠρισμένον καὶ συθερὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον οὔτε τῶν ἀξιώσεων οὔτε τοῦ προσχήματος αὐστηρᾶς φιλοσοφίας στερεῖται, προτείνων πλῆθος λογικῶν ἀποδείξεων, καὶ χαριεντιζόμενος μ' εὐφυεῖς ἀποκρίσεις. Ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη ἐπρόσεξε πρὸς αὐτὸν, καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Γερμανίας ἐξαπατηθέντες εἰλκύθησαν. Ἡ Γαλλία ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς ἡ μόνη διδάσκαλος τῆς εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικῆς προόδου. Ἡ ἔντονος γλώσσα τῆς ἀρχαίας Γερμανίας

παρημελήθη, καὶ αἱ ἀνώτεραι τάξεις τῆς κοινωίας ἤρχισαν Γαλλιστὶ νὰ διυλέγωνται μόνον. Πολυάνθρωποι ἀποικίαι θεραπόντων, διδασκάλων καὶ οἰκοδιδασκάλων ἔδραμον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ μῶς ἐξευγενίσωσι· καὶ εἰς αὐτῶν τὰς χεῖρας παρεδίδοντο οἱ ἡγεμόνες καὶ αἱ ἡγεμονίδες ἡμῶν. Ἡ πρὸς τὴν πρόοδον αὐτῆ τάσις παρέσυρεν ἐντὸς ὀλίγου ὄλον τὸ τεφωτισμένον μέρος τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ θεολόγοι προηγούντο· ἀλλὰ τῶν δευτέρων ἡ θῆσις ἦτον δύσκολος.

Δὲν ἤθελον ἂν ἄρνηθῶσιν ἐντελῶς τὰ παλαιὰ δόγματα των, καὶ συμβιβασμός τις τοῖς ἐφαίνετο δυνατὸς καὶ εὐκόλος ἐνταυτῷ. Ματαία ἐλπίς. ἐδύνατο ποτὲ νὰ συμμαχήσῃ τὸ καλὸν μετὰ τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ προχωρήσῃ ἡ Χριστιανικὴ ἠθικὴ διὰ νὰ ὑποδεχθῆ τὸν σκεπτικισμὸν τοῦ Βολταίρου; Δὲν εἶναι γελοία ἡ ἔνωσις αὐτῆ δύω ἐχθρῶν πρὸς ἀλλήλας ἀρχῶν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἤθελεν ἀπεκδυθῆ τῆς ἀπαρνήσεως τὴν ἀυστηρότητα, ἡ δὲ τὰς ἐπικουρίους τῆς ἀπολαύσεις, πρὸς μὀρφωσιν τερατούδους ἠθικῆς συγκειμένης ἀπὸ φῶς καὶ ἀπὸ σκότος; Παράδοξον σύστημα τὸ θέλον νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα. Καὶ μ' ὄλον τοῦτο εἰς τὴν Γερμανίαν αὐτὸ ὠνομάζετο ἐπιστήμη τῆς θρησκείας, Religionslehre.

“ Δὲν συκοφαντῶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ψευδοχριστιανικοῦ καὶ ψευδοβολταιρικοῦ τούτου δόγματος, οἵτινες διὰ πρίσματος ἠθικῆς χυδαίας ἔβλεπον μόνον τὰς ἱερὰς ἀληθείας. Εἶχον ἀπέχθειαν πρὸς τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς ὁποίας ἐνόμιζον ὅτι ἀνακαλύπτουν εἰς τὰ θρησκευτικὰ βιβλία· ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου δὲν ἤθελον νὰ ἐξαλείψουν τὰς λέξεις τῶν βιβλίων τούτων καὶ εἰς τὴν δεινὴν ταύτην θῆσιν κατέφευγον εἰς οἰονδήποτε συμβιβασμὸν ἐδύναντο.”

Εἰς ἄλλο σύγγραμμα φέρον τὸν παράδοξον τιτλον, Σκηναὶ ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν πνευμάτων, ὁ Στίλλινγγος τοιαύτας ἀποδίδει λέξεις εἰς ἓνα τῶν ἀποσώλων τῆς νέας ἐκκλησίας τῶν διαμαρτυρουμένων τῆς Γερμανίας. “ Τίος ὦν ἀπλοῦ ἱεροκήρυκος, ἤρχισα νὰ γράφω

ἀφελῶς καθὼς ὁ πατήρ μου. Μετέβην ἔπειτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον καὶ ἡ πίστις μου ἀνεμορφώθη. Ἀντὶ ἀπλῆς καὶ ἀφελοῦς πίστεως, ἐνεδύθην λαμπρὰν πανοπλίαν λόγων καὶ ἀποδείξεων. Ἀκούσας ὅσα μ' ἔλεγον οἱ καθηγηταί, παραδόξους ἐξήγαγον συνεπείας. Τὴν γραφὴν ἐθεώρουν ὡς συλλογὴν δημοτικῶν διηγημάτων τῆς Ἰουδαίας καὶ παραδόσεων ἀμφιβόλων, μεταβαινουσῶν ἀπὸ στόμα εἰς στόμα. Ὁ Μωϋσῆς ἂν καὶ μέγας, ἦτον ὅμως ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπιτήδειος νομοθέτης μεγαλοφυῶς τοὺς ἀπλουζέρους ἐξαπατῶν. Εἰς τὰς Ἑβραϊκὰς ποιήσεις τῶν οἱ προφήται τὸ παρελθὸν ἐπροφήτευσαν μόνον, καὶ ἂν ἐπηλήθευσαν κατὰ σύμπτωσιν τινὲς τῶν προρρήσεῶν τῶν, ἡ παράδοξος αὕτη συγκυρία ἐξηγεῖται εὐκολώτατα διὰ τῶν νόμων τῶν πιθανότητων. Ἐπειτα ὁ Χριστὸς καὶ ἡ βίβλος καταντοῦν ἀλληγορία ἀπλῆ, καὶ ἤθελεν ὀνομασθῆ ἄντικρυς μῦθος, ἂν σύστημα παντάπασιν μάταιον πολιτικῆς καὶ μετριότητος δὲν ἐμπόδιζον τοῦτο. Οὕτως ἐξατμίζεται ἡ πίστις, καὶ ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία περιορίζεται εἰς ἠθικὴν ὠχρὰν καὶ παντάπασι μόνιμον. Καὶ φεῦ, καταστρέψας οὕτω πᾶν τὸ ὑπαρκτὸν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἐστράφην πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ τὴν εὖρον κενὴν καὶ ἄφορον καὶ αὐτὴν. Μάτην ἐκήρυττον ἐμφατικῶς ἀπὸ ἄμβωνος τὰς λέξεις πλαστικὸν κάλλος, ἠθικὴ καλλωνή, ἀνθρωπότης, ἐξευγενισμός. Αἱ ἐκρήξεις τῆς νέας ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος μ' ἐδίδαξαν ποῖα εἶναι τ' ἀποτελέσματα τῆς ὑποτιθεμένης ταύτης φιλοσοφίας. "

Τοιοιουτρόπως [καὶ τὸ πράγμα εἶναι σπουδαῖον] οἱ νεολόγοι τῆς Γερμανίας καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς Γαλλίας ἀφίχθησαν εἰς τὸ αὐτὸ τέρμα, οἱ μὲν σοβαρῶς ἀπογυμνοῦντες τῶν θαυμάτων τῆς τὴν θρησκείαν, οἱ δὲ ἐκτοξεύοντες κατ' αὐτῶν σκληρὰν εἰρωνίαν. Ὁ ἱερός πέπλος κατέπεσε καὶ ὑπὸ τῶν μὲν τὴν εὐσεβῆ χεῖρα, καὶ ὑπὸ τῶν δὲ τὴν περιφρονητικὴν ἐπαφήν, ἀδιάφορον ἂν ὁ συλλῶν ἦτον ὁ Βολταῖρος ἢ ὁ Ἀμάνος, ἂν ἡ σύλλησις ἐγένετο κατὰ τὸ καθολικὸν θρησκευμα καὶ κατὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς αὐτοῦ νόμους, ἢ ἂν

ὁμοίαζεν ὄργια καὶ βεβήλωσιν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ θεμέλια τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας ὑπεσκάφησαν καὶ εἰς Γερμανίαν καὶ εἰς Γαλλίαν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐκείνους οὔτινες ἐκήρυττον ὅτι τὰ ἐσέβοντο.

Ὁ εἰλικρινῆς καὶ ἀπλοῦς Στίλλιγγος ἐζήτησεν ἐκτὸς τῆς διαμαρτυρήσεως, τῶν καθολικῶν δογμάτων καὶ τοῦ μουσικισμοῦ, τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπε νὰ στηριχθῆ ἡ νέα θρησκεία. Ἰδοὺ αὐταί.

“ Ἡ σοφωτέρα ἐρμηνεία, λέγει, δὲν θέλει ἀποδείξει ποτὲ ὅτι ἡ Γροφὴ δὲν περιέχει τὸ ἀκόλουθον σύμβολον, καὶ βέβαιον μένει ὅτι εἶναι ἀρνητῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ ἀρνεύμενος τὸ σύμβολον τοῦτο.

“ 1. Τὸ ἀνθρώπινον λογικὸν εἰς ἑαυτὸ ἐγκαταλελειμμένον, τείνει εἰς τὸ νὰ μακρύνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῆς ἀληθοῦς ἀγιότητος καὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας.

“ 2. Τὸ χρέος ἐκάστου ἀτόμου εἶναι νὰ τείνη παλαιῶν ἀδιακόπως ἢ ἐπιμοίως πρὸς νέαν ἀγιότητα. κτλ. κτλ.”

Οὕτως ὁ Στίλλιγγος παραδέχεται ὡς ἀρχὴν θετικὴν τὴν ἀρχικὴν ἐνοχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀνθρωπότητος, κ' ἐπομένως τὴν ἀνάγκην τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ἀποφεύγει δὲ τὰς λεπτολογίας μὲ ὅσας οἱ νέοι περιέπλεξαν, τὸ μέγα τοῦτο Χριστιανικὸν σύμβολον. Δὲν ἀνεθεματίζει τοὺς φρονούντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Θεοτόκος καὶ ὄχι Χριστοτόκος, δὲν ἔχει τῶν μυστικιστῶν τὴν ὑπερφάνειαν, οὔτε τὴν παραφροσύνην τῆς Κυρίας Βουριγνόνης, ἣτις ἔλεγε· “ μάτην ζητῶ Χριστιανὸν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ Θεὸς ἐδίδαξεν ἐμὲ πρώτην, καὶ μὲ στέλλει νὰ διδάξω καὶ τοὺς λοιπούς.” Τὴν αὐθάδη ταύτην ὑπεροψίαν, τὴν λήθην ἑαυτοῦ, τὴν περιφρονητικὴν ταύτην πικρίαν, τὴν ὁποίαν κρύπτει τῆς εὐσεβείας τὸ κάλυμμα δὲν εἶχεν ὁ μετριόφρων υἱὸς τοῦ ράπτου καὶ δημοδιδασκάλου, ὅστις ἦτον ὁ ἴδιος ράπτῃς καὶ δημοδιδάσκαλος.

Ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν συμπατριωτῶν του ζητεῖ ὄχι εἰς τὰ πράγματα, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν τὰς ἀποδείξεις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς τὰ πράγματα εἶναι τὸ

πᾶν, περιφροῦν δὲ καὶ θεωροῦν ὡς ἀνεπαρκεῖς τὰς τοῦ αἰσθήματος ἀποδείξεις. Ὁ Γερμανὸς μεταφυσικὸς ἑωρεῖ τὸ ἀερίστατον του καὶ διὰ τῶν νεφελῶν ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ Ἄγγλος ἐξ ἐναντίας θέλει στερεὰν γέφυραν. Καὶ ποτὲ δὲν θέλουν συνεννοηθῆ τὰ δύο ἔθνη ἐν ὁσφ ἢ θετικῇ πίστις τῶν Ἄγγλων ἀντίκειται εἰς τὴν ὀμιχλώδη τῶν Γερμανῶν εὐσέβειαν. Κλάδος μεμονωμένος τῆς ρίζης τῶν εὐσεβιστῶν, ἣτις τοσοῦτον ἐξέτεινε τοὺς πλοκάμους τῆς εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ Στίλλιγγος δὲν ἐμακρύνθη ποτὲ τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀλλ' ἀφελυὸς συγχρόως ὁδοῦ. Ἡ Βόρειος Γερμανία βρίθεται τοιούτων ἐιθῶσιώντων, ἀπὸ τοῦ σκυτοτόμου Ἰακώβου Βοιμίου, μέχρι τῶν θεοβλαβῶν Μυχέρων τῆς Πρωσίας. Τα κατὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἄγνωστα σχεδὸν ὀνόματα τοῦ Ἰππέλου, τοῦ Ὀχμῶιου, τοῦ Ὀενάνου, τοῦ Τειρστείου, ἔχουν βαρύτητα εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἀπὸ τῆς Ἀλλῆς τὸ πανεπιστήμιον ἐξῆλθεν ὁ Σπήνερος, ὁ Ἀρνόδωτος, ὁ Φρανέκηνος. Ὁ Κόμης Ζιξενδόρφος κατέστη περίφημος καὶ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὅλοι οὗτοι οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ ἔνθεον κατάληψιν κατάγονται ἀπὸ τὰ αὐτὰ μέρη. Ὁ Στίλλιγγος ἐγεννήθη εἰς Οὐεσφαλίαν, πλησίον τῆς Ἐλβεφέλδης, ὅπου ὑπῆρχεν ἐπὶ πολὺ σχολὴ ἐκκλησιαστικῆ, καὶ ὅπου συνεκροτεῖτο ἡ συναγωγὴ τῶν εὐσεβιστῶν. Περίεργον φαινόμενον εἶναι ἡ ζωὴ του ἐφ' ἣς ἐπικρατεῖ πάντοτε ἀγία ἀπλότης. Εἰς διάστημα μακροῦ βίου, διαρκέσαντος ἀπὸ τοῦ 1740 μέχρι τοῦ 1817 ὁ μικρὸς οὗτος χωρίου ράπτῃς δὲν ἐμακρύνθη ποτὲ τῆς εὐαγγελικῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἐμφύτου εἰς τοὺς Ἑρνούλους ἢ Μορανοὺς ἀφελείας· καὶ ἡ καλὴ ἢ ἀγαθὴ Γερμανία δὲν ἐξεπλάγη ποσῶς ἰδοῦσα τὸν πτωχὸν τοῦτον ἄχολον καὶ ἀνυπόκριτον ράπτῃν, νὰ κατατήση, ὑψούμενος βαθμηδὸν, αὐλικὸς σύμβουλος τοῦ Ἀρχιδουκὸς τῆς Βάδης.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, γεννηθέντες ἐν μέσφ κοινωνίας διοικουμένης ἀπὸ τὰ θετικὰ συμφέροντα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν τὸν Γερμανὸν τοῦτον μεθοδιστὴν, ὅστις μένει ἐντὸς τῆς ἀποκλειστικῆς σφαίρας τῶν εὐλαβῶν του ὀνειρώων, ὡς δὲν ἡ-

Θέλαμεν ἐννοήσει κάτοικόν τινα τοῦ Κρόνου, ἢ τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις ἤθελε αἰφνης πέση ἐπὶ τῆς σφαίρας μας. Πολλάκις ὁ ἀγαθὸς Γερμανὸς μας φαίνεται βλάξ, καὶ ὅμως δὲν εἶναι. Δίδει λαβὴν εἰς τὴν εἰρωνείαν πολλάκις, καὶ πρὸ πάντων ὅταν εἰς τὰ ἐλάχιστα τῆς ζωῆς του συμβάντα φαντάζεται ὅτι βλέπει ἐπενέργειαν τῆς προνοίας, καὶ κινεῖ γέλωτα ὅταν διὰ πᾶσαν, καὶ τὴν ἥττον σπουδαίαν μεταβολὴν περιστάσιν περὶ τὴν τύχην του, φρονεῖ ἑαυτὸν τὸν ἐκλεκτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἡ πίστις αὐτῆ εἶναι προτιμητέα ἀπὸ τὴν παντελῆ ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀπληξον ἰδιοτέλειαν, ἣτις κυριεύει τῶν ἀνθρώπων τοὺς πλείστους.

Ὁ Στίλλιγγος ἔγραψε πολλὰ βιβλία, τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι εἶναι οὐχ ἥττον παράδοξοι ἀπὸ τὰ περιεχόμενα: Ἡ ὁδὸς πρὸς τοῦ πατρός μου τὸν οἶκον, ἡ νοσταλγία, ὁ μελανὸς ἄνθρωπος, Θεόβαλδος ὁ ἐνθουσιῶν κ. τ. λ. Ὅλιγοι Ἀγγλοὶ ἠθέλον ἀναγνώσει τὰ παράξενα ταῦτα συγγράμματα, ἔχοντα μὲν ἀξίαν ἀληθῆ, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ παιδαριώδες, καὶ μὴ ὁμοιάζοντα κατ' οὐδὲν μὲ τὰ συνήθη γεννήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητα. Θεόβαλδος ὁ ἐνθουσιῶν π. χ. περιέχει ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ Γερμανικοῦ εἰσεβισμού κατὰ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εὐρίσκονται τὰ ἥθη, αἱ ἰδέαι, αἱ εἰκόνες παραδόξων καὶ ἀγνώστων ἀνθρώπων. Ἀσυνήθης δ' ἀντιθεσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν παιδαριωδῶν τύπων καὶ πολλάκις καὶ ἰδεῶν, καὶ μεταξὺ τῶν περιέργων, καθαρῶν καὶ ὑψηλῶν εἰκόνων.

“Ὁ Ἀνσεφέλδης (λέγει ὁ Στίλλιγγος) ἦτον μακρὺς, ἰσχνὸς, ὑψηλὸς, καὶ εἶχε βλέμμα ὀξύ. Τίς τιμίου σιτοπώλου, ἐδόθη, παιδιᾶθεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας. Ἀποπερατώσας δὲ τὰς σπουδὰς τοῦ πανεπιστημίου ἐγένετο ἱεροκέρυξ, καὶ τῆς εὐγλωττίας του ἡ ἰσχὺς ἦτον μεγάλη. Κηρύττων ποτὲ ἐμπρὸς τοῦ διοικητοῦ τῆ, πόλεως, ἀνδρὸς διεφθαρμένου καὶ σκανδαλωδῶς διαζοντος, παρε-

σύρθη ἀπὸ τὸν εἰσεβή του ἐνθουσιασμὸν, καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτὸν — “ καὶ σὺ, ἀνέκραξε μὲ κεραυνοβόλον φωνήν, καὶ σὺ ἔχεις παλλακίδας, καὶ τοῦτο εἶναι κακόν. ” Ἄλλ' ὁ ἱεροκῆρυξ κακῶς ἀντεμείφθη διὰ τὴν βιαίαν ταύτην ἔκρηξιν τοῦ θυμοῦ του πρὸς χάριν τῆς ἠθικῆς, διότι συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη ἐπὶ τρεῖς μῆνας, τρεφόμενος μὲ ἄρτον καὶ ὕδωρ. Πολλοὶ φίλοι τὸν ἐπεσκεφέθησαν διὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν. “ Ὅτε δ' ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς, τῷ ἀπηγορεύθη νὰ δημηγορήσῃ ἄλλοτε τοῦλάχιστον δημοσίως. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἐπανέστη, καὶ σείρας αὐτὸν ἀπὸ τὴν κατοικίαν του, τὸν ἔφερε βιαίως εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐμπρὸς τοῦ ἄμβωνος ἴστατο στρατιώτης διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ν' ἀναβῆ εἰς αὐτόν. “ Δοιπὸν, εἶπεν, ἄς δημηγορήσωμεν ἔξω, ” καὶ ἐξελθὼν ἐκήρυξεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ἦτον εἰς ἄκρον πεπαιδευμένος, ἐνθουσιῶν καὶ εἰλικρινῆς. Ἡγεμῶν τῆς, ἐκτιμῶν αὐτὸν τὸν διώρισε γυμνασιάρχην ἐνὸς τῶν περιφημοτάτων γυμνασίων. Ἐκεῖ ἀντεπάλασε μὲ νέας δυσταρεσκείας διὰ τὰ φιλελευθερά του φρονήματα καὶ τὰς ὑψηλὰς του ἰδέας ἐθεωρεῖτο ὡς αἰρετικὸς, καὶ ὑπέπιπτεν εἰς πικρίας καὶ εἰς τιμωρίας. Τέλος ὁ ζῆλός του καὶ ἡ μακρὰ πάλη ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις του, καὶ ἐγερθεὶς μίαν αὐγὴν εἶπεν ἠτοιμάσθη τὸ στρωματόδεσμόν μου, ὅ ν' ἀναχωρήσω. ” Αἰσθανόμενος δὲ τὸν σφιγμὸν του ἐξασθενούμενον, ἀνέβλεψε πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ ἀνακράξας ἄλληλοῦ ἰα μὲ φωνὴν βαθεῖαν ἄλλ' ἰσχυρὰν, ἀπέθανε. ”

Περίεργος εἶναι ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ Γερμανοῦ μεθοδιστοῦ, καὶ ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀταραξία τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὅστις ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἥλιον, δοξάζει τὸν θεὸν καὶ ἐκπνέει. Ὁ θάνατός του εἶναι ἄξιος τοῦ θανάτου τοῦ Δαβὶδ “ Ὕμου, ὅστις ἐπὶ τῆς ἀγωνίας του ἀνεγίνωσκεν ἀκόμη τὰς σατύρας τοῦ Δουκιανοῦ, καὶ τοῦ Γέτου ὅστις ἐξέπνευσεν ὡς εἶχε ζῆσεῖ, κράζων: “ ἀκόμη φῶς! ”

Αἰσκηναὶ τοῦ βασιλείου τῶν σκιῶν τοῦ Στιλλίγγου εἶναι νεκρικοὶ διάλογοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ συγγραφεὺς ἐκδέτεται εὐφυῶς τὴν βαθμολογίαν τῶν ποιῶν

εἰς τὸν μέλλοντα βίον. Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο καὶ οἱ δώδεκα ἄλλοι τόμοι οἱ ἀποτελοῦντες τὰ συγγράμματά του τείνουν πρὸς ἓνα σκοπὸν, ν' ἀποδείξουν τὴν καθαρότητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ κόσμου τῶν ψυχῶν ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων. Καίτοι θανμάζοντες τὸν ἄδολον τοῦτον τῆς ἀληθείας ἔρωτα καὶ τὴν τάσιν ταύτην πρὸς τὴν αὐλότητα, ἀναγκαζόμεθα ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἄπειρος αὕτη θρησκευτικὴ μακρολογία ἔχει καὶ πολλὰ τὰ ἐπισκοτίζοντα καὶ τὰ ἄχρηστα, πολλὰ δάκρυα καὶ πολλοὺς στεναγμοὺς, καὶ νάρκωσιν τῆς ἀνθρωπίνου ψυχῆς, ἥτις τὴν καθιστᾷ ὡς τὰ εὐερέθιστα φυτὰ, δίδουσα νόσου εὐαίσθησίαν εἰς τὰ νεῦρα, ἀλλὰ καταστρέφουσαν τῶν μύόνων τὴν εὐρωστίαν. Ἀξιόμεμπτοι εἶναι καὶ αἱ ἀπέραντοι παιδαριώδεις λεπτομέρειαι, ἡ παράκαιρος εὐαίσθησίας ἐπίδειξις, τ' ἀδιάκοπα δάκρυα φίλτρου, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἐνθουσιῶν Γερμανὸς 40 ἢ 45 ἐτῶν ὁμοιάζει μικρὸν μεираκιον χωρισθὲν ἀπὸ τὴν μητέρα του. Ὁ Στίλλιγγος ἔγραψε καὶ μυθιστορίαν ἐπιγραφομένην: Ἡ νοσ α λ γ ι α, μέτριον πόνημα καὶ παράδοξοι, μιμούμενόν πως τὸν Στέρνον καὶ τὸν Βυνυᾶνα, ἀλλ' ἀληθῶς ἀσυναρτήτων ἰδεῶν ἀκατάληπτον καὶ ὀλίγου λόγου ἄξιον μίγμα. Παρασιποῶμεν τὸν μελανὸν ἀνθρώπον του, προφητεύοντα κατακλεισμὸν τοῦ κόσμου κατὰ τὰ 1836. Τὸ περιεργότατον σύγγραμμά του εἶναι ἴσως ἡ θ ε ω ρ ί α τ ο ῦ κ ὄ σ μ ο υ τ ῶ ν π ν ε υ μ ᾶ τ ω ν, περιέχον σύστημα πλήρες κ' ἐμπεριστατωμένον, τακτοποιοῦν θετικῶς καὶ ὀριστικῶς τὰς ὀπτασίας, τὰ φαντάσματα, τὰς ἐμφανίσεις καὶ τὰ προαισθήματα. Ὁ Στίλλιγγος στηριζεται εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ Καντίου, ὅτι ἡ ἔκτασις καὶ ὁ χρόνος δὲν ἔχουν ἀληθῆ ὑπαρξιν, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τοῖς τὴν δίδει ὅτι δὲν εἶναι ἀληθεῖς οὐσίαι, ἀλλὰ μέσα καταλήψεως. Ἐντεῦθεν ἐξάγει ὅτι ἡ νέα φιλοσοφία, ὡς στηριζομένη εἰς σχέσεις χρόνου καὶ ἐκτάσεως, δὲν ἔχει τι ὑπαρκτόν.

Σήμερον οἱ ἀπόστολοι τοῦ μυστικισμοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν προέβησαν πολὺ πέραν τοῦ Στίλλιγγου, καὶ πλήθος

ὑπερφυσικῶν συστημάτων διεδέχθησαν τὴν παιδικήν του ἀπλότητα. Ἡ ζέσις δὲ αὐτῆ τοῦ μυστικισμοῦ, τῆς ὁποίας συμμετέσχε κ' ἐκεῖνος, ἐξακολουθεῖ, κεκρυμμένως πάντοτε, καὶ, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, δὲν θέλει μείνει ἄνευ ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ Χριστιανισμοῦ.

[Foreing Quarteley Review.]

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ τῶν παροιμιῶν τῶν ἀρχαίων

Ἑλλήνων.

Τὰ ἄσματα τοῦ λαοῦ ἐκφράζουσιν ἀφελῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ποιήσεως ἐκάστου ἔθνους· αἱ παροιμίαι ἐκ τούναντίου παριστάνουσιν τὰ εἰς τὸ ἔθνος ἐνυπάρχοντα φιλοσοφικὰ στοιχεῖα, ἐφόσον λογισμὸς, σκέψις, κρίσις καὶ ἐν γένει ἢ τῆς διανοίας ἐνέργεια ἀποτελοῦσι τῆς φιλοσοφίας τὴν βάσιν. Ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων ἡγάπα πολὺν χρόνον νὰ ἐκφράζεται διὰ τοιούτων ἀπλῶν ῥήσεων. Ὅτε τὰ ἔθνη, διατελοῦντα ἔτι εἰς κατάστασιν διανοητικῆς νηπιότητος καὶ ὑποκείμενα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἔξω κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς περικυκλόουσης αὐτὰ φύσεως, ἢ ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν πατροπαραδότων ἠθῶν καὶ ἔθιμων ἐντὸς στενοῦ κύκλου ἐνοιῶν καὶ γνώσεων, αἱ τοιαῦται ῥήσεις, τὰς ὁποίας ἐπρόφερον εἰς τὸ κοινὸν καθαρῶτερα τις συναίσθησις ἑαυτοῦ καὶ νοῦς πρακτικώτερος, ἔπρεπε νὰ φαίνωνται ὡς αἰφνιδία τις λάμψις, καθότι δι' αὐτῶν ἐξηγεῖτο ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐπράττετο ἄνευ λογισμοῦ, ἢ περιείχετο εἰς αὐτὰς βιωτικὸν τι γνωμικόν, τὸ ὅπου εἰς δυσχερεῖς περιστάσεις ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόθεσις καὶ παραίνεσις, ἢ ὡς γενικὸς τοῦ βίου κανὼν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχεδὸν ἐδίδασκον οἱ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος γνωστοὶ ἄνδρες καὶ μετέδιδον τοὺς καρποὺς τῆς σκέψεως καὶ ἐμπειρίας των. Ἀλλὰ καὶ ἂν παραβλέψωμεν τὴν πρὸς τὸν πρακτικὸν βίον αὐτῶν ὠφέλειαν, αἱ παροιμίαι θεωρούμεναι ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν συντελοῦσιν ὄχι μικρὸν πρὸς γνῶσιν τοῦ χαρακτήρος καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς κατὰ καιρὸν παιδείας ἐκάστου ἔθνους. Εἰς αὐτὰς εὐρίσκονται συχνότατα τὰ σπέρματα καὶ αἱ ἀρχαὶ πεποιθήσεων καὶ δοξασιῶν, ὑπὸ τῶν ὀψίων προσ-

διορίζονται τὰ κυριώτερα τοῦ βίου φαινόμενα· εἰς αὐτὰς περιέχονται οἱ λόγοι τῆς πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ ἐν μέρει καὶ τῆς θρησκείας τοῦ ἔθνους· εἰς αὐτὰς πολλάκις διατηροῦνται ἀναμνήσεις σπουδαίων ἱστορικῶν συμβάντων, παρέχουσαι ἀποδείξεις περιέργους, περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ συμβάντα ἐκεῖνα ἐθεωρήθησαν, καὶ ὅποιαν κρίσιν ἔκαμνον περὶ αὐτῶν. Τελευταῖον εἰς τὰς παροιμίας εὐρίσκωμεν παντοίας διασαφήσεις περὶ ἡθῶν, ἑορτῶν, ἐθίμων καὶ ἐπιτηδευμάτων τοῦ ἔθνους.

Ὅλας τὰς πολυειδεῖς ταύτας καὶ ἐπαγωγὰς ἰδιότητας ἐνώνουσιν εἰς ἑαυτὰς, εἰς ἀνώτερον μάλιστα βαθμὸν, αἱ ἑλληνικαὶ παροιμίαι. Δὲν ὑπάρχει βεβαίως σπουδαία τις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κατάστασις, κανὼν τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς φρονήσεως, ἢ ἔξοχός τις χαρακτήρ, περὶ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες νὰ μὴν εἶχον παροιμίαν ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Πολλάκις ὁ αὐτὸς ἴσχυασμός εὐρίσκεται πολυειδῶς καὶ διαφοροτρόπως ἐκπεφρασμένος. Αἱ πρὸς τοῦτο εἰκόνες καὶ μεταφοραὶ ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτὴν καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὸν κύκλον. Τὸ ἀξίον καὶ σοβαρὸν, αἱ κοιναὶ καὶ ὑψηλαὶ ἔννοιαι εὐρίσκονται παντοιοτρόπως ἀνεμειγμένοι καὶ εἰς τὰς παροιμίας καθὼς ἐν γένει εἰς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα. Ὡς πρὸς τὴν συχὴν αὐτῶν χρῆσιν ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπῆρχε κατ' οὐσίαν πολλὴ μεγαλητέρα ἐνότης καὶ συγγένεια μεταξὺ τῆς παιδείας τῶν λεγομένων πεπαιδευμένων τῆς κοινωνίας τάξεων καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ, παρὰ εἰς τὰ νεώτερα τῆς Εὐρώπης ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερίδων παρατηρεῖται διαφορὰ ἰδιάζουσα. Διὰ τὸν λόγον τούτον καὶ αἱ παροιμίαι δὲν ἦσαν περιορισμέναι εἰς μόνην τὴν μίαν τοῦ ἔθνους μερίδα, ἀλλ' ὑπῆρχον εἰς ὅλον τὰ στόματα. Ἀποδείξεις τούτου πρόχειρος καὶ ἐναργής εἶναι ὁλόκληρος τῶν Ἑλλήνων ἢ φιλολογία. Κάνεις ἐκ τῶν διαφόρων χαρακτήρων τοῦ λόγου δὲν ἀπέφευγε τῶν παροιμιῶν τὴν χρῆσιν, οὐδ' αὐτὸς ὁ φιλοσοφικός. Πόσον συχρὴ δὲν εἶναι ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰς τὸν Πλάτωνα; ἀλλ'

ἴσως εἶπη τις ὅτι εἰς αὐτὸν ὁ διαλογικὸς τῆς συγγραφῆς
 τρόπος ἐπέτρεπε τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Πλὴν καὶ εἰς τὸ αὐ-
 στηρὸν, σοβαρὸν τοῦ Ἀριστοτέλους ὕψος αἱ παροιμίαι δὲν
 εἶναι σπάνιαι, τοῦλάχιστον εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ αὐ-
 τοῦ συγγράμματα βεβαίως πολλὰ συχνότεραι παρὰ εἰς
 παρομοίου εἶδους τῶν νεωτέρων συγγράμματα. ὁ Ἀρι-
 στοτέλης μάλιστα ἦτον ὁ πρῶτος ὅστις εἰς ἰδιαίτερον σύγ-
 γραμμα ἐσύλλεξε καὶ ἐρμήνευσεν ἑλληνικὰς παροιμίας.
 Τὸ αὐτὸ ἔκαμαν καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Θεόφραστος καὶ
 Κλέαρχος ἐπιχειρήσαντες ἔργον σύμφωνον μὲ τὴν σπουδὴν
 τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῶν σχολῆς, τοῦ νὰ παρατηρῆ καὶ πε-
 ριγράψῃ τὸ ἐνεστὸς καὶ ὑπάρχον εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸν
 ἀνθρώπινον βίον. Ἐκτὸς τούτων συνέταξαν ἰσχυραίας συλ-
 λογὰς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὅλα αὐτὰ
 τὰ συγγράμματα ἀπωλέσθησαν. Αἱ ὑπόλοιποι σημερινὰ
 πηγαί, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν παροιμίας εἶναι, ἐκτὸς
 τοῦ κύκλου ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, μεταγενέ-
 σεροι τινὲς συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ζηνόδοτος ἢ Ζηνόβιος, ὁ Διογε-
 νιανὸς, ὁ Ἀποσόλιος, οὔτινες συνέταξαν ἐπιτομὰς τῶν προη-
 γουμένων συλλογῶν, διατάξαντες καὶ ἐρμηνεύσαντες αὐτὰς
 κατὰ ἑκατοντάδας. Μέγα, ἀλλ' ἄτακτον ἄθροισμα παροιμιῶν
 ὑπάρχει συσσωρευμένον εἰς τὸ γνωστὸν καὶ πολλάκις ἐκ-
 δοθὲν σύγγραμμα τοῦ Ἐράσμου — *Adagiorum Chiliaedes
 quatuor*. Ἄλλ' ὅμως τακτικὴ καὶ σύμμετρος συλλογὴ περι-
 ἔχουσα μόνον τὰ οὐσιώδη, χαρακτηριστικώτερα καὶ ἀξιολογώ-
 τερα, καὶ περιοριζομένη εἰς παροιμίας ἀληθῶς τοιαύτας, μὴ
 παραδεχομένη δὲ ὡς ἡ τοῦ Ἐράσμου, πᾶσαν ῥῆσιν καὶ τοι-
 μὴ οὔσαν ἐν χρήσει ὡς παροιμίαν, ἀλλὰ περιέχουσαν μόνον
 ἔννοιαν τινὰ ἔχουσαν κάποιαν ἀναλογίαν μὲ τὰς παροιμίας
 τοιαύτης συλλογῆς δὲν ὑπάρχει μέχρι τοῦδε. Ὁ σκοπὸς τῆς
 παρούσης διατριβῆς, τὴν ὁποίαν ἐρανίσθημεν ἐκ τῆς συλ-
 λογῆς τοῦ Ἐράσμου καὶ ἐκ τῶν συμμίκτων τοῦ Ζέλλου
 συγγραμμάτων, δὲν εἶναι πλήρης περὶ παροιμιῶν πραγ-
 ματεία καὶ συλλογὴ αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον κεφαλαιώδης τις
 σκιαγραφία τοῦ πνεύματος καὶ χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν

παροιμιῶν θέλομεν δὲ ἐξετάσει τὴν ὑπάρχουσαν παροιμιακὴν ὕλην κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον θέλομεν ἀναφέρει τινὰς, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον εἶναι ἀξιομνημόνευτοι· ἔπειτα θέλομεν παραθέσει ἀριθμὸν τινὰ ἐκ τῶν κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν λέξιν διακρινομένων παροιμιῶν.

Ὅπως πράττει τις συνήθως καὶ αὐθορμήτως, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἔθος, τοιοῦτος ὁ τρόπος αὐτοῦ. Παροιμίας περιέχουσαι παραγγέλματα περὶ τῆς διαγωγῆς, εἶναι τρόπον τινὰ νόμοι, τοὺς ὁποίους, τὸ ἔθος δίδει εἰς ἑαυτὸ, καὶ οἱ ὁποῖοι, καθὸ προκύπτοντες ἀμέσως ἐκ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔθνους, εἶναι καὶ ἀκριβῆς αὐτοῦ ἐρμηνεία. Ὁ ἀνώτατος τῶν ἡμετέρων πράξεων λόγος εἶναι ἡ σχέσις τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ὑπολαμβάνει ὑπάρχουσαν μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἀνωτάτου ὄντος, καὶ ἡ ἔννοια τὴν ὁποίαν σχηματίζει περὶ τοῦ ἀνωτάτου καὶ θείου ὄντος. Αἱ πρὸς τοῦτο ἀναφορὰν ἔχουσαι ἑλληνικαὶ παροιμίας συμφωνοῦσι μὲ τὴν κοινὴν ἐκείνην τῆς ἀρχαιότητος ἰδέαν, ἣτις ὅλας τὰς τύχας καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ βίου ἀπέδιδε εἰς τὴν θεότητα. Οὕτω ῥητὸν παροιμιῶδες λέγει. Θεοῦ δῶρόν ἐς ἴν εὐτυχεῖν βροτούς· καὶ περὶ μελλόντων καὶ ἔτι ἀβεβαίων ἔλεγον, κατὰ τινὰ ὁμηρικὸν στίχον, τὸν ὁποῖον ὁ ἀρχαῖος οὗτος ποιητὴς εὗρεν ἴσως ὡς παροιμίαν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται προσέτι, Θεοῦ δέλοντος καὶ ἐπὶ ῥίπῃς πλείοις· καὶ Θεῶ μάχεσθαι δεινόν. Τὸ καλλίτερον ἄρα παράγγελμα διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ ἔπ ο υ θεῶ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πλουτάρχου δηλοῖ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ φιλοσοφικὸν ἀξίωμα νῶ πείθο υ. Ὅτι δὲ ὁ νοῦς καὶ λόγος εἶναι ἀληθῶς τὸ ἐν ἡμῖν ἀνώτερον καὶ θεῖον ὑποδεικνύει ἡ τοῦ ἀνθρώπου θεωρία καὶ ἔρευνα· ὅθεν καὶ τὸ γνωμικόν, γνῶθι σαυτόν. Αὕτη ἡ γνῶσις ἡμῶν αὐτῶν ἐνῶ φανερώνει τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον, ὑποδεικνύει ἐνταυτῷ καὶ τὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον τεθέντα σκοπὸν καὶ ὄρον, πέραν τῶν ὁποίων νὰ προβῆ τις καὶ ἐπὶ καλοῦ καὶ ἐπὶ κακοῦ λογιζεται θρασύτης. Ἐκ τούτου ὁ χρυσοῦς κανὼν

ὅστις καθ' ὅλους τοὺς λόγους πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθῶς Ἑλληνικὸς, καὶ τοῦ ὁποίου ἐναργῆς ἔκφρασις εἶναι ὀλόκληρος τῶν Ἑλλήνων ὀβίος, ὀλόκληρος τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ὀ κύκλος, Μηδὲν ἄγαν Πᾶν μέτρον ἄριστον. Ἡ μέση ὁδὸς ἀρίστη καὶ ὅπως δῆποτε ἄλλως εὐρίσκεται ἐκπεριφρασμένον τὸ εἰς συχνὴν χρῆσιν γνωμικὸν τοῦτο.

Κάμμία Ἑλληνικὴ παροιμία δὲν ἀπαντᾶται ἴσως συχνότερα παρὰ τὰς τρεῖς ταύτας. Μηδὲν ἄγαν πᾶν μέτρον ἄριστον τὴν μέσην ναίειν. ἡ μεσότης ἄριστον κάμμία ὅμως ἄλλη δὲν φαίνεται νὰ προκύπτῃ τόσον ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, οὐδὲ διαγράφει ἄλλη ἀκριβέστερον τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ δειχθῆ διὰ παραδειγμάτων, ὅτι ἡ τύσις αὕτη πρὸς ὠρισμένον εἶδος καὶ σαφῆ ὄρον, ἡ ἀποστροφή πάσης ὑπερβολῆς καὶ ἀμετρίας καὶ ἐπὶ καλοῦ καὶ ἐπὶ κακοῦ ἦτο ὀ κύριος χαρακτήρ καὶ ἡ θεμελιώδης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἰδέα, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἦτοι ἐν γνώσει ἢ καὶ ἀνεπαίσθητως ἐδιοικοῦντο ὅλαι αἱ ῥοπαὶ τῆς ζωῆς καὶ διανοίας εἰς τὴν θρησκείαν καὶ καλλιτεχνίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας. Ἐπειδὴ, ἐνῶ λ. χ. ἄλλα ἔθνη καὶ τὰ πλείοτερα ἐκ τῶν ἀσιατικῶν κατεβυθίζοντο νοερῶς εἰς ἀτελευτήτους, εἰς περιέργους καὶ λεπτολόγους θεωρίας περὶ τοῦ ἀπεράντου τῆς θεότητος· καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν λατρείαν, οἱ μὲν διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς των συμβολικὴν βαρύτητα ἐπεφόρτιζον τὰ εἶδωλα αὐτῶν μὲ ἀμορφα ἄρθρα καὶ ἄλλα σημεῖα, οἱ δὲ λατρεύοντες ἀκόσμως τὴν φύσιν ὑπερέβαινον πᾶν μέτρον. εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκ τούναντίου ποία ἄλλη ἀρχὴ παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἦτον ἐνεργὸς, ἢ ὁποία χωρὶς νὰ κωλύῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ προαισθάνωνται εἰς τὴν λατρείαν των τὸ ἀπέραντον καὶ ἀτελεύτητον τῆς θεότητος τοὺς ὠδήγει νὰ περικλείωσι τοὺς θεοὺς εἰς τὸ μέτρον τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀρχετύπου, καὶ νὰ τελῶσι τὴν λατρείαν των μὲ ζωηρὰν μὲν φαιδρότητα, ἀλλ' ὄχι καὶ μὲ παρὰ φύσιν παραφορὰν, ἢ καὶ

μέ ἐπίσης ἐναντίαν τῆς φύσεως νέκρωσιν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς σαρκός;

Εἰς τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας τὰ ἔργα ἀνακαλύπτει εὐθὺς ὁ παρατηρητὴς ὅτι ὁ ἰδιάζων αὐτῆς χαρακτήρ εἶναι τὸ ὠρισμένον καὶ τέλειον, ἢ μὲ ἄλλας λέξεις ἡ ἀκριβὴς τοῦ ὀρθοῦ μέτρου καὶ ῥυθμοῦ τήρησις, ὅποια δὲν εὐρίσκειται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἰς κἀνὲν ἄλλο ἔθνος οὐδ' εἰς ἄλλον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας αἰῶνα. Τὸ αὐτὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς αἴσθημα τὸ νὰ θεωροῦν ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν περιβεβλημένα ἀνθρωπίνην εὐρυθμίαν καὶ φυσικὴν μορφὴν, ἐξηγεῖ ἀναμφιβόλως καὶ τὴν ἀποστροφήν αὐτῆς κατὰ πάσης ὑπερβολῆς καὶ δυναστείας δεσποτισμοῦ πολυτελοῦς, δι' οὗ τόσο εὐκόλως οἱ Ἀσιανοὶ ἐκινουῦντο εἰς θραυσμὸν καὶ ὑποταγὴν. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὰς ἐπιστήμας, ἀρκεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἡ παρατήρησις ὅτι εἰς τὴν ῥηθεῖσαν θεμελιώδη ἀρχὴν ἔχει τὴν ῥίζαν αὐτῆς ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους γνωστὴ ἐκείνη τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἀρχή, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι μεσότης μεταξὺ δύο ἄκρων. Τὸ αὐτὸ ἀξίωμα εὐρίσκομεν ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς ἄλλους φιλοσόφους, τοὺς Πυθαγορείους διατελοῦντας ἔτι πλησιαίτερον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, καὶ ἐπομένως ἔτι πλέον εὐδιαθέτους εἰς τὸ νὰ δώσωσι τοιαύτην ῥοπήν εἰς ταύτην τὴν ἀληθῶς ἐθνικὴν ιδέαν. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς πηγάζουν καὶ αἱ συχναὶ παραινέσεις τὸ νὰ μὴ θρασυνώμεθα εἰς τὰς εὐτυχίας, μηδὲ νὰ ὑπερβαινῶμεν τὸ μέτρον, καὶ ὁσάκις ἡ εὐνοια τῆς τύχης φαίνεται ὅτι μᾶς ὑπερυψώνει πέραν τῶν τοιούτων ὀρίων νὰ θέτωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ δι' ἐκουσίον θυσίων περιορισμὸν τινα εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐτυχίας. Διότι, ὡς ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ἀξιολοπιτότερος τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος μάρτυς πολλάκις παραινεῖ, τὸ θεῖον βλέπει μὲ δυσaráσκεϊαν πᾶν γῆινον ζητοῦν ἀλλοκότως νὰ ὑπερβῇ τὸ σύνθητες μέτρον, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης τὸ μέτρον εἶναι ἄριστον. Ὡς βεβαιώσεις τῶν ἀξιωματικῶν τούτων δύνανται νὰ μᾶς χρησιμεύσουν ὅσα ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς

ἱστορεῖ περὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ Πολυκράτους καὶ τῆς μετὰ τοῦ Κροίσου συνομιλίας τοῦ Σόλωνος. Ἄλλ' ὅμως ὅστις ἐσυνείθισε νὰ φυλάττη μέτρον δὲν θέλει ἐνοχληθῆ εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου καὶ θέλει ἔχει πρόχειρον τὴν παροιμίαν, ἂν μὴ κρέα παρῆ στερκτέον τῷ ταρίχῳ. Θέλει ὑποφέρει μετὰ καρτερίαν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ, διότι Ἀνάγκη οὐδὲ θεοὶ μάχονται. Πρὸς τὴν ἠθέλε χρησιμεύσῃ τοιαύτη ἀνωφελῆς λύπη; Μὴ παροιχομένοισι κακοῖς τρύχου τεὸν ἦτορ. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει χρεῖαν μόνον τοιούτων παραγγελμάτων, τὰ ὅποια τὸν λέγουσιν, τὶ εἶναι ὀρθὸν ἢ μὴ! ἔχει χρεῖαν καὶ ἄλλων, τὰ ὅποια τὸν διδάσκουσιν νὰ προφυλάττῃ ἑαυτὸν ἐν τῇ βίῳ μετὰ φρόνησιν ἀπὸ τοῦ κινδύνου καὶ τὰς δυσχερείας. Τῶν σοφῶν αἱ ῥήσεις τὸν λέγουσιν. Ἀρχὴν ἰᾶσθαι λώϊον ἢ ἐτελευτήν. Προσέτι Ἄφρων ὅσκιε θέλοι πρὸς κρείσσονα ἀντιφερίζειν. Καὶ, Δεῖ φιλεῖν ὡσπερ μισήσοντα, καὶ μισεῖν ὡσπερ φιλήσοντα. Πλὴν ὅχι μόνον εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγάπην πρέπει νὰ εἴμεθα μέτριοι ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Πολλοὶ σε μισοῦσιν ἂν σαυτὸν φιλήσῃς καὶ, Λίαν φιλῶν ἑαυτὸν οὐχ ἔξεις φίλον.

Εἰς ταύτας τὰς ἐντολὰς τῆς ἀρετῆς καὶ φρονήσεως συνάπτομεν καὶ τινὰς παροιμίας, αἱ ὅποια διακρίνονται κατὰ τὴν ἔννοιαν καθὸ περιέχουσαι παρατηρήσεις καὶ γνώμας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ περὶ τοῦ βίου καὶ τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ σχέσεις. Κατὰ πρῶτον ἀπαντῶμεν τὴν μέμφιν περὶ τῆς ἀστασίας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα. Τροχὸς ἐστὶν ἀστάτως πεπηγμένος, ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολύτροπος βίος. Καὶ καθὼς ὁ τροχὸς ἀφοῦ ἅπαξ τεθῆ εἰς κίνησιν ἀλλάσσει κατ' ἀνάγκην τὸ ἄνω καὶ κάτω, οὕτως ὑπάρχει παρομοία ἀνάγκη καὶ εἰς τοῦ βίου τὰς μεταβολὰς. Διότι, Μοῖραν θεῶν οὕτως ἔστιν ἀλέασθαι. Καὶ ἐδῶ πάλιν

εὐρίσκομεν ἐκφραζομένην παροιμιωδῶς κοινὴν ἔθνην δοξασίαν, ἐπαναλαμβανομένην συχνότατα ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Ἀλλ' ὅστις διώκεται ἀπὸ τὴν δυσυχίαν δυσκόλως σώζεται· Ὁ νύχην μέλανα γράψῃ, τοῦτον πᾶς ὁ χρόνος οὐ δύναται λευκάναι. Ἐντοσούτῳ καὶ αἱ ἐναντιότητες τῆς τύχης εἶναι χρήσιμοι. Ὁ πηλὸς ἂν μὴ δαρῆ κέραμος οὐ γίνεται. Παρομοίως ὁ μὴ δαρεῖς ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται. Οἱ δὲ δυστυχεῖντες εὐρίσκουσι κάποιαν παρηγορίαν, ὅτι ἡ εὐτυχία εἶναι συνδεδεμένη με κινδυνον. Τί κτει κόρος ὕβριν, τὴν ὅποιαν παρακλουθεῖ πτώσις· Ἀλλ' ἐντοσούτῳ ὁ σοφὸς εἶναι ἐλεύθερος· ἂν δυστυχήσῃ εἰς ἓν μέρος, δύναται νὰ ζητήσῃ εὐτυχίαν εἰς ἄλλο, Ἐπαντα τοῖς σοφοῖσιν ἐύκολα· καὶ Ἄετὸς ἐννεφέλαις.

Πόσον ἡ πεποίθησις αὕτη ἦτο ζωηρὰ εἰς τοῦς Ἑλληνας μαρτυροῦσιν αἱ πᾶμπολλαι ἀποικίαι, τὸς ὅποιας καθίδρυσαν εἰς ὅλα τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὰ μέρη ἐνίοτε εἰς μακροτάτας ἀπὸ τὴν μητρόπολιν ἀποστάσεις. Μολοντούτο ἡ φρόνησις εἶναι πανταχοῦ ἀναγκαία. Ἐπὸ παντὶ λίθω σκορπίος εὔδει.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν παροιμιῶν, ἃς προσθέσωμεν ἀκόμη ὀλίγας τινὰς περιεχούσας παρατηρήσεις περὶ τινων σπουδαίων τοῦ βίου περιστάσεων, περὶ ἀγωγῆς, φιλίας, ἔρωτος. Ὁ νὸς τύπτει λόγος, οὐδὲ ῥά βδοσ. γνωμικὸν ἄξιον ἔθνους εὐαισθήτου καὶ φιλοτίμου, οἷον τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὅποιον διὰ τῆς συχνῆς χρήσεως μετέτρεψεν εἰς παροιμίαν καὶ τὸν στίχον τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ· ἀγαθὸ ἐριδάκρυες ἄνδρες. Ἐπίσης ἀξιεπαῖνος καὶ ἐντιμος διὰ τὸ φρόνημα ἐξ οὗ ἐπήγαγεν, ἦτο καὶ ἡ ἀρχαία καὶ κοινὴ παροιμία, κοινὰ τὰ τῶν φίλων.

Μεταξὺ τῶν ῥήσεων, αἱ ὅποιαι ἀποβλέπουσι τὸν ἔρωτα δεν ὑπάρχει κάμμια, ἥτις νὰ ἐκφράζῃ ὑψηλοτέραν περὶ τοῦ αἰσθήματος τούτου ιδέαν, ἀλλὰ μόνον τοιαῦται, αἱ ὅποιαι συμφωνοῦσι με τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἠσθάνοντο καὶ ἐθεώρουσαν τὸν ἔρωτα· ὅθεν ἡ πολύχρηστος παροιμία·

Ἄφροδίσιος ὄρκος οὐκ ἐμποίνιμος· καὶ τοὺς ἐν ἔρωτι ὄρκους μὴ δύνειν οὐατ' ἐς ἀθανάτων. Ἐκ τούναντίου ἄλλη γνώμη λέγει, οὐδεὶς ἔραστῆς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. Δὲν λείπουν δὲ οὐδὲ ῥήσεις, ἀποδεικνύουσαι θερμὸν καὶ ζωηρὸν ἔρωτα καὶ αἴσθημα τοῦ καλοῦ ὡς, γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσι βέλως. καὶ ὅ, τι καλὸν φίλον ἀεὶ.

Ἡ δευτέρα ἔποψις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν προεθέμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς παροιμίας εἶναι τὸ λεκτικὸν αὐτῶν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἑλληνικὰς παροιμίας αἱ γενικαὶ ιδιότητες τοῦ εἶδους τούτου, δηλαδὴ βραχυλογία καὶ συχνὴ χρῆσις μεταφορῶν. Ἰδιαίτερα τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν γνωρίσματα εἶναι ἐκτὸς τούτου ἡ ἀστείότης καὶ εὐτραπελία, καὶ ἡ ποικιλία καὶ ἀφθονία τῆς ἐκφράσεως, ὥστε ὁ αὐτὸς στοχασμὸς εὐρίσκεται πολλάκις ἐκπεφρασμένος διαφοροτρόπως. Ὡς παράδειγμα τούτου λαμβάνομεν δύο μόνας παροιμίας, ἂν καὶ ἔχομεν πρόχειρον ἰκανὸν ἀριθμὸν.

Ἡ παροιμία "Ὁμοῖος τὸν ὄμοιον ἀγαπᾷ εὐρίσκεται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον διαφόρως ἐκπεφρασμένη. "Ὁμοῖον ὁμοίῳ φίλον. — "Ὁμοῖον ὁμοίου ἐφίεται. — Ἄεὶ κολοῖδὸς ποτὶ κολοῖδὸν ἰζάνει. — Τέττιξ τέττιγι φίλος, μύρμακι μύρμαξ. "Ἡλιξ ἤλικα τέρπει. — "Ἐγνωδὲ φῶρτε φῶρα καὶ λύκος λύκον. Τὸ δεύτερον παράδειγμα ἂς ἦναι ἡ παροιμιώδης ἐκφρασις τῆς γνώμης κατὰ ματαίων καὶ ἀδυνάτων ἐπιχειρήσεων. Περὶ τούτου ὑπάρχουν αἱ ἐξῆς παροιμιαί. Πρῶτον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα — Πρίν κεν λύκος ὄϊν ὑμεναιοῖ. — Ἐκψάμμον σχοινίον πλέκειν. — Ἴματίῳ τὸ πῦρ περισελλεῖν. — Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν. — Εἰς οὐρανὸν τοξεύεις. — Θάλασσαν ἀντλεῖς. — Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. — Δίθον ἔψεις. — Κατὰ πετρῶν σπείρεις. — Ἀνέμους γεωργεῖς. κτλ.

Τὸ δεῦτερον κατὰ τὸ εἶδος χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν εἶναι ὅτι ἐλήφθησαν ἀπὸ ὁλόκληρον τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὸν κύκλον, ὅτι ἔχουσι τὸν λόγον τῶν εἰς ἀπειρίαν ἱστορικῶν συμβάντων καὶ μυθευμάτων. Τοῦτο εἰῶ ἀποδεικνύει τὴν ζωρότητα καὶ εὐκινησίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ τὴν ἰκαίότητα τοῦ παρατηρεῖν, μαρτυρεῖ ἐξ ἑτέρου τὴν ἀφθοίαν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου εἰς ἰδιάζοντας χαρακτήρας, εἰς συμβεβηκτά, εἰς μυθεύματα καὶ ἔθιμα. Πρὸς σαφεστέραν τῶν λεγομένων ἐξηγήσιν ἂς ἐξετάσωμεν συντόμως τὰς διαφόρους ταύτας τῶν παροιμιῶν πηγάς. Ἐκτὸς τῆς μυθολογίας, παρεχούσης πλῆθος τυπικῶν χαρακτήρων καὶ κοινῶς γνωστῶν ἱστορημάτων, καὶ ἐπομένῳ: χορηγούσης πολυειδῆ ὕλην εἰς παροιμιώδεις ἐκφράσεις, δύναται αἱ παροιμίαι νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς ἀκολούθους πηγάς. Ἐλήφθησαν ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, ἐκ μυθευμάτων καὶ ἀληθῶν ἱστορημάτων ἐξ ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τελευταῖον ἐκ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων. Εἰς τὰς τοῦ πρώτου εἶδους ἐκ τῶν εἰρημένων περιέχονται διάφοραι εἰδήσεις: περὶ ἰδιοτήτων τῶν φυσικῶν σωμάτων, διαίτης ζώων, κ. τ. λ. παρατηρήσεις διόφοροι ἔχουσαι πρὸς ταῦτα ἀναφορὰν, ἐξηγήσεις τῶν τοιούτων φαινομένων, αἱ ὁποῖαι ἂν καὶ ἐσφαλμένοι πολλοίκις, εἶναι ὅμως καὶ κατὰ τι περίεργοι. Οὕτω μανθάνομεν ἀπὸ παροιμίαν τινὰ ὅτι εἰς τὴν Σέριφον οἱ βάτραχοι ἦσαν ἄφωνοι διὰ τοῦτο ἢ παροιμία ἔλεγε περὶ σιωπηλοῦ ἀνθρώπου Βάτραχος ἐκ Σεριφου. Ἐπερὶ φρονίμων καὶ προιοητικῶν ἀνθρώπων ἔλεγον Ἐράνοι λίθους καταπεπωκυῖαι τῆς παροιμίας ταύτης ἀπέδιδον διπλοῦν λόγον. Οἱ Ἐράνοι, λέγει ὁ Σουΐδας, διὰ τὸ ἐν ὕψει πέτεσθαι, καὶ τῇ εἰς εὐθὺ ὁρμῇ, τὴν ἐπὶ τὰ κάτω θέαν ἐμποδίζεσθαι, λίθους βαστάζουσιν, ὅπως κάμνουσαι τῇ πτήσει ρίπτοιεν καὶ αἰσθοντο πότερον ἐπὶ γῆς ἢ Φιλίττης φέρονται καὶ εἰμὲν ἐπὶ Θαλίττης ἀνύουσι τὴν ὁδὸν· εἰδὲ ἐπὶ γῆς ἀναπαύονται. Ἄλλοι πάλιν ἐδόξαζον, ὅτι οἱ λίθοι ἐχρησίμευον εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα ὡς ἔρμα πρὸς ἀσφαλε-

στέραν πτήσιν. Τοὺς φθονεροὺς παρωμοίαζον μὲ τὴν κύνα ἐν τῇ φύτνῃ. Περὶ πτωχοῦ ἀβοηθήτου ἔλεγον. Πτωχώτερος λεβηρίδος καὶ κίγκλου, διότι ἐπίττειον ὅτι οἱ κίγκλοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κατασκευάσουν ὡς τὰ ἄλλα πτηνὰ φωλεὰς καὶ περιεπλανῶντο ἕως νὰ εὕρωσι ξένην εὐκαιρὸν φωλεάν. Εὐγνώμονας καὶ κοσμίους ἀνθρώπους παρέβαλεν ἡ παροιμία μὲ τοὺς πελαργούς, περὶ τῆς εὐσεβείας τῶν ὀπίων περὶ τοὺς γονεῖς, οἱ ἀρχαῖοι διηγοῦντο πολλὰ.

Ἄλλ' ἔστιν τοῖσιν ἡμῖν ὄρισιν νόμος
 Παλιῶς ἐν τοῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
 Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετασίμους
 Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων,
 Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν. (Αἰρισοφ.)

ὅθεν καὶ τὸ παροιμιώδες ῥῆμα ἀντιπελαργεῖν.

Ὅταν οἶκός τις ἀπώλλυτο πανολεθρία ἐμεταχειρίζοντο τὴν παροιμίαν Πεύκης τρόπον, ἢ ἐκτριβῆναι πεύκης δίκην, ἐπειδὴ ἐδόξαζον ὅτι ἡ πεύκη κοπέισα δὲν ἀναδίδει πλέον βλασούς. Ὅχι ὀλιγώτερον ἀφθονος πηγὴ παροιμιῶν ἦσαν αἱ διάφοροι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ διατηρούμεναι παραδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ ἐκαλλωπίσθησαν ὑπὸ τοὺς ποιητὰς, καλλιτέχνῃς καὶ ἱστορικούς. Θέλομεν παραθέσει καὶ ἐκ τούτων ὀλίγα τινα παραδείγματα. Οὕτω ἦτο συνήθεια παροιμιώδης νὰ παραβάλωσι τὴν ἄμετρον καὶ ἀτυχή ζηλοτυπίαν μὲ τὴν τῆς Δευκῶνης, περὶ τῆς ὁποίας ἐδιηγοῦντο τὰ ἑξῆς. Κυάνιπτος, ὁ ἀνὴρ τῆς Δευκῶνης ἠγάπα ὑπερβολικῶς τὸ κυνήγιον καὶ ἔτρεχε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς τὰ δάση. Ἡ νεόγαμος αὐτοῦ σύζυγος ὑπωπτεύθη μήπως ἡ ἀπουσία του εἶχε ἄλλον τινὰ σκοπόν. Ἠκολούθησε λοιπὸν ποτὲ ἀπαρητήρητος τὰ ἔχνη τοῦ ἀιδρός της καὶ ἐκρύβη διὰ νὰ τὸν παρατηρήσῃ ὑπὸ τινὰ θάμνον. Οἱ κύνες ἰδόντες τὰ κλαδία σειόμενα ἐνόμισαν κεκρυμμένον ὑπὸ τὸν θάμνον θήρευμά τι καὶ ὀρμήσαντες κατεσπάρξαν τὴν δυστυχῆ Δευκῶνην. Ἀπὸ τὴν λύπην του ἐθανάτωσεν ἑαυ-

τὸν καὶ ὁ Κυνίππος. Ὅσακις πρᾶγμα τι δὲν ἐπετύγχανεν, ὡς ἐλπίζετο κατὰ τὰς γενομένας προπαρασκευὰς, ἦτο ἐν χρήσει ἢ παροιμία. Οὐκ ἂν εἰ ποταμὸς ἄξινας φέρει, τῆς ὁποίας ἡ ἐξήγησις εὐρίσκεται εἰς τὸν 44 μῦθον τοῦ Αἰσώπου. Περὶ τινος καταγινομένου μὲ πάντα τρόπον νὰ περιποιησῆται εἰς ἑαυτὸν ἐξαιρετον φήμην καὶ δόξαν ἔλεγον, *Ψάφωνος ὄρνιθες*. Εἰς Λιβύην ἔζη κατὰ τι μῦθον ἄνθρωπός τις καλούμενος Ψάφων, ὅστις ἐσοχάσθη νὰ ἀποκτήσῃ τιμὰς Θεοῦ. Λαβὼν πτηνὰ διάφορα τὰ ἐδίδασκε νὰ προφέρωσι τὰς λέξεις. Μέγας Θεὸς Ψάφων, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ ἀπέλυε εἰς τὰ ὄρη. Οἱ σιντοπίται του ἀγνοοῦντες τὸ πρᾶγμα ἐξέλαβον τὰς φωνὰς τῶν πτηνῶν ὡς σημεῖον τῆς Θεότητος καὶ ἐπρόσφερον εἰς τὸν Ψάφωνα θυσίας. Διάφορα ἄλλα τοιούτου εἴδους ἱστορήματα διετηρήθησαν διὰ παροιμιῶν, τὰς ὁποίας ὅμως συντομίας χάριν παρατρέχομεν.

Μεταξὺ τῶν παροιμιῶν, ὅσαι ἔχουσι τὴν πηγὴν τῶν εἰς ἀληθῆ ἱστορικὰ συμβεβηκότα, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ εἶναι διδακτικαὶ καὶ περίεργοι, διότι ἐφύλαξαν χαρακτῆρας καὶ ἰδιότητας ἀνθρώπων καὶ χωρῶν ὀλοκλήρων, διότι ἀποδεικνύουν πόσῃ συμμετοχὴν ἐλάμβανεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς ὅλα τοῦ δημοσίου βίου τὰ φαινόμενα καὶ τελευταῖον διότι αἱ παροιμίαι εἶναι μαρτυρίαι καὶ ἀπόδειξις κατὰ τίνα τρόπον ἐξελάμβανον καὶ ὑπὸ ποίαν ὄψιν οἱ σύγχρονοι ἐθεώρουν συμβεβηκότα τινά. Ἀπαντῶμεν πολλὰ ὀνόματα ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι διὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῶν χαρακτῆρα, ἢ διὰ τινῶν πράξεων τῶν ἔδοσαν γένεσιν εἰς παροιμίας. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ πλείοτεραι ἐξ αὐτῶν δὲν μᾶς εἶναι ἄλλως γνωσταί, καὶ μέγας ἀριθμὸς τῶν τοιούτων παροιμιῶν ἦτο μᾶλλον εἰς τὸν κοινὸν βίον παρὰ εἰς τοὺς συγγραφεῖς ἐν χρήσει, θέλομεν περιορισθῆ χάριν παραδείγματος εἰς μόνον ὀλίγας τινάς, παρατρέχοντες τὰς ἀναφερομένας εἰς γνωστοὺς καὶ τυπικοὺς τρόπον τινὰ χαρακτῆρας τῶν θεῶν καὶ ἡρώων. Θέλοντες νὰ φανερώσωσι παροιμιωδῶς ἄνθρωπον εὐήθη καὶ ἀναίσθητον ἔλεγον. *Βοῦθος περιφοιτᾷ*· εἰς μνή-

μην ἄθλητοῦ τινος ἠλιθίου ἔλεγον δὲ προσέτι ἠλιθιώτερος Κοροίβου. Οὗτος κατὰ τινος ἦτο Φρύξ, ζῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τοσοῦτον ἠλιθιος, ὥστε ἐκάθητο καὶ ἐμέτρα τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Περὶ ἀνθρώπου φιλοξένου ἐλέγετο. Ἀείτις ἐν Κύδωνος, οὕτως ὠνομάζετο Κορίνθιός τις λίαν φιλόξενος. Βούνας δικάξει ἔλεγον ἐπὶ δίκης πολυχρονίου. Οἱ Ἡλεῖοι καὶ Καλυδῶνιοι διαφερόμενοι πρὸς ἀλλήλους προσελθόντες πρὸς τινα Βούναν, ἡ ὡς ἄλλοι γράφουσι, Βουλίαν, ἔκλεξαν αὐτὸν διαιτητὴν ὠμόσαντες νὰ παύσωσι τὰς κατ' ἀλλήλων ἐχθροπαγίας ἕως οὐ ἐκδοθῆ ἢ ἀπόφασίς τινυ. Ὁ διαιτητὴς εἶχε φαίνεται λόγους ἀποχρῶντας νὰ πιεύσῃ ὅτι ἡ ἀπόφασίς του δὲν ἤθελε ἀποκαταστήσει τὴν εἰρήνην, ὅθεν ἀνέβαλε τὴν ἐκδοσιν αὐτῆς ἕως οὐ ἀπέθανεν. — "Ὅταν τις ἦτο ἀσφαλῆς καὶ πεπεισμένος περὶ τινος πράγματος, καὶ ἐπὶ τέλους ἠπατάτο ἔλεγεν ἡ παροιμία. Ἡ Φάνου θύρα, ἀπὸ φιλαργύρου τινὸς τυφλοῦ, τοῦ ὁποίου τὰς θύρας ἤνοιγεν ὁ οἰκέτης καὶ τοι φυλαττομένας μετὰ προσοχῆς ὑπὸ τοῦ δεσπότου. Περὶ ἐντέχνων καὶ λεπτῶν ἔργων ἔλεγον εἰς Ἀθήνας, Ἀκείσεως καὶ Ἐλίκωνος ἔργα, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατασκευάσθη ὁ ὠραῖος τῆς πολιᾶδος Ἀθηναῖς πέπλος. Ἀκείσιας ἰάσατο ἐλέγετο περὶ ἀσθενοῦς, προβαίνοντος ἐπὶ τὸ χεῖρον, διότι ἰατρός τις Ἀκείσιας, τὸν ὁποῖον σκώπτει καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, ἦτο γνωστός μόνον διὰ τὰς ἰατρικὰς του ἀποτυχίας. Ὅχι μικρότερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν παροιμιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλήφθησαν ἀπὸ ιδιότητος τόπων ἔθνῶν καὶ πόλεων. Τὸ ἀττικὸν βλέπος ἦτο παροιμιῶδες περὶ θρασεῶς καὶ ἀναιδοῦς ἀνθρώπου. Ὀλίγον ἔντιμος διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἦτο καὶ ἄλλη παροιμία. Ἀττικὸς ὑπέχει τὴν χεῖρα κ' ἀποθνῆσκων. Τῆς φιλοχρηματίας, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος, μνημονεύει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν Γοργίαν, ὡς ἰδιάζοντος τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς χαρακτῆρος, ὅπου καὶ κατηγορεῖ τὸν Περικλῆ ὅτι συνετέλεσε πολὺ εἰς γένεσιν τῆς κακοθηείας ταύτης διὰ τῶν μισθῶν, τοὺς ὁποίους ἐχορήγει εἰς τοὺς πτωχοὺς

πολίτας διὰ πρότερον ἀμίσθους δημοσίας ὑπηρεσίας. Διὰ τεῦτο καὶ εἰς τοὺς χαρακτήρας τοῦ Θεοφράστου, εἰς τοὺς ὑποκίους ζωγραφίζεται πρὸ πάντων ὁ ἀττικὸς βίος ὑπάρχουν τρεῖς ἔχοντες ὑπόθεσιν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀντικείμενον. Ἄλλ' ἐν τοσούτῳ ὑπῆρχον καὶ παροιμιαὶ τιμῶσαι τὸν ἀττικὸν χαρακτήρα· ὡς Ἀττικὸς μάρτυς· καὶ Ἀττικὴ πίστις. Ἐν γένει ἡ ἑλληνικὴ πίστις ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὀνομαστή, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Πλαύτου. Graeca mercari fide. Ἐναντίας περὶ τῶν Θρακῶν ἔλεγον. Θρακὲς ὄρκια οὐκ ἐπίστανται. Διαβόητοι κατὰ τοῦτο ἦσαν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι. Ἄλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχε μία φυλὴ, ἡ ὁποία δὲν ἀπελάμβανε καλὴν φήμην, οἱ Κρήτες· Κρητίζειν ἐσήμαιε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ψεύδεσθαι καὶ ἀπατᾶν. Γνωστὸς εἶναι τοῦ Ἐπιμείδου ὁ στίχος· Κρήτες ἀεὶ ψεύσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Ὑπῆρχε καὶ παροιμία συνήθης, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται συχνὰ ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς. Πρὸς Κρητίζεις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐσχηματίσθησαν ὅμοιαι καὶ περὶ ἄλλων ἐθνῶν. Γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ ἄγροικία, ἡ ἡλιθιότης καὶ ἀπειροκαλία τῶν Βοιωτῶν, δώσασαι ἀφορμὴν εἰς τὰς παροιμίας· Ὑς Βοιωτία, Βοιωτικὸν οὔριον, καὶ Βοιωτικὸς νοῦς. Περὶ ἀνοήτου ἀνθρώπου ἔλεγον ὡσαύτως, Κέσκον οἰκεῖ, καὶ περὶ ἀμούσου, Ἀμοσοσότερος Λειβηθρίων. Ἡ Κέσκος ἦτο πόλις τῆς Κιλικίας· οἱ Δειβίθριοι ἔθνος Θρακικόν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐθανατώθη ὁ Ὀρφεύς. Οἱ Κιλικεῖς ἦσαν ἐν γένει γνωστοὶ διὰ τὴν βαρβαρότητα καὶ ἀγριότητά των, ὅθεν καὶ τὸ παροιμιώδες Κιλικίος ὄλεθρος. Τὰς σκληρὰς καὶ ἀπανθρώπους ποινὰς ὠνόμαζον οἱ Ἀθηναῖοι κιλικίους.— Παρατρέχομεν πλῆθος ἄλλων τοιούτων παροιμιῶν καὶ μεταβαίνομεν εἰς τινὰ ἱστορικὰ συμβάντα, τὰ ὁποία ἔδοσαν ἀφορμὴν εἰς παροιμιώδεις καὶ εὐστόχους ῥήσεις. Καθὼς ἄντις εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν νεωτέρων θελήσῃ νὰ μετα-

βάλη εἰς παροιμίαν τὸ περὶ ἀποῤῥήτων ἀναλωμάτων ὄρθρον, οὕτω καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλεγον περὶ τῶν τοιούτων. Εἰς τὸ δέον. Τοῦ Περικλέους, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀπολογισμῷ δέκα ταλαίτων ἀνάλωμα γράψαιτος ἀντλωμένων εἰς τὸ δέον, ὁ δῆμος ἐδέξατο μὴ πολυπραγμονήσας μηδ' ἐλέγξας τὸ ἀπόρρητον. "Όταν τις ἀπελθὼν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἦτο ἄγνωστον ποῦ εὕρισκεται, ἔλεγον. Ἡ τέθηκεν ἡ διδάσκει γράμματα. Ἡ ἀρχὴ τῆς παροιμίας ταύτης εἶναι ἡ ἐξῆς. Εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας τῶν Ἀθηναίων ἐκστρατείαν μέγα μέρος τεῦ στρατεύ ἀπαλέσθη, τὸ δὲ πλείεστιν ἔπεσεν εἰς αἰχμαλωσίαν. Οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἐζήτουν γὰ βελτιώσασαι τὴν κατάστασίν των διδάσκοντες γράμματα εἰς τὴν νεολαϊαν τῶν Σικελικῶν πόλεων. "Όταν λοιπὸν οἱ συγγειεῖς αὐτῶν ἠρώτων τοὺς εἰς Ἀθήνας ἐπιστρέφοντας ἐλάβανον συνήθως τὴν ἀνωτέρω ἀπόκρισιν, ἣτις ἐπαναλαμβάνουμένη συχνὰ μετέπεσεν εἰς παροιμίαν. "Όταν τις ἔθετεν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς δυτχερῆ θέσιν ἔλεγον. Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγῶν. Εἰς τὴν Κάρπαθον ἔλειπον οἱ λαγοὶ ὀλοτελῶς. Διὰ γὰρ θεραπεύσουσι τὴν ἔλλειψιν ταύτην μετέφερον οἱ Καρπάθιοι εἰς τὴν νῆσόν των λαγούς τινας, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἐπολλαπλασιάσθησαν τοιαυτοτρόπως ὥστε κατέτρωγον ὄλους τοὺς καρπούς καὶ τὰ σπέρματα, ὥστε μὲ πολὺν κόπον ἠδυνήθησαν μόλις γὰρ τοὺς περιστείλωσιν. "Όταν τις ἀμφίβαλε περὶ τινος ἐσινείθιζον γὰρ λέγωσιν. Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρας. Ὡς αἰτίαν τῆς παροιμίας ἐδιηγοῦντο τὰ ἐξῆς. Οἱ Δοκροὶ ἔχοντες πόλεμον πρὸς τοὺς Κροτωνιάτας ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Λακαϊδαίμοιους. Οὗτοι ἠρνήθησαν εἰς αὐτοὺς τὴν βοήθειαν ἀλλὰ διὰ γὰρ μὴ τοὺς ἀφήσωσι χωρὶς παρηγορίαν εἶπαν ὅτι θέλουν τοὺς πέμψει βοηθοὺς τοὺς Διοσκούρους. Ὁ πόλεμος ἤρχισε γὰρ οἱ Δοκροὶ ἐνίκησαν τοὺς ἐχθροὺς των διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῶν Διοσκούρων. Ἐν τῷ μεταξύ διεχύθη εἰς τὴν Σπάρτην ὁ λόγος περὶ ἐντελοῦς ἰκκῆς τῶν Δοκρῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν των, χωρὶς γὰρ δύναται τις καὶ γὰρ φανερώσῃ τὴν πηγὴν τῆς

φήμης, ἢ νὰ φέρῃ μάρτυρα τινά. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν ἄγγελοι ἀποσταλέντες ἐπίτηδες ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐβεβαίωσαν τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο τόσον ἀπίθανον. — Εἰς τὴν εὐτυχῆ μεταβολὴν τῶν περιστάσεων ἔλεγον. Ἐφυγον κακὸν, εὖρον ἄμεινον. Εἰς τοὺς γάμους τῶν Ἀθηναίων ἦτο συνήθεια νὰ στεφανώνωσι παῖδα με ἀκάνθας καὶ φύλλα δρυὸς καὶ νὰ τοῦ δίδωσι εἰς τὰς χεῖρας καλάθιον μὲ ἄρτους. Ὁ παῖς περιφερόμενος μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων ἐπρόφερε τὰ εἰρημένως λέξεις εἰς μνήμην τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἀγρίως χρόνων, καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη τὰ δῶρα τῆς Δήμητρος, ἀλλ' ἐτρέφοντο μὲ βαλάνους. — Ἄξιος εἶ τῆς ἐν Ἀργεὶ ἀσπίδος ἔλεγον περὶ χρηστῶν καὶ εὐγενῶν νεανίσκων. Παῖδες ἐξ εὐγενῶν καὶ χρηστοὶ τοὺς τρόπους ἐκλέγοντο εἰς Ἀργὸς διὰ νὰ τελῶσιν ἀσπιδοφοροῦντες ἐτήσιον τινὰ πομπήν. Περὶ ἀνθρώπων ἀπαυστὶ διαλεγομένων καὶ ἀπεραντολόγων, καὶ ἐπὶ πραγμάτων ἀκαταπαύστων ἔλεγον, Ἀράβιος αὐλητῆς. Εἰς τὴν Ἀραβίαν, οἱ ποιμένες φυλάττοντες τὰ ποίμνια ἠύλουν διὰ νυκτὸς ἐπὶ μακροῦ αὐλοῦ, καὶ ὁ διαδεχόμενος εἰς τὴν φυλακὴν τὸν ἄλλον ἐξηκολούθει νὰ αὐλῇ εἰς δεῖγμα τῆς ἀγρυπνίας του, ὥστε ὁ θροῦς διήρκει μέχρι πρωΐας. Περί τινος ὀχληροῦ αὐλητοῦ ἐλέχθη παροιμία, Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ τεττάρων δὲ πᾶσα. Περὶ ἀνθρώπου ἀστάτου καὶ στρεφομένου συνεχῶς ἐλέγετο, Εὐμεταβολώτερος Κοθόρου. Οἱ Κόθοροι, τὰ ὑποδήματα τῶν τραγικῶν ὑποκριτῶν ἦσαν κατασκευασμένα εἰς τρόπον διὰ νὰ ἀρμόζωσιν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας, ἐνθ' ἃ συνήθη πέδιλα ἦσαν προσηρμοσμένα ἕκαστον εἰς ἓνα πόδα. Θέλοντες νὰ φανερῶσιν ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ σωθῇ τις ἀπὸ τὸν θάνατον ἐμεταχειρίζοντο τὴν παροιμίαν ὅτι δύναται νὰ εἴπῃ Τὰ τρία τῶν εἰς θάνατον. Οἱ κακοῦργοι εἰς τὰς Ἀθήνας πρὶν θανατωθῶσι ἐλάμβανον ὅτι ρήποτε φαγητὸν ἢ ποτὸν ἤθελαν ἐπιθυμήσει καὶ εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ εἴπωσι τρία λόγια μεθ' ὅλης τῆς παρρησίας. Μετὰ δὲ ταῦτο τοὺς

ἔδεναν τὸ στόμα μέχρι τοῦ θανάτου. — Ἡ τρεῖς ἔξ, ἡ τρεῖς κύβοι, ἔλεγον οἱ τολμηταί, ὅτε εἰς τινα ἐπιχείρησιν διεκινδύνεον τὰ πάντα. Εἰς τοὺς κύβους δεκαοκτὼ ἦσαν τὸ πλεόν καὶ τρεῖς τὸ ἔλαττον ρίψιμον. Ὅταν τις ἀπροσδοκῆτως καὶ χωρὶς κόπον εὔρισκε τύχην ἔλεγον. **Εὐδοντικύρτος αἰρεῖ.** — Περὶ τινος ὅστις ἐμεγαλαύχει καὶ ἐθρασύνετο ἐλέγετο, **Ἀττικὸς εἰς λιμένα.** Τοσαῦτα ἐνομίσαμεν ἰκανὰ πρὸς ἀκριβεστέραν γνώσιν τοῦ πνεύματος καὶ χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν. Χάριν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ γνωρίσωσι πληρέστερα τὴν φιλολογίαν τοῦ εἴδους τούτου προσθέτομεν ἐπὶ τέλος καὶ τινὰ παρατηρήσεις περὶ τῶν ὑπαρχουσῶν συλλογῶν καὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν ἐκδόσεων. Ὁ πρῶτος συλλογεὺς παροιμιῶν, τοῦ ὁποίου τὸ σύγγραμμα ἐσώθη μέχρις ἡμῶν εἶναι ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ ἀκμάσας σοφιστῆς Ζηνόβιος ἢ Ζηνόδοτος. Τὰς παροιμίας, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ συλλογὴ του δὲν ἐσύλλεξεν ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὰς ἐρανίσθη ἀπὸ δύο ἔτι σωζομένας ἀρχαιότερας συναγωγὰς, τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς ὠνομάζοντο Λουκίλιος, Ταρραῖος καὶ Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ὁ πρῶτος εἶναι παντελῶς ἄγνωστος· ὁ δεῦτερος εἶναι ὁ πολυγραφώτατος γραμματικὸς καὶ σχολιαστὴς τοῦ Ὀμήρου, ὁ ὁ ἐπικληθεὶς χαλκέντερος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο οὗτοι δὲν ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι παροιμιογράφοι, καθότι ὡς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης διατριβῆς ἐπαρατηρήσαμεν, περὶ παροιμιῶν συντάγματα ἀρχαιότερα ὑπῆρχον τοῦ Ἀριστοτέλους, Κλεάρχου τοῦ Σολίτου, τοῦ Θεαιτήτου, τοῦ Χρυσίππου καὶ ἄλλων. Ὁ Ζηνόβιος ἔταξε τὰς παροιμίας του κατ' ἀλφάβητον καὶ τὰς ἐδιαίρεσε καθ' ἑκατοντάδας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁλόκληρος ὁ ἀριθμὸς τῶν παροιμιῶν, τὰς ὁποίας εὔρε ἦτο 552, ἡ τελευταία ἑκατοντὰς δὲν εἶναι πλήρης. Ἡ συλλογὴ τοῦ Ζηνοβίου ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον ἐν Φλωρεντία ὑπὸ Φιλίππου Ἰούντα ἐν ἔτει 1497 εἰς 4ον. Ἄλδος ὁ πρεσβύτερος τὴν μετετύπωσε κατόπιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ γινομένης

συλλογῆς τῶν μυθογράφων. Ὁ Βικέντιος Ὀψοποῖδς τὴν ἐξέδωκε ἐκ νέου ἐν Ἀγεναύῃ κατὰ τὸ 1575 εἰς 8ον. Τελευταῖον ὁ Σχῶτος τὴν παρέλαβεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην συλλογὴν τῶν παροιμιῶν.

Ἐπάρχει καὶ ἑτέρα συλλογὴ παροιμιῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Διογενιανοῦ τοῦ ἐξ Ἡρακλείας ἐν Πόντῳ, γραμματικοῦ ἀκμίσαντος ὡσαύτως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει 775 παροιμίας καὶ ὑπάρχει εἰς τὸ τοῦ Σχῶτου σύνταγμα. — Μετὰ τοὺς δύο τούτους ἀναβέρεται ὡς συλλογεὺς παροιμιῶν εἰς συγγραφεὺς τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος, ὅστις εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπέκτησε κάποιαν φήμην, Γεώργιος ὁ Κύπριος. Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος μείνας μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μιχαῆλ, συμβάιντα τὸ 1232 ἀπεφάσισε νὰ ἐνδῶτῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ διαρρήξῃ τὴν μετὰ τῶν Διτίνων ἔνωσιν. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ ἀταλλαχθῇ ἀπὸ τὸν ἱπέρμαχον τῆς ἐνώσεως Πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Βέκκον. Τοῦτον κατέπειραν ἰὰ παραιτηθῆ καὶ διάδοχος του ἔγινε ὁ πρόην πατριαρχεύσας καὶ ἐναντίος τῆς ἐνώσεως Ἰωσήφ· ἀλλ' ἀποθανὼν οὗτος μετὰ δύο μῆνας, ὁ αὐτοκράτωρ ὠνόμασε διάδοχον αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Κύτριον, ἄνδρα ἀξιότιμον διὰ τὴν παιδείαν του εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν φιλολογοίαν, καὶ γράφοντα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ κομψότητα καὶ καθαρότητα σπανίαν εἰς τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον. Ανατραφεὶς εἰς Κύπρον μετὰ τῶν Διτίνων ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν φίλων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἦτο ἐκ πεποιθήσεως ἢ ἐκ παλιμβουλίας ἀλλάξε σύστημα. Διστάζον ὁ Ἀνδρόνικος ἰὰ διατάξῃ τὴν ὑπὸ τοῦ κλήρου κανονικὴν αὐτοῦ ἐκλογὴν τὸν ὠνόμασε πατριάρχην αὐτὸς μόνος, δυνάμει τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ αὐτεξουσιότητος. Τοῦ Γεωργίου, ἐπονομασθέντος ἀφοῦ ἐμόνασε Γρηγορίου, ἡ διοίκησις ἦτο πλήρης στάσεων καὶ ταραχῶν, προξενου-

μένων ὑπὸ τῶν διαφόρων κομμάτων, εἰς τὰ ὅποια ἦτο διηρημένη ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησίαι. Βρεθεῖς τὰς δυσχερείας καὶ ἐνοχλήσεις, τὰς ὁποίας ὑπέφερε, ὑπόχωρήσας ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον τὸ 1289 ὅπου ἀπεβίωσε τὸ 1290 ἔτος. Μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοῦ συγγραμμάτων σώζεται καὶ μικρὰ συλλογὴ παροιμιῶν κατ' ἀλφάβητον. Ὁ τελευταῖος παροιμιῶν συλλογεὺς εἶναι ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλιος, εἰς τῶν προσφύγων λογίων Ἑλλήνων, οἵτινες κατὰ τὴν δυστυχῆ δεκάτην πέμπτην ἑκατονταετηρίδα εὗρον ἄσυλον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ συναγωγή παροιμιῶν, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ἐν Ῥώμῃ περιέχει 2027 παροιμίας. Ἡ πληρεστέρα ἔκδοσις τοῦ Ἀποστολίου εἶναι ἡ τοῦ Δανιὴλ Ἐϊνσίου, περιέχουσα ἐνταυτῷ καὶ τὰς τοῦ Γεωργίου Κυπρίου τυπωθεῖσα ἐν τῷ Βαταϊκῷ Λουγδούμφῳ τὸ 1619 εἰς 4ον.

Παροιμίας τινὰς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐσύλλεξεν, ὅσον γνωρίζομεν, ὁ μόνος ὁ Γ. Κρομμύδας εἰς τὴν περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης διατριβὴν του ἐκδοθεῖσαν εἰς Μόσχᾳ τὸ 1810 καὶ εἰς τὰς δύο ἀκολουθίας τῆς διατριβῆς ταύτης ἐκδοθεῖσας ἐν Βιέννῃ τὸ 1812 καὶ 1813.

Μ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

Ἡ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης
παρουῖσα στάσις τῆς προκαταρ-
κτικῆς (δημοτικῆς) ἐκ-
παιδεύσεως.

Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἐπιστήμη ἔπαυσε τοῦ νὰ ἦνε συγκε-
κεντρωμένη εἰς τὰ ἱερά τεμένη καὶ τὰ μοναστήρια, ἀφ' ἧς
στιγμῆς ἡ τυπογραφία ἀνέλαβε νὰ ἐκτείνῃ τὴν σφαιρὰν
αὐτῆς καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς ἀκτῖνας αὐτῆς ἐπὶ τὰ ἀπώτα-
τα σημεία, ἀγῶνες μεγάλοι κατεβλήθησαν τείνοντες εἰς τὸ
νὰ βοηθήσωσι τὴν κίνησιν ταύτην. Τὰ βιβλία, αἱ ἐφημερί-
δες, αἱ παντὸς εἴδους δημοσιεύσεις συνετέλεσαν ἀμοιβα-
δὸν εἰς τὸ νὰ ἐξαπλώσωσι τὴν παιδείαν μεταξὺ τῶν διωφό-
ρων κλάσεων τῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ὑπῆρχε φραγμὸς κατὰ
τοῦ ὁποίου καὶ αἱ πλέον ἐπίμονοι προσπάθειαι ἦτον ἀνάγκη
νὰ συντριβῶσιν· ὁ γραπτὸς λόγος περιέρχεται συνήθως
μόνον εἰς τὸν ἀγοράζοντα αὐτὸν· ὅθεν οἱ εὐγενεῖς, οἱ πολῖται
οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομηχάνοι, ὡς οἱ μόνοι εὐκατάστατοι,
εὐρίσκοντο εἰς ζύσιν τοῦ νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν ἀνακαλύψε-
καὶ τῶν προόδων τοῦ νοητικοῦ κόσμου. Τὰ δὲ ἐπέκεινα τῶν
κλάσεων τούτων εἶνε, ὡς γνωστὸν, δυστυχίαι μόνον καὶ
βίαιαν εἰς τὰς πρωτίστας πόλεις κατεστάθησαν μὲν
βιβλιοθήκαι δημόσιαι· ἀλλ' οἱ θησαυροὶ οὗτοι βραδέως
ἐπισωρευθέντες εἶνε εἰσέτι καὶ σήμερον ἀπροσπέλαστοι
πρὸς τὸ πολὺ τῶν ἀνθρώπων· ἄλλως τε ἢ εἰς τὴν ἀνάγνω-
σιν μυσταγωγία δὲν εἶνε εὐκόλος, καὶ οἱ μὲν παῖδες μόλις
διὰ τὸ ἄκρως εὐκαμπτον τοῦ πνεύματος αὐτῶν, δύνανται
νὰ ἀντιλαμβάνωσι ταχέως τὰς σχέσεις τὰς μεταξὺ τῶν

χιλίων σημείων τῶν συγκροτούντων τὴν σελίδα ἑνὸς βιβλίου· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἅμα φθάσῃ τὴν ὠρίμην ἡλικίαν δὲν δύναται νὰ ὑποδουλωθῇ πλέον εἰς τοιαύτην σπουδὴν, καὶ τὴν περιφρονεῖ· ὥστε εἰς τὶ ἐχρησίμευσαν αἱ παρὰ τῶν γραφικῶν ἑταιρειῶν ἀκρίτως γενόμεναι διανομαὶ τῶν βιβλίων; ἐκ τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων Ἀγίων Γραφῶν διασπαρεισῶν παρ' αὐτῆς εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου πόσαι ἐκαρποφόρησαν; ὁ σπόρος ἔμεινε σχεδὸν πάντοτε ἄγονος ἐντὸς τοῦ κόλπου τῶν δεξαμένων αὐτόν. " Ἴδου τὸ ἀχρειότερον σκεῦος τῆς οἰκίας μου, ἔλεγε νέα τις μήτηρ πρὸς τὸν συνταγματάρχην Οὐάλλην, δεικνύουσα Ἰερὰν γραφὴν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο ὡς ὑποπόδιον ἡγνῶει ἢ δυστυχῆς γυνή, προστίθησιν ὁ Οὐάλλης, ὅτι τὰ φύλλα καὶ αὐτῆς ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἔναυσμα τοῦ πυρός της. " Ὁ λοχαγὸς Κοτσεβοῦς καὶ πάντες οἱ περιηγηταὶ ὅσοι διέτρεξαν τὰς νήσους τῆς Πολυνησίας διηγοῦνται τὰ παραδοξότατα περὶ τῆς χρήσεως τῆς Γραφῆς παρὰ τοῖς καλοῖς ἐκείνοις νησιώταις, εἰς τοὺς ὁποίους διενεμήθη ἀφθονώτατα. " Οἰκτρά εἶνε, λέγει εἰς τῶν περιηγητῶν τούτων, ἡ στάσις τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες ὑποκαθιζόμενοι εἰς τὸν ναὸν, πάντες σχεδὸν κρατοῦσιν ἀεστραμμένως τὴν Γραφὴν, καὶ πάσχουσι νὰ μιμηθῶσι διὰ τινὸς εἶδους γρυλλισμοῦ τὰ συλλαβίζοντα παιδία. " Οἱ ἀπόστολοι ἐξεπλήρωσαν τὸ χρέος αὐτῶν· διένειμον τὴν Γραφὴν, ἔδειξαν εἰς δύο ἢ τρεῖς συνεδριάσεις τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῆς, καὶ ἀπῆλθον εἰς ἄλλα κλίματα νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ἐφημέρους διανομάς των· μ' ὅλα ταῦτα ἡ Πολυνησία εἶνε κατὰ τοῦτο εὐτυχεστέρα τῆς Ἰρλανδίας· πόσοι διδάσκαλοι Ἰρλανδοὶ κατήντησαν νὰ σχίζωσι τὰ εἰς τὰς γωνίας τῶν πλατειῶν κεκολλημμένα προγράμματα διὰ νὰ μανθάνωσι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ πάλιν τοῦτο λέγεται πρόοδος· διότι πρὸ πενήκοντα ἐτῶν οἱ πλεῖστοι τῶν παιδῶν τῆς Ἰρλανδίας ἐμάνθανον τὰ πρῶτα γράμματα ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων λίθων.

Εἰς ἐποχὴν ἐγωΐσμου καθ' ἣν ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις ὀλίγον ἰσχύουσιν ἐπὶ τῶν πνευμάτων, ἡ ἐκπαίδευσις ἀσθενῶς πως εἰσεχώρησε πάντοτε μέχρι τῶν κατωτέρων τάξεων οἱ ἄνθρωποι, μετὰ τὴν πρὸς ὄφελος αὐτῶν συγκροτηθεῖσαν μάχην περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἐζήτησαν νὰ δρέψωσιν αὐτοὶ μόνοι ὅλους τοὺς καρποὺς αὐτῆς. χωρὶς νὰ στοχασθῶσι νὰ δώσωσι καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τινὰ κἄν ψυχὴν τοῦ συμποσίου· ὥστε, οἱ ἐργάται κακῶς κληροδοτηθέντες εἰς τὴν διανομὴν τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ λιβῶσι μέρος εἰς τὴν περὶ αὐτοὺς ἐνεργουμένην νοητικὴν κίνησιν· τοῦτο δὲ συνέβη ἄρα ἐκ προθέσεως ἀπὸ μέρους τῶν νικητικῶν κλάσεων; οὐχὶ βεβαίως· ἀλλ' ἐκλήθη, ἐξ ἀδιαφορίας, πόσον μᾶς ἀσχολεῖ ἡ φροντίς περὶ ἡμῶν αὐτῶν! εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι εἰς πᾶσαν ἐπικράτειαν ὅπου ἡ κυβέρνησις δὲν ἐξεφράσθη ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ, εἰς πάντα τόπον ὅπου νόμος ἐπιτακτικὸς δὲν προσήγγισεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπαίδευσιν, αὐτὸς ἔμεινεν ἀμαθὴς καὶ στερημένος τῶν ἐκ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς παραμυθιῶν καὶ βεβαίων βοηθημάτων.

Διέλθε τὰ χρονικὰ ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἰς οἰονδίποτε κλίμα, ὑπὸ οἰονδίποτε πολιτικὸν νόμον καὶ ἂν εὐρίσκωνται καὶ θὰ ἰδῆς ὅτι πανταχοῦ ὅπου τὸ σύστημα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶνε ἐκτεταμένον καὶ καλῶς ἐσχεδιασμένον, τὸ εὐεργέτημα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κυβέρνησιν. Εἰς τὰ ὀμόσποιδα κράτη τῆς Ἀμερικῆς ἡ πρώτη οἰκοδομὴ ἐκάστης κωμοπόλεως εἶνε σχολεῖον. Εἰς τὴν Δαίαν ὁ νόμος ἀπαιτεῖ πᾶς κάτοικος νὰ ἡξεύρῃ νὰ ἀναγινώσκῃ. Ἡ Ἀουστρία καὶ ἡ Πρυσία καθυποβάλλουσιν εἰς ποινὰς αὐστηρὰς ὅσους γονεῖς ἀμελοῦσι νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον· καὶ εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι εἰς πάντα τόπον ὅπου δὲν ὑπάρχει νομοθεσία τοσοῦτον ἐπιτακτικὴ, ἡ ἐκπαίδευσις προοδεύει πάντοτε κατ' εἰθὺν λόγον τῆς πολλῆς ἢ ὀλίγης μερίμνης τοῦ νομοθέτου. ἡ ἀλήθεια αὕτη δὲν ἐξαφανίζει ἄρα τοὺς συλλογισμοὺς ὅλων ἐκείνων τῶν δημοσιογράφων οὔτινες ἀπαιτοῦσι κατὰ πάντα καὶ πανταχοῦ τὴν ἀπόλυτον

ἐλευθερίαν; παράδοξος κατάχρησις λέξεων! ἡ ἐλευθερία, ὡς οὗτοι τὴν ἐννοοῦσιν, τὸ ἀπολύτως αὐτεξούσιον εἶναι ἀναρχία· νὰ πράττῃ καθεὶς ὅπως θέλει, νὰ συγχωρῶνται τὰ πάντα ὅπως γίνονται τότεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὅσον καὶ εἰς τὰς κοινοτέρας πράξεις τοῦ βίου εἶνε ἄλέθριον εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὁ ἐγωϊσμός του τὸν παρατρέπει ἢ φιλαυτία του τὸν τυφλώνει· ἡ μεγαλητέρα πολιτικὴ ἐλευθερία εἶνε ἡ μεγαλητέρα ὑποταγὴ τοῦ εἰδὸς εἰς τὸν νόμον τῶν ὄλων· εἶνε ἡ σταθερὰ θυσία τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον. Ἰ Αἱ ἀγκυαὶ μας θὰ ἦσαν ἐσταθμημέναι, οἱ ποταμοὶ μας περικεχωμένοι, αἱ ἰδιοκτησίαι μας ἐξησφαλισμέναι, ἐὰν ἡ ἐξουσία ἔπαυε μίαν στιγμὴν τοῦ νὰ ἀγρυπνῇ ἐπὶ πάντων τούτων; Εἰς τίους τόπους ἡ κυβέρνησις ἀναγκάζεται νὰ χορηγῇ ἀμοιβὰς εἰς τὰς νέας μητέρας, διὰ νὰ τὰς πείσῃ νὰ ἐμβυλίτῃσι διὰ τῆς δαμαλίδος τὰ τέκνια των· τοῦτο δὲ δὲν προέρχεται ἐξ ἀσθειείας τοῦ μητρικοῦ φίλτρου, ἀλλ' ἐκ ῥαθυμίας καὶ ἀμαθείας. Ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἦναι ἀγρυπνος καὶ πεφωτισμένη δι' ὅλου, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῇ τὰ ἀναγκαῖα μέσα τοῦ νὰ πιρρομῇ καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ τοὺς ὀκηνηοὺς. Ἐς τῶν παρακατιόντων τοῦ παρόντος ἄρθρου θὰ γνωρίσωμεν πόσον εἶνε ἐπίαναγκες ἡ γενικὴ διεύθυνσις τοῦ τύπου νὰ ἦε περιβεβλημένη μὲ τὴν δύναμιν ταύτην. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ γούτζελ· εὐρίσκειται εἰς τὴν κιτὰχρητιν τῶν εἰς τὴν διακρίτιν τῶν κυβερνήσεων ἐμπιστευμένων μέσων· ὅθεν εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους κατὰ μῖστος πρὸς τὴν ἐξουσίαν δὲν χορηγοῦσιν εἰς αὐτὴν εὐε ἀρκετὴν δύναμιν ὥστε νὰ συσείλῃ τὸ κακὸν, οὔτε ἀρκετὴν ἕκαστιν ὥστε νὰ πράξῃ τὸ καλόν. Ἡ στύσις αὕτη δὲν εἶνε ἄλλο εἰμὴ ἀκτάπαυστοι πάλαι, ἀνθολκαὶ, δυσπισταὶ καὶ ἀντεγλήτεις ἀπορροφῶσαι καιρὸν πολύτιμον πρὸς ζημίαν τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους.

Ἰ Δὲν εἶνε παράδοξον ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐν ᾧ διὰ τοῦ πλούτου, τῆς δυνάμεως καὶ τῶν φώτων αὐτῶν εὐρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνικῆς κινήσεως τῆς ἡμετέρας

ἐποχῆς, νὰ καθυστερῶσι μ' ὄλον τοῦτο κατὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τῶν μικροτέρων ἐπικρατειῶν τῆς Γερμανίας; Ἡ Ἀγγλία ἀκόμη μέχρι τοῦδε δὲν ἔχει νόμον ἀσφαλιζοντα τὰς βάσεις καλοῦ συστήματος στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. ὁ νόμος τὸν ὁποῖον παρεδέχθη ἐσχάτως ἡ Γαλλία εἶνε ἀνεπαρκῆς ὥστε τὰ δύο ταῦτα ἔθνη, εἰς τὰ ὅποια ἡ ὄ,τι πλείστη διάδοσις τῶν γνώσεων θὰ ἦτον τόσον ὠφελίμος μένουσιν ἐστερημένα τῆς ὠφελείας ταύτης, διότι ἡ κυβερνήσις αὐτῶν ἐφάνη ἀνίκανος νὰ τακτοποιήσῃ σύστημα καλὸν δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως· δὲν ἐστεροῦντο αὐταὶ συμβουλῶν καὶ διδασκαλιῶν περὶ τοῦτου· ὁ Λόρδος Βρουγάμ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Κ. Κουσίνοσ εἰς τὴν Γαλλίαν. (1) οὐδὲν παρημέλησαν διὰ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς δυσκολίας· ἀλλὰ τὰ προῤῥηθέντα ἐμπόδια ὑπερίσχυσαν κατὰ τῶν προσπαθειῶν διοικήσεως ἠναγκασμένης νὰ παλαίῃ ἐναντίον τῶν δύο βουλευτηρίων, τὰ ὅποια ὑπετάσσοντο μᾶλλον εἰς πτοήσεις παρὰ εἰς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ τόπου· ἡ συγκριτικὴ

(1) Σημείωσις τοῦ ἐκδότου -- Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, αἱ ἐργασίαι τοῦ Λόρδου Βρουγάμ δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι μετὰ τὰς τοῦ Κ. Κουσίνοσ. Ὁ Λόρδος Βρουγάμ ὠργάνισε τῷ ὄντι πολλὰς ἐταιρείας διὰ τὴν διάδοσιν τῶν γνώσεων, διέταξε τὴν δημοσίευσιν πολυαριθμωτάτων συγγραμμάτων διὰ τὸν λαόν, ἀλλὰ μέχρι τοῦτου περιορίσθη ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ· ὁ δὲ Κ. Κουσίνοσ ἔπραξε πλέον· ἐπεσκέφθη τοὺς ξένους τόπους, ἐκεῖ ὅπου ἐπεκράτουν τὰ καλὰ συστήματα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, παρετήρησεν ἀκριβέστατα πᾶσας τὰς λεπτομερείας αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ἐξέθεσε τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν μετὰ τὴν μεγαλητέραν σαφήνειαν. Σήμερον αἱ διάφοροι αὐτοῦ ἀναφοραὶ περὶ τῆς εἰς Προυσίαν, Γερμανίαν καὶ Ὀλλανδίαν δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εὐρίσκονται μεταφρασμέναι εἰς ὕλας τὰς γλώσσας καὶ χρησιμεύουσιν ὡς κανὼν εἰς τοὺς διδασκάλους, ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ παρόντος ἄρθρου συχνάκις ἐρανοῖσθη ὕλην ἐκ τῶν ὀλίγων γνωστῶν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐργασιῶν τοῦ Κ. Κουσίνοσ. Ὁ Λόρδος οὗτος ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης καὶ ὡς κατέχων μίαν τῶν ὑψηλῶν θέσεων τοῦ πανεπιστημίου ἔπραξεν ὄ,τι ἐδυνήθη· ἔπρεπε δὲ καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ βουλευτήρια νὰ βοηθήσωσι τὰς τόσον γενναίας αὐτοῦ προσπαθείας πρὸς τὸ ἀληθές συμφέρον τοῦ τόπου.

ἐκθεσις, ἢ ἀνάπτυξις τῆς εἰς τὰς πρωτίστας χώρας τῆς Εὐρώπης δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ἀναδείξῃ μᾶλλον τὴν ὀρθότητα τῆς προεκτεθείσης παρατηρήσεως.

Κατ' αὐτοῖς τοὺς τελευταίους χρόνους οἱ κάτοικοι τῆς Τοσκάνης ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἔρος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνῶν ὁ ἄλλοτε καταστήσας τὸν τόπον αὐτῶν περιφνημον δὲν ἀτεσβέσθη. Τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἀκμάζουσιν εἰς τὸ δουκάτον τοῦτο, καὶ πᾶς κάτοικος ὁποίας θρησκείας ἢ τάξεως καὶ ἀνῆ, προθύμως συνεισφέρει εἰς τὰ ἔξοδα τῶν καταστημάτων τούτων. Ἐκτὸς τῶν περιφνήμων πανεπιστημείων τῆς Πίσσης καὶ τῆς Σιένης, ὧν τὸ πρῶτον ἐθεμελιώθη κατὰ τὰ 116), τὸ δὲ δεύτερον κατὰ τὰ 1275, καὶ ὧν τὸ μὲν περιέχει 600, τὸ δὲ 300 φοιτητὰς, ἐκτὸς τῶν Ἀκαδημαϊκῶν σπουδῶν [Studi Academici] τῆς Φλωρεντίας ὅπου διδάσκονται ἡ ἰατρικὴ καὶ αἱ ὠραῖαι τέχναι, ἐγείρονται σήμερον πέντε γυμνάσια δεχόμενα περίπου 1,200 μαθητὰς. ἐπὶ τὰ σχολεῖα ὅπου διδάσκεται ἡ ὑψηλὴ λατινικὴ εἰς 1.800 μαθητὰς· καὶ τέλος 21 θρησκευτικὰ φροντιστήρια, τὰ ὅποια ἐκτὸς 1000 ὑποτρόφων, περιέχουσι πολλὰς ἑκατοντάδας ἐξωτερικῶν μαθητῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τοῦτο ἡ φροντις τῆς νοήμοις Τοσκάνης· δὲν ἦτον ἀρκετὸν αἱ ὑψηλαὶ μόνον κλάσεις νὰ ἔχωσι πάντα τὰ μέσα τοῦ διδάσκεσθαι· ἔπρεπε καὶ ὁ λαὸς νὰ μετέχη τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἰς διάστημα τινῶν ἐτῶν οἱ 247 δήμοι τοῦ μεγάλου δουκάτου κατήντησε νὰ περιέχωσι 230 σχολεῖα· ἡ Φλωρεντία ἔχει ἑννέα ὧν τὰ τρία, ἐν οἷς ἀκολουθεῖται ἡ λαγκαστριανὴ (ἀλληλοδασκτικὴ) μέθοδος, συντηροῦνται δὲ ἐξόδων ἐταιρείας καὶ τοῦ κόμματος Δεμίδοφ· τὰ δὲ ἄλλα τρία εἶναι προσδιωρισμένα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν κατωτέρω τῶν δέκα ἐτῶν παιδῶν. Ἐν τῶν σχολείων τούτων ἀνοιχθὲν κατὰ Φεβρουάριον 1829 εἰς Λιβόρνον περιέχει σήμερον 250 μαθητὰς. ἕξ ὧραι εἶναι προσδιωρισμέναι διὰ ἐργασίαν· τρεῖς τὸ πρῶτ' καὶ τρεῖς μετὰ τὸ γεῦμα· οἱ παῖδες μανθίνουσιν ἐκεῖ νὰ ἀγαγνώσκωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ ἀριθμῶσιν· αἱ ἀνώτεραι κλάσεις διδά-

σκονται τὴν γραμμικὴν ἰχνογραφίαν. Τὸ σχολεῖον διαιρεῖται εἰς 22 κλάσεις διὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν καὶ εἰς 30 διὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἢ διαίρεσιν· αὕτη ἐκρίθη ἀναγκαίᾳ λόγῳ τοῦ νὰ τελῆται σχεδὸν ἀνεπαισθήτως ἢ ἀπὸ μιᾶς κλάσεως εἰς ἄλλην μετάβασις, καὶ ἂν τις τῶν παίδων δι' ἀπροσεξίαν δὲν προώδευσεν εἰς τὴν κατωτέραν κλάσιν, νὰ μὴν ἐμποδίζεται εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην. Ἐν ἐνὲ λόγῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰ ῥηθέντα σχολεῖα μαθητῶν εἶνε ὡς πρὸς τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ ὡς 1 πρὸς 30· δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τῶν παίδων τοῦ τόπου διδάσκονται τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν μαθημάτων· ἡ ἀναλογία αὕτη δὲν εἶνε βεβαίως ἢ τελειότερα· ἀλλὰ τοῦλάχιστον, ὡς θὰ ἀποδειχθῇ μετ' ὀλίγον, ἢ ἀνατροφή τῶν παίδων εἰς τὰ εἰρημένα σχολεῖα δὲν εἶνε φαντασιώδης.

Τὸ ἀξιολογώτερον τῶν σχολείων τούτων εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ ἀνοιχθεῖσα εἰς Διβόρνον κατ' Αὐγούστον 1833. Ἡ σχολὴ αὕτη διευθυνομένη σήμερον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δοβέρη ἀνήκει εἰς τοὺς ὑψηλοὺς κλάδους τῆς δημοτικῆς ἀνατροφῆς. Οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ καταστήματος εἶναι οἱ ἴδιοι γονεῖς τῶν εἰς αὐτὸ διδασκομένων παίδων. ἐκεῖνοι καταβάλλουσι τὰ ἔξοδα, ἐκεῖνοι προσδιορίζουσι τὸν μισθὸν τῶν καθηγητῶν καὶ διοργανίζουσι τὰς ἐργασίας· ὅθεν καὶ ὠνομάσθη σχολὴ τῶν οἰκογενειάρχων, Scuole dei Patri di famiglia. Ἡ διοίκησις τῆς σχολῆς ταύτης ἐναπετέθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπαγρῦπνησιν ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τεσσάρων ἐφόρων καὶ ἐνὸς θησαυροφύλακος ἐκλεγομένων κατ' ἔτος μεταξὺ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν· πᾶς ἔφορος διευθύνει ἀμοιβαδὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς σχολῆς καὶ ἐκτελεῖ τὰ χρέη αὐτοῦ τρεῖς μῆνας κατὰ συνέχειαν· οἱ παῖδες διηρημένοι εἰς τρεῖς κλάσεις ἐργάζονται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν σχολὴν κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον = τὸ σάββατον διδάσκειται ἢ ἱερὰ ἱστορία καὶ ἢ γεωγραφία εἰς ὅλας τὰς κλάσεις· τρεῖς τῆς ἐβδομάδος διδάσκειται ἐπίσης εἰς ὅλας τὰς κλάσεις ἡ φυσικὴ ἱστορία· καὶ τρεῖς πάλιν τῆς ἐβδομάδος ἢ ἀριθμητικὴ καὶ ἢ γεωγραφία

εἰς μόνην τὴν πρώτην κλάσιν· διὰ δὲ τὰς ζῶσας γλώσσας ἀκολουθεῖται τὸ ἐξῆς σύστημα. Εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν κλάσιν διδάσκεται ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τρὶς τῆς ἐβδομάδος Ἰταλιστὶ εἰς τὴν πρώτην πάλιν καὶ δευτέραν κλάσιν ἡ παλαιὰ καὶ νέα ἱστορία τρὶς τῆς ἐβδομάδος Γαλλιστὶ ἡ δὲ γεωγραφία εἰς ὅλας τὰς κλάσεις Ἀγγλιζί· ὁ καθηγητὴς ὅστις εἶνε Γάλλος ἀναγινώσκει πρῶτον καὶ ἔπειτα διορθώνει τὸ μέρος τῆς ἱστορίας τὸ ὁποῖον ἕκαστος μαθητὴς ἔγραψε Γαλλισί ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ εἰς τὸ πρῶτον μάθημα. ἅμα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὰς διορθώσεις ὁ καθηγητὴς διευθύνει πρὸς ἕκαστον τῶν μαθητῶν ἐρωτήσεις γαλλιστὶ περὶ τοῦ προκειμένου τεμαχίου, καὶ ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται γαλλιστὶ ἢ γεωγραφία διδάσκεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ καθηγητοῦ Ἀγγλου. πᾶσαι δὲ αἱ εἰρημέναι σπουδαὶ γίνονται εἰς τὰς ἀνωτέρας κλάσεις· εἰς δὲ τὰς κατωτέρας ἀρχίζουσι μόνις νὰ ψελλίζωσι τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν πρὸς τοῦτο ὁ καθηγητὴς γράφει διὰ κρητίδος ἐπὶ σχιστολίθου φράσιν γαλλικὴν, καὶ καθ' ὅσον αὐτὸς προφέρει βραδέως ἑκάστην λέξιν, οἱ παῖδες ἀντιγράφουσιν ἐπὶ τοῦ τετραδίου αὐτῶν· μετὰ ταῦτα δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ σημασία τῆς λέξεως καὶ πάσης τῆς φράσεως. ἡ σειρὰ τῶν μαθημάτων τούτων διαρκεῖ περίπου τέσσαρα ἔτη ἕκαστος μαθητὴς πληρώνει 32 λίρ. ζερλ. κατ' ἔτος, καὶ 2 λίρ. προσέτι διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πρώτου ἔτους· αἱ μέχρι τοῦδε πρόοδοι τῆς σχολῆς ταύτης διήγειραν μεταξὺ τῶν κτητόρων ζωηρὰν ἀμιλλαν, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ προστεθῶσιν εἰς τὰς προειρημένας σπουδὰς ἡ Λατινικὴ γλώσσα, ἡ λογικὴ, ἡ μεταφυσικὴ, ἡ ἐμπορικὴ νομοθεσία, ἡ θεωρία καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ ἐμπορίου, ἡ γερμανικὴ γλώσσα, ἡ ἄλγεβρα, ἡ χημεία ἐφηρμοσμένη εἰς τὰς τέχνας, ἡ μηχανικὴ καὶ ἡ χημεία.

Ἡ Λομβαρδία παρίσταται ὑπὸ πρόσοψιν ἔτι δεξιωτέραν καὶ μ' ὄλον τοῦτο ἡ γενικὴ εἰσαγωγή στοιχειωδῶν σχολείων ἀρχεται μόνις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1822· ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε νόμον ἐπι-

τάτοντα εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν οἰκογενειῶν νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ ἐν τῇ ἅμα τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα ἀιτηγέρθησαν ὡς ἐκ γοητείας· τὰ σχολεῖα ταῦτα ὀνομάζονται μικρὰ σχολεῖα. *seuole minori* καὶ μεγάλη σχολεῖα *seuole maggiori*, καὶ εἶνε προσδιωρισμέα διὰ τὰς κατωτέρας καὶ διὰ τὰς μεσαιᾶς κλάσεις· ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῶν εἶνε νὰ μορφώσωσι καλοὺς γεωπόνους καὶ ἐπιτηδεῖους τεχνίτας, καὶ νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὰς δευτερευούσας κλάσεις τὰ μέσα τοῦ νὰ δοθῶσιν ἐπωφελῶς εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὰς καλὰς τέχιας. τὰ μικρὰ σχολεῖα δέχονται τοὺς παῖδας τοὺς ἀπὸ ἕξ ἕως δώδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἢ ἐκπαιδεύσεις αὐτῶν περιλαμβάνει τὴν θρησκείαν, τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τινὰς γνώσεις τῆς γραμματικῆς· τὰ κορύσια μανθάνουσι προσέτι τὰ ἔργα τῆς βελόνης καὶ τὴν ποδειαπλοκὴν (πλέξιμον κάλτσας)· τὰ σχολεῖα ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο κλάσεις, καὶ μόνον δύο ἢ τρία ἔτη ἀπαιτῶνται δι' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκομένων. Τα δὲ μεγάλα σχολεῖα ἰδρυμένα ἐπὶ πλατυτέρων ξάσεων, διαιροῦνται εἰς τρεῖς κλάσεις, καὶ τινὰ δὲ καὶ εἰς τέσσαρας· οἱ διώφοροι κλάδοι τῆς εἰς αὐτὰ ἐκπαιδεύσεως εἶνε ἡ καλλιγραφία, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ γεωμετρία, ἡ φυσικὴ ἱστορία, ἡ μηχανικὴ, ἡ γραμμικὴ ἰχνογραφία καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ.

Ὁ Αὐστριακὸς νόμος συνειέλεσε, κατὰ φυσικὸν λόγον, μεγάλως εἰς τὰς προόδους τῶν σχολείων τούτων καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὰ 1822 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγάλων σχολείων διὰ τοὺς παῖδας συνεποσοῦτο μόνον εἰς 19 καὶ διὰ τὰ κορύσια εἰς 11. τὰ μικρὰ σχολεῖα διὰ τοὺς παῖδας εἰς 2,103 καὶ διὰ τὰ κορύσια εἰς 492· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὰ μαθητευομένων, παῖδες μὲν ἦσαν 81, 244, κορύσια δὲ 26,524. Μετὰ δέκα ἔτη ἐφάνη μεγίστη αὐξήσις καὶ τὰ μὲν μεγάλα σχολεῖα κατήντησαν 57 τὰ τῶν παιδῶν καὶ 14 τὰ τῶν κορασίων, τὰ δὲ μικρὰ 2,279 τὰ τῶν παιδῶν, καὶ 1184 τὰ τῶν κορασίων. τὸ ὅλον δὲ τῶν μαθητῶν 112, 127 παῖδες καὶ 54,640 κορύσια. Προσθετέον δὲ ἔτι 228

σχολεία τῆς κυριακῆς (scuole festive) ὅπου φοιτῶσι 4566 παιδιά κάτωθεν τῶν δώδεκα ἐτῶν· τὰ ἰδιαίτερα σχολεῖα τῶν μεγάλων πόλεων συντηρούμενα δι' ἐξόδων τινῶν φιλοθρώπων καὶ ὅπου μέγας ἀριθμὸς πρωτοπέρων καὶ τεχνιτῶν λαμβάνουσι κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν διδασκαλίαν ἀνήκουσαν· τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν πτωχοδοχείων ἐξειδικασμένα διὰ τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰ ἐκβολιμάϊα. τέλος 36 σχολεῖα ἐλέους ὧν τα 20 δέχονται καθ' ἑκάστην 702 παῖδας, τὰ 16 δὲ 732 κοράσια, 24 δημοτικὰ σχολεῖα ἐπὶ διδάκτροις ὅπου ἐκπαιδεύονται 5,119 παῖδες, καὶ 459 σχολεῖα ἐπίσης ἐπὶ διδάκτροις ὅπου διδάσκονται 8,631 κοράσια, καὶ τέλος πολλὰ ἰδιαίτερα παιδιγωγεῖα ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν συμποσοῦται εἰς 7,021 παῖδας καὶ 1641 κοράσια. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ 188,879 παιδιά τῶν δύο φυλῶν κατωτέρω τῶν δώδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα· ἡ ἀναλογία δὲ εἶναι εἰς μαθητῆς πρὸς δώδεκα κατοίκους, δηλαδὴ ἢ σχεδὸν ὀλότης τῶν ἀπὸ ἕξ ἕως δώδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν εὐρισκομένων εἰς Λομβαρδίαν παιδίων.

Συνηθάνθη δὲ ὁ νομοθέτης ὅτι διὰ τὰ δύναται δικαιωματικῶς νὰ βιάσῃ τὰς κατωτέρας κλάσεις νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ εἰς περίστασιν ἀποποιήσεως νὰ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ κατὰ τῶν παραβιτῶν δυνατὰ πρόστιμα, ἦτον ἀνάγκη ἢ ἐκπαιδεύσει νὰ ἦνε ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγοδιάπανος ὡς πρὸς τὰς πτωχὰς οἰκογενείας· ἐνίησεν ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅτι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων τούτων οἱ μαθηταὶ ἔπρεπε νὰ σπουδάζωσιν ἀμισθί, καὶ ὅτι τὸ περισσότερον μέρος τῶν ἐξόδων ἔπρεπε νὰ ἦνε εἰς βῆρος τῆς κυβερνήσεως· ἐπομένως. τὸ κράτος διὰ τὰ δύο τρίτα τῶν σχολείων τούτων δαπανᾷ κατ' ἔτος συνήθως 2,550,000 λίρας Ἀουστριακὰς, δηλ. 2,146,000 φράγκα γαλλικὰ· τὸ δὲ ἄλλο τρίτον εἶνε εἰς βῆρος τῶν κοινοτήτων αἱ ὅποια ἐξοδεύουσι κατ' ἔτος 1,275,000 λίρας Ἀουστριακὰς, δηλ. 1,075,000 φράγκα γαλλικὰ· ἀλλ' ἡ κηδεμονία τῆς κυβερνήσεως δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τοῦτο· διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ καθ' ὅλην τὴν ὀλοκληρίαν ὁ νόμος, διέταξε νὰ περιέρχονται

εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν καὶ εἰς πᾶν τμήμα ἐπαρχίας ἔφοροι διωρισμένοι παρὰ τῆς ἔξουσίας, καὶ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν ἀνωτάτην ἐπιτήρησιν τῶν σχολείων· ἐπίσης κατέβαλεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων· οἱ διδάσκαλοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέοι ἢ ἐκκλησιαστικοί· οὗτοι ἀφοῦ τελειώσωσι τὰς σπουδὰς των, διατρίβουσιν ἕξ μῆνας εἰς Μεδιόλανα ἢ εἰς Μάντοβαν, διὰ νὰ μάθωσιν ἐκεῖ τὴν τέχνην τοῦ διδάσκειν· ἔπειτα δίδεται εἰς αὐτοὺς θέσις ὑποδιδασκάλου εἰς δημόσιον σχολεῖον διὰ ἓν ἔτος καὶ ἂν μετὰ τὴν δοκιμασίαν ταύτην κριθῶσι ἱκανοί, διορίζονται καθηγηταί· τέλος εἰς πολλὰ τῶν καταστημάτων τούτων ἰατροὶ καὶ χειροῦργοι ἐπισκέπτονται τὰ παιδιά.

* Ἄς εἰσέλθωμεν ἤδη εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, καὶ ἄς ἴδωμεν τὸν μηχανισμόν αὐτῶν. ὀλίγα βιβλία φαίνονται εἰς αὐτὰ ἂν πρόκειται νὰ μάθωσιν οἱ μαθηταὶ ὑπόθεσιν τινὰ ἰσορίας, ὁ διδάσκαλος μόνος λαμβάνει τὸ βιβλίον, καὶ ἀναγινώσκει καθαρὰ τῇ φωνῇ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν· εἶτα πρὸς περισσοτέραν ἐτύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀκροατηρίου του δίδει εἰς τοὺς μαθητάς του ἰχνογραφίαν χρωματισμένην ὅπου παρίσταται ἡ σκηνὴ τὴν ὁποίαν ἀνέγνω. ἡ ἰχνογραφία αὕτη ἐκπλήττει γενικῶς τὰ παιδιά καὶ ἀποτείνουσιν ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις πρὸς τὸν διδάσκαλον· τὸ μὲν περὶ τοῦ χρωματισμοῦ τῆς ἐνδυμασίας, τὸ δὲ περὶ τῶν παριστωμένων προσώπων· τὸν αὐτὸν τρόπον μεταχειρίζονται καὶ διὰ τὰς μηχανικὰς τέχνας· ἡ μέθοδος δὲ αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰ ὀκταετῆ παιδιά· διὰ δὲ τὰ νεώτερα, περιορίζονται νὰ τὰ μανθάνωσι νὰ προφέρωσι διακεκριμένως τὰ ὀνόματά των, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα ἐκάστου μέρους τοῦ ἐνδύματός των, καὶ ἐκάστου σκεύους τοῦ ὀνοματίου εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται· ὅσον δὲ διὰ νὰ μάθωσι νὰ ἀριθμῶσι, μεταχειρίζονται μεγάλον πίνακα ἐπὶ τοῦ ὁποῖου εἶνε προσηλωμένοι ἢ μία κάτωθεν τῆς ἄλλης ὀριζοντεῖως δώδεκα σιδηραὶ κλωσταὶ ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει μίαν μεγάλην σφαιράν· καὶ δι' αὐτῶν τῶν σφαιρῶν τὸ παιδίον μετᾷ ἓν, δύο, τρία, καὶ εἰς ὀλίγα μαθήματα μαθαίνει τὴν πρόσθε-

σιν, τὴν ἀφαίρεσιν, τὸν πολλαπλασιασμόν καὶ τὴν διαίρεσιν· ἢ ἀρίθμησις ἢ ἡ ἀξία τῶν ἀριθμητικῶν σημείων κατὰ τὴν ἣν κατέχουσι. Τέτις διδάσκεται διὰ τοῦ αὐτοῦ πίνακος· ἀλλὰ τότε αἱ σιδηραὶ κλωσταὶ ἀντὶ νὰ ἦνε ὀριζόντειοι εἶνε κάθετοι ἐκάστη τῶν κλωστῶν τούτων ἔχει ἐννέα σφαῖρας αἵτινες γίνονται κατὰ βούλησιν ἀφανεῖς δι' ἐλατηρίου. αἱ κατὰ δεξιὰν κλωσταὶ παριστῶσι τὰς μονάδας, τὰς δεκάδας, τὰς ἑκατοντάδας κτλ. καὶ ἄνωθεν ἐκάστης κλωστῆς εὐρίσκονται τεθειμένα πινάκια κινητὰ ὅπου παριστῶνται σημεῖα ἀριθμητικὰ Ἀραβικὰ, ὥστε τὸ παιδίον νὰ δύναται νὰ βλέπῃ ἐνταυτῷ τότε ἀραβικὸν σημεῖον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς αὐτὸ ἀνταποκρινομένων σφαιρῶν. Ὅσον δὲ διὰ τὰ κλάσματα μεταχειρίζονται ὡσαύτως πίνακα ἔχοντα κλωστὰς σιδηρᾶς ὀριζοντείας μία τῶν ὁποίων ἔχει ἓνα κύλινδρον, ἢ δὲ ἀμέσως κάτωθεν αὐτῆς ἔχει δύο κυλίνδρους μικροτέρους κατὰ τὸ ἥμισυ, καὶ οἱ ὅποιοι ἐνούμενοι, ἀποτελοῦσιν ἓνα ἴσον τῷ ἐπάνωθεν αὐτῶν ὥστε οἱ δύο οὗτοι κύλινδροι ἀποτελοῦσι δύο ἡμίσεα· ἢ τρίτη κλωστὴ ἔχει τρεῖς κυλίνδρους ἢ τρία τρίτα τοῦ πρώτου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ὁ τέταρτος κτλ. Εὐκόλως ἐννοεῖται πῶς διὰ τοῦ παιγνίου τῶν εἰρημένων κυλίνδρων τὰ παιδιά μανθάνουσι τὸν μηχανισμόν τῶν κλασμάτων. Διὰ τὰς συλλαβὰς ἢ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν λέξεων τὰ παιδιά ἐπὶ παρουσίᾳ πάσης τῆς κλάσεως τάττουσιν ἐπὶ πίνακος χάρτας κινητοὺς ἔχοντας τυπωμένα στοιχεῖα. Δεδόσθω ἡ λέξις βιβλίον· τὸ παιδεῖον λαμβάνει ἐν πρὸς ἐν τὰ στοιχεῖα τῆς λέξεως καὶ, ἀφοῦ τὰ διαίρησιν εἰς συλλαβὰς, προφέρει ἰδίως ἐκάστην συλλαβὴν. ἂν δὲ πρόκειται περὶ μαθήματος φυσικῆς ἱστορίας, ἀντὶ νὰ βαρύνωσι τὸν νοῦν καὶ τὴν μνήμην τῶν παιδίων διὰ μαθημάτων, κινουσι τὸ πνεῦμά των δι' ἀπλῶν ἱστοριῶν ἀναφερομένων εἰς ζῶα πρὸς τὰ ὅποια διεγείρουσι τὴν προσοχὴν των· ἔπειτα ἀποτεινόντων εἰς αὐτὰ ἐρωτήσεις περὶ τῶν ἔξεων, καὶ τῶν φωνῶν τῶν ῥηθέντων ζώων ἀπερίγραπτον εἶνε πόσον καλὸν ἀποτέλεσμα ἢ μέθοδος αὕτη προξενεῖ εἰς τὸν νοῦν τοῦ παιδίου.

Ἡ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Τοσκάνης ἐν χρήσει μέθοδος εἶνε διαφορετικὴ. Εἰς πᾶσας τὰς κλάσεις διὰ τὰ διδάξωσι τὸ παιδίον νὰ ἀναγινώσκη ἢ νὰ γράφῃ, μεταχειρίζονται δύο τρόπους οὔτιες δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ὁ μὲν μίμησις ὁ δὲ ἐφαρμογή. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, παραδείγματος χάριν, ὁ πρωτόσχολος προτείνει μίαν συλλαβὴν τὴν ὁποίαν προφέρει μεγαλοφώνως καὶ ὁ μαθητὴς ἐπαναλαμβάνει ἐπίσης μεγαλοφώνως· ἰδοὺ ἡ μίμησις· ὁ πρωτόσχολος ἐπιτάττει ἔπειτα τὸ παιδίον νὰ ζητήσῃ τὴν ἰδίαν συλλαβὴν, καὶ αὐτὸ τὴν ζητεῖ καὶ τὴν προφέρει· ἰδοὺ ἡ ἐφαρμογή. Διὰ τὴν ἀριθμητικὴν ὁ πρωτόσχολος χαράττει τέσσαρας γραμμὰς καὶ λέγει: " Διὰ νὰ παραστήσωμεν τέσσαρα ἰδοὺ ὁτοῖον σχῆμα μεταχειρίζομεθα " καὶ σημειώνει ἐν 4, ὁ πρωτόσχολος χαράττων αὐθις τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐρωτᾷ τὸ παιδίον. " Πόσας γραμμὰς ἐχάραξαι; " τὸ δὲ παιδίον πρὸς ἀπόκρισιν γράφει τὸ ζητούμενον σημεῖον. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν δὲν ἀκολουθοῦσι πλέον τὴν παλαιὰν μέθοδον διὰ τῆς ὁποίας τὸ παιδίον ἐμάνθανε τὸ ὄνομα τῶν στοιχείων πρὶν μάθῃ νὰ τὰ συνάπτῃ· ἀλλ' ἐκ πρώτης ἀρχῆς τὸ μανθάνουσι τὸν ἦχον ἐκάστης συλλαβῆς, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐντὸς ὀλίγου μανθάνει νὰ ἀναγινώσκη ἐλευθέρως.

Ἄλλ' ἡ μέθοδος αὕτη ἔχει τὸ οὐσιώδες ἐλάττωμα τῶν νὰ ἐνεργῇ μᾶλλον ἐπὶ τῆς μνήμης παρὰ ἐπὶ τοῦ νοῦς τοῦ μαθητοῦ· διὸ καὶ πλῆθος παιδίων ἀναγινώσκουσιν ἐλευθέρως ὅλας τὰς λέξεις μιᾶς φράσεως καὶ προφέρουσι καθαρῶς ὅσον εἶνε τῆς δυνάμεώς των, χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν παραμικρὰν ἰδέαν περὶ τῆς φράσεως τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσαν· ἠθέλησαν νὰ ἀπαντήσωσι τὴν δυσκολίαν ταύτην, ὑποχρεοῦντες ἕκαστον πρωτόσχολον νὰ γυμνάζῃ τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν τῆς κλάσεώς του δι' ἐρωτήσεων προσαρμοζομένων εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μαθήματος· ἀλλ' οἱ πρωτόσχοιοι δώδεκα ἕως δεκατεσσάρων ἐτῶν τὴν ἡλικίαν δὲν εἶνε πάντοτε εἰς στάσιν νὰ κρίνωσι ἂν τὸ ἐξεταζόμενον παιδίον ἐνόησε καλῶς· μ' ὅλα ταῦτα τὸ σχέδιον τοῦτο ἐφηρμόσθη

πρὸ ὀλίγου μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον τῆς Φλωρεντίας· ἐκεῖ οἱ μαθηταὶ ὑποβάλλονται εἰς γύμνασιν καλουμένην ἀνάπτυξις νοητικῆ. *Svilappo intellettuale*. ἡ γύμνασις αὕτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναγνώσκη ἕκαστος μαθητῆς ἓνα παρίγραφον· ὁ δὲ διευθυντῆς τοῦ σχολείου ἀποτείνει πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις δι' ὧν ἀναπτύσσει τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀναγνωσθέντος χωρίου· ἐκτὸς τῆς γυμνάσεως ταύτης οἱ μᾶλλον ἐνδυναμωμένοι μαθηταὶ συντάττουσι καθ' ἑαυτοῦ μικρὰ θέματα.

Ὡς πρὸς τὴν εὐταξίαν τοῦ σχολείου, ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις ἔκριεν ἐμφρόνως ὅτι αἱ ἡμοίβαὶ ἦσαν ἐπιβλαβεῖς, διότι τὸ μὲν παιδίον τὸ λαμβάνον αὐτὴν δὲν εἰσέει τὴν ἀληθῆ ἀξίαν αὐτῆς, τῶν δὲ ἀποτυγχανόντων ἡ φιλοτιμία ἠγγίξετο. ὅθεν ἠθέλησαν νὰ ἀπαντήσωσι τὴν δυσκολίαν ταύτην δι' ἄλλων τρόπων. καὶ κατὰ πρῶτον αἱ σωματικαὶ ποιναὶ αὐστηρῶς ἀπηγορεύθησαν. ὁ διδάσκαλος μόνος ἢ ἡ διδασκάλισσα ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιπλήξεως, καὶ ἂν τὸ παιδίον ἐτιμένῃ εἰς τὴν ἀταξίαν, τὸ ἀποχωρίζουσι τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ἢ τὸ ἐμποδίζουσι τοῦ νὰ συμπεριδιαβῆξῃ μετὰ τῶν ἄλλων. προσέτι ἀπλοῦν τι μέσον ἐβοήθησε τὴν κυβέρνησιν εἰς τοῦτο τὸ δύσκολον μέρος τῆς ἀνατροφῆς. Εἰς τὸ ὠραῖον κλίμα τῆς Ἰταλίας ἡ μουσικὴ βασιλεύει ὡς ἡγεμονίς. μικροὶ καὶ μεγάλοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι πάντες εἶνε εἰδήμονες ἢ θέλουσι νὰ ᾄνε εἰδήμονες τῆς μουσικῆς. ἡ κυβέρνησις εἰσήγαγε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γυμνάσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, καὶ χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν τῶν παιδῶν ὦ, πρὸς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς σπουδῆς κατώρθωσαν ἀπόνως νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς εὐκάμπτους καὶ πειθηνίους.

Εἰς τὴν Τοσκάνην ἐνηργήθη μετ' ἐπιτυχίας παρόμοιον σύστημα κατὰ τὸ ὅποιον τὰ παιδία δὲν ὑπόκεινται εἰς σωματικὰς ποινὰς, καὶ λέγει ῥητῶς ὁ κανονισμὸς· ὅτι ὁ διδάσκαλος νὰ μὴ δύναται νὰ ἐμβάλλῃ πληγὰς οὔτε διὰ ῥάβδου οὔτε διὰ χειρός. Εἰς τὰ σχολεῖα πᾶσα εὐθύνη εἶνε εἰς βᾶρος τῶν πρωτοσχύλων, οἱ δὲ πρωτόσχυλοι

ἐκλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρίστων μαθητῶν, καὶ ἰδοὺ κατὰ
 τίνα τρόπον γίνεται ἡ ἐκλογή των. ὁ διδάσκαλος, ἀφοῦ
 ἀναγνωρίσῃ εἰς τὸν μαθητὴν τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα
 πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐμπιστευθησομένων εἰς αὐτὸν χρεῶν,
 ἐρωτᾷ τὴν κλάσιν ὅλην εἰ ἔχει νὰ ἀντειπῇ κατὰ τῆς
 σκοπούμενης ἐκλογῆς, καὶ ἂν δὲν ἔχη, ὁ μαθητὴς ἐκλέγεται.
 Περίπου τὸ τρίτον τῶν μαθητῶν ἀποτελεῖ τὸ σῶμα τῶν
 πρωτοσχόλων· ἔχουσι δὲ οὗτοι τὴν φροντίδα τῆς ἀνωπότης
 εὐταξίας τοῦ σχολείου. εἶνε ἐμποδισμένον εἰς αὐτοὺς νὰ
 συνομιλῶσι μετὰ τῶν μαθητῶν τῆς κλάσεώς των, ἐπι-
 σκοποῦσι τοὺς συμμαθητάς των, ἐπιδεικνύοντες εἰς τὸν
 διδάσκαλον τοὺς εὐφρεῖς καὶ ἐπιμελεῖς καὶ διαθέτουσι
 τὴν κατὰ τῶν ἀμελῶν καὶ ἀτάκτων κατηγορίαν. Εἰς τὴν
 περίστασιν ταύτην παρίστανται, εἰ καὶ συνοπτικῶς, αἱ
 σκηναὶ τῶν ἡμετέρων κακουργειοδικείων. ὁ κατηγορού-
 μενος μαθητὴς παρίσταται ἐνώπιον ὀρκωτοῦ δικαστηρίου
 συγκειμένου ἐκ τῶν συμμαθητῶν του· τὸ ἔγκλημα ὑπο-
 βάλλεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μελῶν τὰ ὁποῖα κρίνουσι
 καὶ ψηφηφοροῦσιν ὡς νὰ προέκειτο αἰτία θανατικῆ· ὁ
 κατηγορούμενος ἀπολογεῖται· ἀκούεται ἡ ἀπολογία αὐτοῦ,
 καὶ ἂν τὸ ὀρκωτὸν δικαστήριον ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ
 ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ἔνοχον, ἐκδίδει ψήφισμα ἐνοχῆς καὶ ἡ
 ὑπερτάτη αὐτοῦ ἀπόφασις καταχωρεῖται εἰς ἐπὶ τούτω
 διωρισμένον βιβλίον.

Τοιαύτη ἦτον κατὰ τὰ 1832, ἡ στάσις τῆς ἀνατροφῆς
 εἰς Τοσκάνην καὶ εἰς Λομβαρδίαν· ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς
 ἐποχῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων ηὔξηθη
 εἰς Πέργαμον, Κρεμόναν, Ἐνετίαν, Βικεντίαν καὶ Βερόναν.
 κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ πόλις τῶν Μεδιολάνων ἠνέωξε
 τρία νέα σχολεῖα δεχόμενα καθ' ἑκάστην 300 μαθητὰς
 μέχρι δέκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. καὶ τοῦτο δὲν θὰ μείνῃ
 μέχρι τοσοῦτου. πέντε ἄλλα σχολεῖα διωρισμένα διὰ
 τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ τῶν ὁποίων τὸ ἐν θὰ περιέχῃ 150
 παιδιὰ εἶνε ἤδη ἔτοιμα νὰ ἀνοιχθῶσιν ὡς εἰς ὀλίγον καιρὸν
 τὰ Μεδιόλανα θὰ ἔχουσι τόσα σχολεῖα ὥστε ὕλαι αἱ

κλάσεις τῶν πολιτῶν νὰ ἀπολαμβάνωσι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς τὴν Δανίαν εὐρίσκομεν τὴν στοιχειώδη ἀνατροφὴν ἐπίσης εὐάρεστον· τὰ σχολεῖα διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας· εἰς τὰ τῶν μικρῶν πόλεων, εἰς τὰ τῆς Κοπενχάγης καὶ εἰς τὰ τῶν χωρίων. Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν μικρῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, οἱ μαθηταὶ ἀρχίζουσι τὰς σπουδάς των εἰς τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ τὰς ἐξακολουθοῦσιν ἕως ὅτου νὰ μυρωθῶσι, δηλαδὴ μέχρι τῶν δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ἐτῶν· οἱ κλάδοι τῆς ἀνατροφῆς εἶνε ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ, τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς, ἡ κατήχησις, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Δανίας· τὰ κοράσια μανθάνουσι πρὸς τούτοις τὴν ῥαπτικὴν καὶ τὴν ποδειοπλοκὴν. Ἐκαστον σχολεῖον διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα· τὸ σχολεῖον τῆς πρωΐας καὶ τὸ σχολεῖον τῆς ἑσπέρας. τὰ μαθήματα διαρκοῦσι κατὰ τὸ θῆρος, ἀπὸ τῆς ἐβδόμης ὥρας πρῶτὴ μέχρι τῆς ἑνδεκάτης, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς τετάρτης μετὰ μεσημβρίαν μέχρι τῆς ἕκτης· κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα, ἀπὸ τῆς ὀγδόης πρῶτὴ μέχρι μεσημβρίας καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς δευτέρας μ. μ. μέχρι τῆς τετάρτης. Τὰ τῆς Κοπεγχάγης προκαταρκτικὰ σχολεῖα εἶνε ὑψηλότερα. τὰ παιδιά ἀρχίζουσι νὰ εἰσέρχωνται εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ ἕκτον, γενικώτερον δὲ κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας των· κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς εἰς τὸ σχολεῖον διατριβῆς των, ἡ ἀνατροφή των συνίσταται εἰς τὴν προφορὰν, τὴν σημασίαν τῶν λέξεων καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς κατηχήσεως· αἱ σπουδαὶ αὐταὶ διαρκοῦσιν ἕως ὅτου τὰ παιδιά νὰ δύνανται νὰ συλλαβίζωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ γνωρίζωσι τὰ ἀριθμητικὰ σημεῖα· τότε ἡ ἀνατροφή των περιλαμβάνει τὴν ὀρθογραφίαν, τὴν γραμματικὴν, τὸ γραφικὸν ὕφος, τὰ σταθμὰ καὶ μέτρα, τὸν ἐκ μνήμης λογισμὸν, τὸν γραπτὸν λογισμὸν κατὰ πᾶσας τὰς ἐφαρμογὰς αὐτοῦ εἰς τὰς συνήθεις περιστάσεις τοῦ βίου· τὰ στοιχεῖα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀρχὰς τινὰς τῆς φυσικῆς καὶ θεραπευτικῆς,

καθὼς ἀκόμη καὶ τὴν τεχνολογίαν, τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν μηχανῶν· τὸ σάββατον εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ἀφέσεως· πάντα τὰ σχολεῖα τῶν χωρίων καὶ τῶν μικρῶν πόλεων σχολάζουσι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἁμητοῦ [θέρου]. ἡ συνηθεστέρα μέθοδος εἶναι ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ, ἀγκαλιὰ καὶ κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους καιροὺς ἀνεφύησαν πολλαὶ κατσογρίαι κατὰ τοῦ συστήματος τούτου. Ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶνε τέλεια· ὁ μαθητὴς δύναται νὰ ἀντλήσῃ πᾶσας τὰς ἀναγκαίας γνώσεις δια τὸ ἐκλεχθῆσόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὁποιοιδήποτε στάδ.ον, ἀλλὰ τὰ μαθήματα πρέπει νὰ ἀκολουθῶνται κατὰ συνέχειαν· ὁ δανὸς νομοθέτης ἐσκέφθη τοῦτο, καὶ ἡ στοιχειώδης ἀνατροφὴ ὀφείλει τὴν φήμην αὐτῆς εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς κυβερνήσεως· καθὼς εἰς τὴν Διμβριδίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν Δανίαν τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων κατεζύθησαν παρὰ τοῦ κράτους, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι αὐτὰ συντηροῦνται δι' ἐξῆδ.ον τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν κοινοτήτων εἰς τὰς ὁποίας τὰ καταζήματα ταῦτα εὐρίσκονται· ἢ ἂν ἡ κοινότης εἶνε πτωχὴ, τὰ ἐξόδα μεταπίπτουσιν εἰς βᾶρος τοῦ κράτους· ἀλλὰ καὶ τούτου δοθέντος, ὁ νομοθέτης ὑπέβαλεν εἰς χρῆος τοὺς γοιεῖ, καὶ τοὺς κυρίους νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον· πᾶς Δανὸς ὀφείλει κατὰ τὸν νόμον νὰ ἠξέυρῃ νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ· καὶ διὰ νὰ ἐκτελῆται ὁ νόμος, ὁ νομοθέτης ἐπέβαλε ποινὰς αὐστηρὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτὸν ἄνευ λόγου ἀποχρώντος· δὲν εἶνε δὲ καὶ εὐκόλον νὰ ὑπεκφύγῃ τις τὸν νόμον· ὁ νομοθέτης ἀπῆντησε προηγουμένως ὅλα τὰ ἐκ τῆς ἀμαθείας ἢ κακοβουλίας ἐνδεχόμενα ἐμπόδια, πρῶτον διορίσας ἐξετάσεις σπουδαίας, τὰς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποφύγῃ, καὶ ὑποχρεώσας τοὺς μαθητὰς νὰ εἰδῶσι κατ' ἔτος λόγον τῶν ἐργασιῶν των ἐνώπιον ἐπιτροπῆς διορισμένης ὑπὸ τοῦ κράτους, καὶ δεύτερον συζήσας εἰς ἐκάστην παροικίαν μίαν ἐπιτροπὴν ἐπαγρυπνησεως ὀφείλουσαν νὰ ἐξετάζῃ αὐστηρῶς τὰς πράξεις τῶν μαθητῶν τοῦ τόπου· ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη σίγκειται ἐξ ἑνὸς ἱερέως καὶ

δύο κατοίκων οἷτινες ὀνομάζονται παραζάται τοῦ σχολείου (skole forstander)· ὑπερόνω τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε ἡ διεύθυνσις τῆς ὀποίας μέλη εἶνε ὁ ἐπίσκοπος ἡ δέω ἱερεῖς τῶ ἄνω κλήρου, ἓν μέλος τῆς ἐπὶ τῶν πτωχῶν ἐπιτροπῆς, ὁ πρῶτος ἄρχων τῆς πόλεως, ὁ πρῶτος δήμαρχος καὶ δύο ὑπάλληλοι. τέλος, ὑπεράνω τῆς διευθύνσεως εἶνε αἱ κεντρικαὶ ὄρχαὶ τὰ χρέη τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐπαγρυπνήσεως συνίζανται εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτεται τὸ σχολεῖον κατὰ πᾶσαν δεκάτην πέμπτην ἡμέραν, νὰ ζητῆ καὶ νὰ βλέπῃ τὸ ἡμερολογιον τῶν ἐγγράφων τοῦ διδασκάλου, νὰ ἐπαγρυτιῆ εἰς τὴν συντήρησιν τῶν οἰκοδομῶν, νὰ πληρῶνῃ τοῖς διδασκάλους, νὰ ἐκτελῆ τὰ παρὰ τῆς διευθύνσεως ἐπιταττόμενα καὶ νὰ καταζῶνῃ κατ' ἔτος κινάλογον τῶν παιδίων τῶν ἐχόντων ἤδη ἡλικίαν διὰ τὸ σχολεῖον· καὶ ἐπὶ τούτῳ διατρέχει τὰ κωμῖδια καὶ τὰ χωρία, διὰ νὰ καταγράφῃ τὰ παιδία καὶ νὰ ὑποχρεῖ τοὺς γονεῖς· νὰ τὰ ζέλλουσιν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς παροικίας, ἡ ἂν ἀνατρέφονται εἰς ἄλλο σχολεῖον νὰ φανερώνῃσι τὸ αἷτιον· τέλος πάντων κατὰ πᾶσαν ἔξαμημίαν ἡ ἐπιτροπὴ δίδει εἰς τὴν διεύθυνσιν ἀναφορὰν δι' ἧς φανερώνει τὰς προόδους τῶν μαθητῶν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ σχολείου.

Μ' ὄλα ταῦτα, αἱ εἰρημέναι προφυλακαὶ δὲν θὰ ἀπετέλουν τὴν ἐλπιζομένην ὠφέλειαν, ἐὰν ἡμελεῖτο ἡ ἐκλογὴ τοῦ διδασκάλου· ἐκ τῆς δεξιότητος καὶ τοῦ ζήλου τοῦ διδασκάλου ἐξορτᾶται ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἐνὸς σχολείου· ἡ δαμικὴ κυβέρνησις σνιησθάνθη πόσον λόγου ἀξία εἶνε ἡ τοιαύτη ἐκλογὴ, καὶ διὰ νὰ μορφώσῃ ἀνθρώπους ἀξίους νὰ ἐκπληρῶσι τὸ ὑψηλὸν χρέος, τοῦ νὰ διδάσκωσι τοὺς ἄλλους κατέστητε διδασκαλεῖα, (écoles normales) ὅπου οἱ διὰ τὸ τὸ στάδιον τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας προσδιωρισμένοι νεοὶ λαμβάουσιν τὴν εἰς τὰ χρέη αὐτῶν ἀνέκουσαν ἐκπαίδευσιν· κατὰ τὰ 1790 ἡ Δανία εἶχε μόνον ἓν τοιοῦτο σχολεῖον· σήμερον δὲ ἔχει τέσσαρα καὶ ἕκαστον αὐτῶν διευθύνεται ὑπὸ τεσσάρων καθηγητῶν ὧν εἰς ὀνομάζεται παραστάτης· οἱ μαθηταὶ εἰσέρχονται εἰς αὐτὰ τὰ

σχολεῖα κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον καὶ ἐξέρχονται κατὰ τὸ εἰκοσὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν ἑκαστος μαθητῆς πληρῶνει ἑκατὸν σκούδα (scus) κατ' ἔτος. ἂν δέ τις αὐτῶν ἀποδείξῃ πτωχίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου μέρους φανῆ ἐπιτήδειος εἰς τὴν σπουδὴν, δὲν πληρῶνει· οἱ κλάδοι τῆς διδασκαλίας εἶνε: ἡ κατήχησις, ἡ ἱερὰ γραφή, τὸ εὐαγγέλιον, ἡ δανικὴ γλώσση, ἡ γραμματικὴ, ἡ γραφὴ, ἡ φυσικὴ ἰσορία, ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ πρακτικὴ γεωμετρία, ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας, ἡ ἰσορία καὶ ἡ γεωγραφία τοῦ τόπου, ἡ ψαλτικὴ καὶ ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ, ἡ παιδαγωγία, ἀρχαί τινες τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς θεραπευτικῆς, διὰ τὰ δύναται, γενόμενος διδάσκαλος τὰ δίδη συμβουλὰς εἰς τοὺς πάσχοντας χωρικοὺς, καὶ τέλος οἱ κυριώτεροι κλάδοι τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ τινὰ χειροτεχνήματα σκοπὸν ἔχοντα τὴν πρακτικὴν ὠφέλειαν· οἱ κλάδοι οὗτοι τῆς ἐκπαιδεύσεως ὅταν καλῶς ἐννοηθῶσι καὶ καλῶς σπουδασθῶσιν, ἀποτελοῦσι πᾶν εἶτι ἀπαιτεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιδαγωγοῦ· ἐξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος καὶ ἑπτὰ ὥρας τῆς ἡμέρας σπουδάζουσιν οἱ μαθηταί, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐξετάζονται, καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ὁ μαθητῆς λαμβάνει τὸ δίπλωμά του, ἢ ἂν κριθῆ ἀνίκανός, ἀποπέμπεται καὶ πληρῶνει ἑκατὸν σκούδα εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐδὼ ἀρμόζει τὰ εἶπωμεν μίαν λέξιν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν εἰρημένων διατάξεων, περὶ τοῦ πόσον ἐσήμανον ὡς πρὸς τὴν δημοσίαν ἀνατροφὴν καὶ περὶ τῆς ὕσης ὠφελείας δύναται εἰσεῖτι τὰ πηγὰση ἐξ αὐτῶν, ἂν μόνον δὲν παραστραφῆ τὸ γεννῆσαν αὐτὰς πνεῦμα.

Ἡ ὑπαρξίς τῶν σχολείων τούτων ἀνέρχεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐσχάτου αἰῶνος· ὁ Φράγκης θεμελιώνει εἰς Χάλλην τὸ παιδαγωγεῖόν του, καθὼς καὶ ἕτερον κατάστημα διωρισμένον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν διδασκάλων. ὁ Στάινμετς τὸν διαδέχεται ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἣτις εἶχεν ἀποδεχθῆ εὐχαρίστως τὸν εὐτυχῆ τοῦτον νεωτέρισμὸν, ὁ Στάινμετς θεμελιώνει σχολεῖον διὰ τοὺς διδασκάλους εἰς Κλοσερβέργην, πλησίον τοῦ Μαγδεβούργου. τὸ

σχολεῖον τοῦτο θεμελιωθὲν κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ Φράγκου, περιέλαβε πολλοὺς μαθητὰς, καὶ δυνάμει τῆς προσπαθείας τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτοῦ, ἐμόρφωσε μέγα ἄθροισμα ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθον ἄριστοι διδάσκαλοι, οἵτινες διεχύθησαν εἰς ἅπαν τὸ Βόρειον τῆς Γερμανίας· ἡ ἔκβασις αὕτη ἠγείρει τὴν ἄμιλλαν, καὶ μετ' ὀλίγον πλησίον τῶν σχολείων τοῦ Σταϊνμετς καὶ τοῦ Φράγκου ἠγέρθησαν τὸ *seminarium doctrinae elegantioris* τοῦ Κελλαρίου εἰς Χάλλαν καὶ τὸ φιλολογικὸν καὶ σχολαστικὸν σχολεῖον τῆς Γοτίγκης κατασταθὲν ὑπὸ τοῦ Γέσνερ, καὶ τὸ πρῶτον τακτικὸν σχολεῖον τούτου τοῦ εἴδους· μετὰ ταῦτα ἡ Ίένα, ἡ Χάλλα, ἡ Ἐρλίγκη, τὸ Χέλμστατ, ἡ Λείψια, τὸ Χούδελβεργ, τὸ Κέλλ, τὸ Βρέσλαου, τὸ Βερολῖνον, τὸ Μόναχον, τὸ Δορπάτ καὶ ἄλλαι πόλεις ἔσχον ἐκάστη σχολὴν εἰδικὴν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν καθηγητῶν.

Ἄλλὰ τὰ σχολεῖα ταῦτα τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο τότε διδακτήρια ἀκαδημαϊκὰ παιδαγωγίας περιελάμβανον μόνον τὴν ἀνωτάτην παιδείαν· οἱ μαθηταὶ ἐξήρχοντο διὰ νὰ διδάξωσι μόνον τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ κλασσικὰ μαθήματα καὶ οἱ πλείους αὐτῶν ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὰ πανεπιστήμια. ὁ Χέκκερ ἐπλήρωσε τὸ κενὸν τοῦτο· τὰ σχολεῖα τοῦ Χέκκερ θεμελιωθέντα ἐπὶ ἡττον μὲν εὐρυχώρου, οὐχ ἡττον δὲ ἐπωφελοῦς βάσεως τῶν τοῦ Φράγκου, ὠνομάσθησαν σχολεῖα ἀστυκὰ ἢ σχολεῖα δημοτικὰ· καὶ περιελάμβανον πάντα νέον ὅστις ἤθελε νὰ δοθῇ εἰς τὴν παιδείαν τῶν κατωτέρων κλάσεων τὰ καταστήματα ταῦτα, ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς εὐυρεστήσαντα, ἐπόμενον ἦτον νὰ εὐδοκιμήσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον. ὁ μέγας μονάρχης Φριδερίκος, ὁ βασιλεύων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς Προυσίαν ἔδειξε πᾶσαν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν εὐμενὴ του διάθεσιν, καὶ κατὰ τὰ 1752 ἐξέδωκε βασιλικὸν διάταγμα ὅτι ἐντὸς τοῦ κράτους αὐτοῦ, εἰς τὸ Νάϋμαρκ καὶ εἰς τὴν Πομερανίαν πᾶσαι αἰχηρεύουσαι θέσεις τῶν διδασκάλων νὰ ἀναπληρῶνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τοῦ Χέκκερ· καὶ μετὰ τινα ἔτη ἐχορήγησε σύνταξιν λόγου ἀξίαν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα πρὸς συντήρησιν ἀριθμοῦ τινος μαθητῶν.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα μετ' ὀλίγον ἐκαρποφόρησαν· ὁ καθηγητὴς Βαζέδοβ εἰσήγαγε μέθοδον ἑξαιρετον, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, ὁ κανονικὸς Φὼν Ρόχοβ ἀπέδειξε τὰς ἐκ τῆς προσπαθείας πρὸς διαμόρφωσιν τῶν καθηγητῶν προσγενησομένας ὠφελείας. ὁ Φὼν Ρόχοβ διωργάνισε τὰ τοῦ Ρεκάν εἰς Βραιδεβούργιον καὶ τὰ εἰς τοὺς πλησιοχώρους τόπους Δεμελιωθέντα σχολεῖα· τὰ καταστήματα ταῦτα ἀπέβησαν εὐρύχωρος ἐξία παιδείας ὅπου οἱ νέοι πανταχόθεν τῆς Γερμανίας συνέρρευσαν διὰ τὰ ἀντλήσωσι τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς προκυταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως· πάμπολλοι ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του, καὶ εἰς μὲν τὸ Χάββερσατ κατὰ τὰ 1778, εἰς δὲ τὸ Βρεσλίου κατὰ τὰ 1787 ἠγέρθησαν ἀλληλοδιαδόχως καταστήματα τῆς προκαταρκτικῆς ἀνατροφῆς· εἰς τὸ Βέσελ καὶ εἰς τὸ Μίνδεν δύω τοιαῦτα σχολεῖα ἐπίσης ἐμορφώθησαν ὑπὸ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ βαρόνου Φὼν δερ - Βέκ καὶ τοῦ ἱεροῦ ποιμέιου Χέρβιγκος.

Εἶνε δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ μικρὰ κράτη ἔδωκαν παράδειγμα εἰς τὰ μεγάλα. Κατὰ τὰ 1750, ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Χέκκερ ἐθεμελίωνε τὰ σχολεῖα τοῦ τὰ λεγόμενα τῶν πολιτῶν εἰς Προυσίαν· τὸ Ἀνόβερον ἠγειρεν ἐπίσης σχολεῖον τοῦ αὐτοῦ εἴδους· τὸ Μίγκεν, τὸ Δεσσίου, τὸ Κάσσελ, τὸ Δετμόλδ, ἡ Γότθα καὶ τὸ Κέλ ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τοῦ Ἀνοβέρου· ἔπραξαν δὲ αὐτὸ μετὰ ταῦτα καὶ τὰ καθολικὰ κράτη μετὰ τῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμοιῆς. Εἰς τὴν Αὐστρίαν, αἱ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ δήμου γενόμεναι βελτιώσεις, καὶ ἐν γένει ἡ σύστασις τῶν διδασκαλείων ὀφείλονται εἰς τὸν ζῆλον τοῦ ἐπισκόπου Φὼν Φελβιγκερ καὶ τοῦ ἀρχιεπισβυτέρου Κίνδερμαν Φὼν Σχουλζάιν· αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀρξάμεναι κατὰ τὰ 1770 ἐπέτυχον ἐντελῶς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ βαρόνος Φὼν Φούρζεμβεργ ἀνήγειρε καταστήματα τοῦ αὐτοῦ εἴδους εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Μύνσερ· καὶ τότε τὰ τοιαῦτα καταστήματα εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Παναρίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐξετάθησαν εἰς τοὺς πλησιοχώρους τόπους καὶ εἰς τὸ λοιπὸν τῆς Εὐρώπης.

Ὡς ἐπανεέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ προκείμενον· διήλθομεν τὴν Λομβαρδίαν, τὴν Τοσκάναν καὶ τὴν Δανίαν· εἶδουμεν εἰς ὁποίαν στάσιν εὐρίσκετο ἡ προκαταρκτικὴ ἀνατροφή εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους· ὡς ἀκολουθήσωμεν τὴν σειρὰν τῶν συζητήσεών μας καὶ ὡς ἀσχοληθῶμεν περὶ τῆς Προυσίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας.

Διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων αὐτῶν, διὰ τὴν πρόνοιαν καὶ τὰς προσπάθειάς αὐτῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς νοητικῆς καταστάσεως τῶν ὑπηκόων αὐτῶν, ταῦτα τὰ δύο κράτη κατέχουσι τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς χερσαίας Εὐρώπης· πολὺ πρὶν τὰ ἄλλα ἔθνη στοχασθῶσι νὰ καταστήσωσι σχολεῖα προκαταρκτικὰ, ἡ Ὀλλανδία εἶχεν ἤδη παρόμοια καταστήματα πλουσία διὰ τῆς βιομηχανίας, τῆς παραθαλασσίου θέσεως καὶ τῶν ἀπεράντων ὑπερθαλασσίων κτημάτων αὐτῆς, ἡ Ὀλλανδικὴ πολιτεία, μεταξὺ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα παρείχεν εἰς αὐτὴν ἡ ξηλοτυπία τῶν γειτόνων αὐτῆς, δὲν ἔλησμόνει τὴν καλλιέργειαν τοῦ νοῦς τῶν πολιτῶν αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ πρὸς τοῦτο καταστήματα ἦσαν ὀλιγάριθμα, καὶ ἐπειδὴ ἔστεροῦντο καλοῦ διοργανισμοῦ, οὐδὲν προεμήνυε τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐπιτυχίαν αὐτῶν· μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐσχάτου αἰῶνος τὰ καταστήματα ταῦτα ἔλαβον ὀπωσοῦν ἀνάπτυξιν· τότε ἐξεδόθη νόμος ὅστις ἐτακτοποιεῖ καὶ ἀπεφάσιζε τὴν διαίρεσιν αὐτῶν, καὶ τὰ χρέη τοῦ διδασκάλου, ἐπιφυλάττων εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θεσπίζη ὁποῖα βιβλία ἐδύναντο νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα· καὶ ὁ νόμος οὗτος ἔμεινεν ἀνεπαφός, καὶ ἐπικρατεῖ εἰσέτι εἰς ὅλον τὸ σύστημα τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ τόπου.

Ὡς ἡ Ὀλλανδία, οὕτω καὶ ἡ Προυσία ἦτον ἤδη πολὺ προχωρημένη εἰς τὸ στάδιον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ὅτε τὰ λοιπὰ κράτη οὐδ' ἐστοχάζοντο ποσῶς περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ των· ἡ τοῦλάχιστον ἐδείκνυον ἀδιαφορίαν καὶ ἀπάθειαν κατὰ τοῦτο. Ἐπὶ Φρεδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἐγκύκλιος ἀπὸ 1 Ἰαννουαρίου 1759 ἐπέθετεν εἰς

πάντα γονέα τὸ χρέος τοῦ νὰ πέμπῃ τὰ τέκνα του εἰς τὸ σχολεῖον· τὰ εἰς τὸ χρέος τοῦτο ἀναφερόμενα ἄρθρα διελάμβανον τὰ ἐξῆς. " Πᾶς κάτοικος ὅστις δὲν δύναται ἢ

„ δὲν θέλει νὰ δώσῃ κατ' οἶκον τὴν ἀναγκαίαν ἀνατροφὴν

„ εἰς τὰ τέκνα του ὀφείλει νὰ τὰ πέμπῃ εἰς τὸ σχολεῖον,

„ ἅμα περατωθῇ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας των· ἀπὸ

„ τῆς ἡλικίας ταύτης οὐδὲν παιδίον δύναται νὰ λείψῃ διό-

„ λου ἢ πρὸς καιρὸν ἀπὸ τὸ σχολεῖον, εἰμὴ διὰ περιστά-

„ σεις ἰδιαιτέρας καὶ τοῦτο τῇ συναινέσει τῆς πολιτικῆς καὶ

„ ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. " Μ' ὅλα ταῦτα αἱ θλιβεραὶ ἐνασχολήσεις τῆς ἐποχῆς, οἱ ἐπισυμβάντες πόλεμοι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰ δυστυχήματα τὰ εἰς τὸ διάστημα τῶν πολέμων τούτων ἐπιβαρύναντα εἰς τὸ βασίλειον τῆς Προυσίας δὲν ἐπέτρεψαν νὰ δοθῇ ἡ ἀπαιτουμένη προσοχὴ εἰς τὰ σχολεῖα. ἄλλως τε, ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Φρεδερικου δὲν ἐπέβαλλε ποινὴν κατὰ τῶν γονέων τῶν παραβαινόντων τὸν νόμον· ὥστε καθεὶς ἐδύνατο νὰ ὑπεκφύγῃ τὸν νόμον, χωρὶς αὐτὸς νὰ δύναται νὰ τὸν προσβάλῃ· καὶ οὕτως ἡ κακοβουλία καὶ ἡ ἀμάθεια ὠφελήθησαν πολλάκις ἐκ τοῦ ἐλλείμματος τούτου· τοῦτο διήρκεσε μέχρι τῆς εἰρήνης, καὶ ἡ κυβέρνησις ἀναλαβοῦσα σπουδαίως τὴν προκαταρκτικὴν ἀνατροφήν, ἐκοινοποίησε νόμον θετικώτερον, αὐστηρότερον καὶ μηδαμῶς τοῦ λοιποῦ ὑποκείμενον εἰς τεχνάσματα· ὁ νόμος οὗτος, ὡς ὁ πρῶτος, ἠνάγκαζε τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς ἐπιτρόπους νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἢ τὰ ἐπιτροπευόμενα ὄρφανὰ εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον, ἢ νὰ φροντίζωσι νὰ δίδεται εἰς αὐτὰ δι' ἄλλου τινος τρόπου ἢ ἀναγκαία ἀνατροφή· οἱ χειροτέχνη ἢ οἱ κύριοι οἵτινες ἐλάμβανον εἰς γύμνασιν τῆς τέχνης ἢ εἰς δούλευσιν παιδία εἰς ἡλικίαν σχολείου ὄφειλον ἐπίσης καὶ αὐτοὶ νὰ φροντίζωσιν εἰς τὸ νὰ λαμβάνωσι τὰ ῥηθέντα παιδία ἀνατροφὴν ἢ ἀνάλογον ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Εἰς τὰ ἄρθρα δὲ ταῦτα ὁ νέος νόμος προσέθετεν εἰσέτι καὶ ἄλλα τὰ ὅποια ἦτον ἐπόμμενον νὰ νικήσωσι τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν κακοβουλίαν τοῦ

λαοῦ· καὶ πρῶτον μὲν ὁ προυσιακὸς νόμος· ὡς καὶ ὁ Αὐστριακὸς ἐφρόντιζε νὰ εὐκολύνῃ εἰς τοὺς ἐνδεεστέρους γονεῖς τὰ μέσα τοῦ νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, χορηγῶν εἰς αὐτοὺς ὅσα ἀναγκαῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν ἢ τὰ χρειώδη ἐνδύματα· δεύτερον δὲ, ἠνάγκαζε τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς κυρίους τοὺς ἀμελοῦντας νὰ πέμπωσι κατ' ἀκρίβειαν τὰ παιδία των εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ παρῆρησιάζωνται ἐνώπιον ἐπαγρυπνητικῆς ἐπιτροπῆς ὅπου ἐλάμβανον αὐστηρὰς ἐπιπλήξεις· ἀλλὰ τοῦτο ἦτον ἔτι μικρὸν· ἐπειδὴ ἐὰν αἱ ἐπιπλήξεις δὲν ἦσαν ἀρκεταὶ, πρόστιμα, φυλακίσεις ἢ δημόσια ἔργα πρὸς ὄφελος τῆς κοινότητος, ἔτι δὲ πρὸς ἐπαύξεισιν τῆς ποινῆς, ἢ στέρησις πάσης μετοχῆς εἰς τὰ δημόσια βοηθήματα ἐψηφίζοντο κατὰ τῶν ἐνόχων· τέλος καὶ ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας ἐδύνατο καὶ βίβη νὰ ἄγῃ τὰ παιδία εἰς τὸ σχολεῖον· τοιοῦτος ἦτον ἐν κεφαλαίῳ καὶ τοιοῦτος εἶνε καὶ σήμερον ὁ κώδιξ ὁ διευθύνων τὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς Προυσίαν.

* Ἐὰς παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα τὸ ἀποτελοῦν τὸν χαρακτῆρα τοῦ νόμου καὶ ἐπιτιθέμειον εἰς τοὺς γονεῖς χρέος τοῦ νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον· τὸ χρέος τοῦτο δὲν ὑπάρχει παντελῶς εἰς τὸν Ὁλλανδικὸν νόμον. μένει ἐλεύθερος ὁ καθεὶς νὰ ἐκτιμᾷ τὰ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς ἀγαθὰ, καὶ νὰ ζητῇ τὰ μέσα τοῦ νὰ προσπορισθῇ τὰ ἀναγκαῖα φῶτα ὅπως αὐτὸς τὰ ἐννοεῖ. ὁ Ὁλλανδὸς νομοθέτης περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ παραγγέλλῃ τοὺς ἐπιτηρητάς του καὶ ἄλλους ὑπαλλήλους νὰ κινῶσι τὸν ζῆλον τῶν ἐπιτηρουμένων ὑπ' αὐτῶν· εἰς τοῦτο δὲ συνεργοῦσι καὶ οἱ ἱερεῖς πάσης θρησκείας καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν γραφείων τῆς εὐποιίας οὔτινες θεωροῦσιν ὡς χρέος νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἐπὶ τῶν γοιέων ἐπιβρόχην των, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάζωσι νὰ ἀπολαμβάνωσι τὰς εἰς τὰ τέκνα των προσφερομένας ὠφελείας· αἱ παραγγελῆαι αὗται εἶνε ἀνίκιοι καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας τοῦ προυσιακοῦ νόμου· ὅθεν καὶ οἱ γονεῖς ἀμελοῦσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν των. ἡ ἀξιο-

21,609 παιδιά τῆς Προυσίας ἐλάμβανον ἰδιαιτέραν ἀνιτροφήν, ἐνῶ δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν τὸ τοιοῦτο καὶ διὰ τὰ 100,421 τῆς Ὀλλανδίας. Ὅσον δὲ διὰ τὴν διοίκησιν τῶν προκαταρκτικῶν τῆς σχολείων, ὁ ὀρθὸς νοῦς τοῦ λαοῦ καὶ ἡ πρόνοια τῆς κυβερνήσεως ἀνεπλήρωσεν τὸ ἔλλειμμα τοῦτο τοῦ νόμου. Ὡς εἰς τὴν Προυσίαν ἡ διεύθυνσις τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων εἶνε δυνατὴ καὶ ἰσχύουσα, οὕτω καὶ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἡ ἐπαγρύπνησις εἶνε καλὴ καὶ ἰδρυμένη ἐπὶ στερεῶν βάσεων· εἶνε δὲ ἐναποθεμιμένη εἰς ἐπιτηρητὰς ὧν ἕκαστος διοριζόμενος παρὰ τοῦ κράτους διαμένει εἰς ἕκαστον τμήμα ἐπαρχίας, καὶ τὰ χρέη του συνίστανται εἰς τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ καὶ νὰ σημειῶνῃ πάντα τὰ τρέχοντα εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ τμήματός του, καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τὰ σχολεῖα τοῦλάχιστον δις τοῦ ἑνιαυτοῦ· πάντες δὲ οἱ ἐπιτηρηταὶ συνέρχονται ἄπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἐκεῖ, προεδρεύοντος τοῦ διοικητοῦ, δίδει ἕκαστος τὴν ἀναφορὰν του ὅπου φαίνονται ἐκτεθειμέναι πᾶσαι αἱ περὶ τῆς ἐνεστῶσης καταστάσεως τῆς ἀνατροφῆς τῶν τοῦ τμήματός του κατοίκων παρατηρήσεις του· ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἀνακρίνεται· παραβάλλεται μὲ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιτηρητῶν· ἔπειτα ὑποβάλλεται εἰς νέαν θεώρησιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας πρόεδρος εἶνε ὁ διοικητής· ἡ δὲ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς ἐπαρχίας διευθύνει νέαν ἀναφορὰν πρὸς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν, καὶ αὕτη πάλιν πρὸς ἐπισφράγισιν προφυλάξεως συγκαλεῖ κατὰ καιροῦ εἰς Χαϊβαν (Haage) γενικὴν συνέλευσιν τῶν προκαταρκτικῶν διδασκάλων εἰς τὴν ὁποίαν ἔρχονται καὶ παραστάται τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὴν Προυσίαν εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν διοικήσεων τάξιν σχεδὸν παρομοίαν· ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνορίας, τῶν προϋχόντων τῆς κοινότητος καὶ ἐνὸς ἢ δύο οἰκογενειάρχων κρίνει ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῶν σχολείων· τὰ χρέη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶνε νὰ ἐπαγρυπνῇ τόσο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καθὼς καὶ εἰς τὸ

ἔξωτερικὸν, νὰ διοργανίξῃ καὶ νὰ συντηρῇ τὰ σχολεῖα, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς· νὰ συμβουλευῇ, νὰ διευθύνῃ, νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς διδασκάλους, νὰ καθιστᾷ ἀγαπητὰ τὰ σχολεῖα εἰς τοὺς κατοίκους τῆς κοινότητος, νὰ διεγείρῃ τὴν ἐφῆσιν καὶ τὸν ζῆλον αὐτῶν, καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀπειροκαλίαν καὶ τὴν ἀμαθειαν τῆς χωρικῆς νεολαίας· ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέρχεται κατὰ πᾶσαν τριμηνίαν· αἱ μεγάλαι πόλεις ἔχουσαι τόσας ἐπιτροπὰς σχολείων ὅσους καὶ νόμους (arrondissement) διευθυνομένας ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς· ἡ τις καὶ αὕτη διευθύνεται ὑπὸ τοῦ ἐπιτηρητοῦ τῶν σχολείων τοῦ νομοῦ [kreisschulaufseher]· ὁ ἐπιτηρητὴς οὗτος προτείνεται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ παρίσταται, μετὰ γνώμης αἰτιολογημένης, ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συνεδρίων εἰς τὸν γραμματέα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὅστις δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ ἀποποιηθῇ τὴν ἐπικύρωσιν· τὰ χρέη αὐτοῦ συνίστανται εἰς τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ γενικῶς ἐπὶ πάντων τῶν κατωτέρων σχολείων τῶν χωρίων καὶ τῶν μικρῶν πόλεων, καθὼς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν τῶν διοικουσῶν τὰ εἰρημένα σχολεῖα· νὰ προσπαθῇ ὥστε ἕκαστον σχολεῖον νὰ συμμορφοῦται μὲ τὸν νόμον, νὰ ἐμφυχῶνῃ καὶ νὰ διευθύνῃ τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν, νὰ ἐγκαρδιῶνῃ τοὺς καλῶς πράττοντας, καὶ νὰ ἐλέγχῃ ἐγκαίρως τοὺς ἀτάκτους, νὰ παρενρίσκειται εἰς τὰς ἐξετάσεις, νὰ λαμβάινῃ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἐπιτροπῶν καὶ νὰ διευθύνῃ ἀναφορὰν πρὸς τὸν σύμβουλον τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως [sehu'rath]· οὗτος εἶνε ὁ ὑπέρτατος διευθυντὴς τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ πᾶν τμήμα [regence]· μετ' αὐτοῦ ἀνταποκρίνονται οἱ δημοτικοὶ ἐπιθεωρηταὶ· αὐτὸς συντάττει ἀναφορὰς καὶ τὰς παρουσιάζει εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ τμήματος τοῦ ὁποίου εἶνε μέλος· αὐτὸς τέλος ἀνταποκρίνεται διὰ τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος μετὰ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως.

Βλέποντες τοιαύτην προσπάθειαν, καὶ τόσον μεγάλας προφυλάξεις, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ φαιτασθῶμεν ὅποια

ἔπεται νὰ ἦνε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ τάξις καὶ ἡ συντήρησις τῶν καταστημάτων τούτων. Ἐξ ἐξετάσωμεν αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Εἰς τὴν Πρωσίαν τὰ σχολεῖα διαιροῦνται εἰς σχολεῖα στοιχειώδη καὶ σχολεῖα ἀσυκὰ [burgerschulen]. τὰ στοιχειώδη σχολεῖα περιλαμβάνουσι τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν, τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, τὰ στοιχεῖα τῆς γεωμετρίας καὶ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς ἰχνογραφίας, τὸν λογισμὸν καὶ τὴν πρακτικὴν ἀριθμητικὴν· τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς, τῆς γεωγραφίας, τῆς γενικῆς ἱστορίας, καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἱστορίαν τῆς Πρωσίας, τὸ ἄσμα, τὴν γραφὴν καὶ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις· ἔτι δὲ τὰ ἀπλούστερα ἐργόχειρα καὶ τινὰς διδασκαλίας περὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, κατὰ τὴν βιομηχανίαν ἐκάστου τόπου· ὁ διδασκαλία τῶν ἀστυκῶν σχολείων εἶνε ὑψηλοτέρα, καὶ περιλαμβάνει τὴν θρησκείαν, τὴν ἠθικὴν, τὴν γερμανικὴν καὶ ἐνταυτῷ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς μὴ γερμανικοὺς τόπους, τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν σύνταξιν, τὰ στοιχεῖα τῶν μαθηματικῶν καὶ πρὸ πάντων τὴν κατὰ βιάθος σπουδὴν τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς, τὴν φυσικὴν, τὴν γεωγραφίαν, τὰς ἀρχὰς τῆς ἰχνογραφίας, τὴν γραφὴν, τὰς γυμνάσεις τοῦ ἄσματος καὶ τὴν γυμναστικὴν. τὰ σχολεῖα ταῦτα κεῖνται γενικῶς εἰς θέσιν ὑγιεινῆν. αἱ αἰθουσαι εἶνε μεγάλαι καὶ εἰς ἐκάστην αὐτῶν εὐρίσκονται ἐργαλεῖα μαθηματικῆς, πίνακες γεωγραφικοὶ καὶ πρωτότυπα γραφῆς καὶ ἰχνογραφίας· τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων τούτων συντηροῦνται δι' ἐξόδων τῶν κοινοτήτων, ὅπως ὁ νομοθέτης ἠθέλησε· καὶ πᾶσα κοινότης, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦνε, ὀφείλει νὰ ἔχη ἐν σχολεῖον μ' ὅλα ταῦτα ὅταν ἡ κοινότης εἶνε τόσον πτωχὴ ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὰ ἐξόδα τοῦ σχολείου, τὰ πλησιέστερα χωρία διὰ κοινῶν ἐξόδων ὑποστηρίζουσι τὸ κατὰσθημα.

Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν εὐρίσκομεν τὰ αὐτὰ σχεδὸν ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν· τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα εἶνε τεσσαρῶν εἰδῶν, δηλαδὴ τὰ laagere schoolen, σχολεῖα κατώτερα, τὰ armen schoolen, σχολεῖα ἄμισθα διὰ τοὺς πτωχοὺς,

τὰ tusschen schoolen, σχολεῖα μεσαῖα ὅπου πληρόνουσι ὀλίγον τι, καὶ τέλος τὰ γαλλικὰ σχολεῖα, οὕτω καλούμενα, διότι διδάσκεται εἰς αὐτὰ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα· τὰ πλείεα τῶν καταστημάτων τούτων εἶνε εὐπρεπῶς διευθετημένα· ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ἐν Χαΐα τέσσαρα σχολεῖα τῶν πτωχῶν ἐξ ὧν τὸ ἐν περιέχει πλέον τῶν χιλίων μαθητῶν ἀπὸ πέντε ἕως δώδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, οἷτινες δὲν πληρόνουσι τὸ παραμικρὸν τὸ μεσαῖον σχολεῖον τῆς Δευῆδος δεχόμενον 480 μαθητὰς τὴν ἡμέραν καὶ 130 τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸ kleine kinderschool τοῦ Ῥότερδαμ, σχολεῖον τῆς νηπιότητος ὅπου ἀνατρέφονται βρέφη ἀπὸ δύο ἕως ἐξ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν· τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶνε ἀνοικτὰ ἀδιαφόρως διὰ παντὸς δόγματος μαθητὰς· ὁ καλβινιστῆς, ὁ καθολικὸς, ὁ Λουθηρεῖος, ὁ ἀναβαπτιστῆς καὶ ὁ ἰουδαῖος εὐρίσκονται συγκεχυμένως καθήμενοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἕδρας καὶ πάντες μεταλαμβάνουσι ἐπίσης τῆς διδασκαλείας· ἡ εὐταξία καὶ ἡ καθαριότης ἐπικρταοῦσιν εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα ταῦτα· τὰ παιδιά ἔρχονται καλοκτενισμένα καὶ καλοπλυμένα· ἐπειδὴ τοῦτο εἶνε ἐν τῶν κεφαλαίων διὰ τὰ ὁποῖα ὁ κανονισμὸς δεικνύει τὴν μεγαλητέραν αὐστηρότητα· καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἄμισθα σχολεῖα· πολλάκις παιδίον ἀκάθαρτον πέμπεται κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς γονεῖς του, καὶ ἂν καὶ ἐκ δευτέρου φανῆ τοιοῦτο, ἀπεπέμπεται τοῦ σχολεῖου ὅλως διόλου· τῶν καταστημάτων τούτων τὰ μὲν συντηροῦνται καθόλου ἢ κατὰ μέρος δι' ἐξόδων δημοσίου ταμείου τοῦ κράτους, ἢ τοῦ ἐπαρχιακοῦ τμήματος ἢ τῆς κοινότητος, τὰ δὲ ἀνήκουσιν εἰς ἰδιαιτέρους κτήτορας· ἄλλα πάλιν λαμβάνουσι συνεισφοράς ἢ σταθερὰς βοήθειας, καὶ ἄλλα συντηροῦνται ὑπὸ ἰδιωτῶν· ἡ συνδιδασκτικὴ μέθοδος εἶναι πανταχοῦ εἰσηγμένη εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα· καὶ κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου ἐνιαυτοῦ γίνεται γενικὴ ἐξέτασις μετὰ τὴν ὁποῖαν οἱ μαθηταὶ μεταβαίνουσι ἀπὸ κατωτέρας εἰς ἀνωτέραν κλάσιν.

Εἰς τούτους τοὺς δύο τόπους ἡ ἐσωτερικὴ εὐταξία τῶν σχολείων εἶνε καλὴ· ὁ νομοθέτης ἐμποδίζει τὴν σωματικὴν ποινὴν, ἢ τοῦλάχιστον προσδιορίζει τὴν χρῆσιν αὐτῆς εἰς

περιστάσεις ἀπολύτου ἀνάγκης, καὶ τότε πάλιν ἡ ποιὴν πρέπει νὰ ᾖ μετρία καὶ ποτὲ νὰ μὴ προσβάλλῃ οὔτε τὴν αἰδῶ οὔτε τὴν ὑγίαν. Ἐὰν ὁ μαθητὴς ᾖ ἀδιόρθωτος, ζητεῖται ἡ γνώμη τῆς ἐπαγρυπνητικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἂν τὸ ἐγκρίνῃ, ὁ μαθητὴς ἀποπέμπεται ἢ μετὰ τὴν παράδοσιν κράτησις τοῦ μαθητοῦ ἐνεργεῖται τῷ ὄντι δραστηρίως, ἀλλὰ τὴν μεταχειρίζονται φρονίμως, ὥστε νὰ μὴν ἀπελπίζεται ὁ μαθητὴς καὶ νὰ μὴν πληγώνεται ἡ εὐαισθησία του· αἱ ἀμοιβαὶ διανέμονται κατὰ τὸ δίκαιον καὶ ἀφοῦ σαθρηθῶσιν ὠρίμως· ὁ διδάσκαλος ἐπαινεῖ τοὺς ἐπιμελεῖς καὶ εὐτάκτους, καὶ πολλάκις μόνον ἡ ἀπλή αὐτῆ ἐμψύχωσις ἐπιζητεῖται θερμότερον παρὰ αἱ ὑψηλότεραι ἀμοιβαὶ τοῦ σχολείου.

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν διδάσκαλον· ὅποια εἶνε ἡ στάσις του· ὅποιαν τύχην διορίζει δι' αὐτὸν ὁ νόμος· ἡ τύχη αὐτῆ εἶνε, ὡς εἰς τὴν Γαλλίαν, τύχη ἀπλοῦ χειροτέχου; Εἰς τὴν Προυσίαν ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἐτησίου μισθοῦ τοῦ διδασκάλου εἰς μὲν τὰ χωρία εἶνε περίπου 85 ρίξτάληρα, 16 γρόσα (322 φράγκα), εἰς δὲ τὰς πόλεις 212 ρίξτάληρα, 2 γρόσα, 9 φενίνια (795 φράγκα), τὸ εἰσόδημα τοῦτο εἶνε ἐξησφαλισμένον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ νόμου· οὐδέποτε αὐτὸς ὑπόκειται εἰς τὸ νὰ παλαίῃ, καθὼς εἰς τὴν Γαλλίαν, κατὰ κακοβουλίας ἀνθρώπων, οὐδέ τις πάσχει ποτὲ νὰ ἀρπάσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ταπεινὸν ἡμερούσιον ἄρτον του· προσέτι, ἂν αὐτὸς ἐκπληροῖ καὶ τινα χρέη ἐκκλησιαστικά, καθὼς ψάλτου, ὀργανιστοῦ ἢ ἄλλα, τὸ ἐκ τούτων κέρδος εἶνε ἐκτὸς τοῦ ἐκ τοῦ σχολείου εἰσοδήματος· δύναται δὲ ἀκόμι νὰ αὐξήσῃ τὸ εἰσόδημά του καὶ διὰ τινος τέχνης ἢ ἄλλων ἐργασιῶν ἐκτὸς τῶν τοῦ ψάλτου, ἂν μόνον ἡ τέχνη αὐτῆ ἢ αἱ ἐργασίαι αὗται δὲν ἀντίκεινται οὔτε εἰς τὴν ἀξίαν του οὔτε εἰς τὴν ἠθικότητά του. ὁ διδάσκαλος εἶνε ἐλεύθερος παντὸς φόρου, ἔχει κατοικίαν ἀνέξοδον, καὶ εἰς πολλὰς κοινότητας ἐκάσῃ οἰκογένεια ἀλληλοδιαδόχως τὸν τρέφει· πᾶς οἶκος σχολείου ἔχει ἓνα κήπον, ἢ προσδιορίζεται ἐν τεμμάχιον γῆς ὅσον ξιὰ τὰ ἀναγκαῖα λαχα-

νικά τοῦ διδασκάλου καὶ διὰ τὴν τροφήν μιᾶς δαμάλεως. Εἰς τοὺς τόπους ὅπου ὑφίσταται ἀκόμη ἡ κοινὴ βοσκή, εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς μικρὰς πόλεις, ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ζέλλῃ ἕνα προσδιωρισμένον ἀριθμὸν βοσκημάτων, καὶ τέλος μετὰ θάνατόν του, ταμεῖον βοηθείας ὑπάρχον εἰς πᾶν τμῆμα ἐπαρχίας διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων χορηγεῖ εἰς τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανά του ὑπαρξιν ἀνάλογον.

Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἡ ὑλικὴ ζῴσις τοῦ διδασκάλου εἶνε ἐπίσης καλὴ, ὅσον φιλοτιμία ἔμφρων καὶ μετρία δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ. ὁ Ὀλλανδικὸς νόμος δὲν προσδιώρισε μισθὸν ἀλλ' ὁ νομοθέτης ἐναπέθετο εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἐπιτηρητὰς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ προσδιορίσωσι τὸν πόρον τοῦ διδασκάλου ἐπὶ δικαίων βάσεων, καὶ εἰς τρόπον ὥστε ὁ διδάσκαλος νὰ ἦνε ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐξηρητημένος ἀπὸ τοὺς γονεῖς· αὐτὸ τοῦτο ἐξετελέσθη. ὁ Ὀλλανδὸς διδάσκαλος ἔχει οἰκίαν, κήπον, ψάλλει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν ἦνε καθολικὸς καὶ τὰ ἐκ τούτων συλλεγόμενα κέρδη μετὰ τῆς προσόδου τῆς ἐκ τῆς σχολῆς καθισῶσιν αὐτὸν εὐτυχή.

Οἱ διδάσκαλοι δὲ οὗτοι δὲν εἶνε ἀμαθεῖς καὶ ζερημένοι γνώσεων, ὡς οἱ πλείους τῶν προκαταρτικῶν παιδαγωγῶν τῶν χωρίων τῆς Γαλλίας. ὁ νόμος φροντίζων νὰ εὐχαρισῇ πρεπόντως τὰς ἀνάγκας του, ἀπαιτεῖ ὡσαύτως νὰ ἦνε ἱκανὸς καὶ νὰ διδάσκῃ. Εἰς τὴν Πρωσίαν οἱ πλείους τῶν παιδαγωγῶν εἶνε ἐκ τῶν προκαταρτικῶν τεσσαράκοντα διδασκαλείων [écoles normales], ὧν τὰ τριάκοντα εἶνε ἐντελῶς διωργανισμένα, καὶ τὸ κράτος ἐξοδεύει δι' αὐτὰ κατ' ἔτος 88,323 ῥιξτάλερα [331,500 φρ.]· τὰ κυριώτερα τούτων εἶνε: τὸ τοῦ Κενισβεργίου ἔχον τριάκοντα θέσεις ἀμισθους· τὸ τοῦ Ἰενκάου θεμελιωθὲν ὑπὸ τοῦ κλειδούχου [chambellan] Κανράδι, κατὰ τὰ 1791, ὅπου πᾶσαι αἱ θέσεις εἶνε ἄμισθοι· τὰ σχολεῖα τοῦ Μαγδεβουργίου, ὅπου εἰκοσιτέσσαρες ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φροντιστηρίου τρέφονται ἀμισθί· τὰ τοῦ Βρεσλάου, τοῦ

Βρομβεργίου, τοῦ Πόσεν, τοῦ Χάλβερσατ, τοῦ Οὐάϊσ-
 σενφελς, τοῦ Ἐρφουρτ καὶ τοῦ Νάϋσαΐδ· τὰ κατασῆματα
 ταῦτα διαιροῦνται εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα προκαταρκτικὰ
 σχολεῖα· εἰς τὰ μικρὰ διδάσκονται· ἡ Ἰρησκειά, ἡ γερμα-
 νικὴ γλῶσσα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ, ὁ λογισμὸς, τὸ ἄσμα,
 τὰ στοιχεῖα τῆς γεωμετρίας, ἡ φυσικὴ ἰσορία, ἡ ἔθνικὴ
 ἰσορία καὶ ἡ γεωγραφία· εἰς δὲ τὰ μεγάλα ἡ Ἰρησκειά,
 ἡ γερμανικὴ γλῶσσα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ γεω-
 μετρία καὶ τὰ μαθηματικὰ, ἡ γραφὴ, ἡ ἰχνογραφία, τὸ
 ἄσμα, ὁ θεμελιώδης βαρὺς τόνος, τὸ βιολίον, ἡ διδακτικὴ
 τέχνη καὶ ἡ παιδαγωγία, ἡ γεωγραφία, ἡ φυσικὴ ἰσο-
 ρία, ἡ ἰσορία καὶ ἡ φυσικὴ. Ἐκτὸς τούτων, εἰς τὰς ἀνη-
 κοῦσας ὥρας τοῦ ἔτους ἡ κηπουρικὴ καὶ ἡ κολυμβητικὴ
 διδάσκονται καθ' ἑκάστην κατὰ τὰς ὥρας τῆς διασκεδάσεως,
 ἀπὸ τῆς 7 ἕως τῆς 9 τοῦ ἑσπέρας· τὰ κυρίως ἀπαιτούμενα
 πρὸς παραδοχὴν εἰς τὸ διδασκαλεῖον εἶνε· καλὴ ὑγεία
 καὶ ἔλλειψις πάσης σωματικῆς ἀσθενείας, ἡλικία δε-
 καεπτὰ ἐτῶν πεπληρωμένων, εὐφυΐα πρὸς τὴν σπουδὴν,
 ἀποδεικτικὸν σχολεῖον καὶ χρηστὰ ἤθη. ὁ ὑποψήφιος
 χρεωθεῖ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σχολεῖον τὰ βιβλία του, ἕξ
 ὑποκάμισα, ἕξ ζευγάρια ποδείων [καλτσῶν], ἓν μαχαι-
 ροπέρονον καὶ ἓν κρεβάτι μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων· ἡ
 διαμονὴ του εἰς τὸ σχολεῖον διαρκεῖ τρία ἔτη· μετὰ τὰ
 ὁποῖα ἐξετάζεται ἐγγράφως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς, καὶ
 ἂν φανῇ ὅτι ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ διδάσκειν, λαμβάνει
 ἀποδεικτικὸν ὀρίζον τὴν ἀξίαν τῶν γνώσεών του, τῶν
 προτερημάτων του καὶ τῶν ποιότητων του διὰ τῶν λέξεων·
 τέλειον, καλὸν, εὐάρεζον.

Ἡ Ὁλλανδία ἔχει μόνον δύο προκαταρκτικὰ διδασκα-
 λεῖα, ὧν τὸ ἓν, τὸ τοῦ Χερλέμ συντηρεῖται δι' ἐξόδων
 τοῦ κράτους. ἡ εἰς αὐτὸ παραδοχὴ ἀπαιτεῖ πᾶσας τὰς
 δυνατὰς ἀσφαλείας αἱ ὁποῖαι συνίστανται εἰς δύο εἶδη
 παραδοχῆς, τὴν γενικὴν καὶ τὴν εἰδικὴν. ἡ γενικὴ παρα-
 δοχὴ ἀποκτᾶται δυνάμει ἐξετάσεως ἐνώπιον τῆς ἐπαρχια-
 κῆς ἐπιτροπῆς ἢ ἐξετάσεως αὕτη εἶνε αὐστηρὰ καὶ περι-

λαμβάνει τὴν ἠθικὴν, τὴν παιδαγωγίαν καὶ πάντας τοὺς κλάδους τοὺς ἀναγομένους εἰς τὸ ζάδιον τὸ ὁποῖον ὁ ὑποψήφιος θέλει νὰ διατρέξῃ, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον βῆμα. ὁ εὐτυχῶς διελθὼν τὴν ἐξέτασιν ταύτην ὑποψήφιος λαμβάνει ἄδειαν καὶ ἀρχίζει νὰ διδάσκῃ εἰς τὰ ἰδιαίτερα παιδαγωγεῖα, ἀλλ' ἂν ἐπιθυμῇ θέσιν διδασκαλικὴν εἰς τὰ δημόσια καταστήματα, ὀφείλει νὰ ἐξετασθῇ ἐκ δευτέρου. ὑπὸ τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἐξαρτᾶται ἡ εἰδικὴ παραδοχὴ καὶ εἶναι ἡ δυσκολωτέρα· αὕτη τελεῖται κατὰ συνάμιλλαν ἐνώπιον ὀρκωτοῦ δικαστηρίου μέλος τοῦ ὁποῖου εἶνε καὶ ὁ ἐπιτηρητής· ἡ θέσις δίδεται εἰς τὸν μᾶλλον πεπαιδευμένον, εἰς τὸν μᾶλλον ἄξιον τῶν ὑποψηφίων καὶ τότε μόνον δίδεται ὀριστικῶς, ὅποταν ἐπιψηφίσῃ ὁ ἐπιτηρητής.

Ἐν συντόμῳ, ἡ προκαταρκτικὴ ἐκπαίδευσις εὐρίσκεται εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ εἰς τὴν Προυσίαν εἰς ζάσιν ἀκμάζουσιν. οἱ διδάσκαλοι εἶνε πεπαιδευμένοι, δόκιμοι εἰς τὸ ἐπάγγελμά των, καὶ οἱ μαθηταὶ λαμβάνουσιν ἐγκαίρως εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀνατροφὴν ἰκανὴν νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μέλλον των. ἡ μόνη μεταξὺ τῶν δύο τόπων διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ προκαταρκτικὴ ἐκπαίδευσις εἶνε προαιρετικὴ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ ἀναγκαστικὴ εἰς τὴν Προυσίαν. ἡ προυσιακὴ κυβέρνησις δὲν ἐφοβήθη μήπως παροξύνῃ τοὺς ὑπηκόους της, ἐπιθέτουσα εἰς αὐτοὺς τὸ χρέος τοῦ νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ δὲν ἠρέχθη νὰ θυσιάζωσιν οἱ γονεῖς τὸ μέλλον τοῦ τέκνου των εἰς τὰ ἴδια των συμφέροντα, διὸ καὶ ἡ ὀλότης τῶν κατοίκων τῆς Προυσίας ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας. Εἰς τὸν Ὁλλανδικὸν νόμον ἐκ τούναντιον διὰ νὰ μὴ παροξύνωσι τὸν δῆμον, ἐξημίωσαν τὴν παιδείαν. ἀντὶ νὰ πλατύνωσι τὸν κύκλον τῆς νοήσεως, καὶ νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ παιδός, ἀποσπῶντες αὐτὸ τῶν ἐπαπειλούντων τὴν νεότητά του κινδύνων, παρεχώρησαν πληρεστάτην ἐλευθερίαν ἐξουσίας εἰς τοὺς γονεῖς. Ἐφανερῶσαμεν ἤδη διὰ τῆς παραβλητικῆς ἐπαριθμήσεως τῶν

μαθητῶν τῶν δύο τόπων κατὰ τίνα τρόπον οἱ γονεῖς μετεχειρίσθησαν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ὑποτιθεμένη ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας δὴ ἀπαντήσωμεν ἔτι δυσαρεστότερα ἀποτελέσματα.

Ἡ Ἀγγλικὴ νομοθεσία οὐδεμίαν ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ δήμου. πάντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα συντηροῦνται δι' ἐράνου, προικοδοτήσεων ἢ εὐποιοτικῶν ἐταιρειῶν. τὰ σχολεῖα τῆς κυριακῆς [sunday school] ὅπου οἱ παῖδες καὶ οἱ ἔφηβοι μαθαίνουνσι νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι, ἔτι δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ χρέη τῆς θρησκείας· τὰ ἐθνικὰ σχολεῖα [national school] κατα-
 σαθέντα κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ σοφοδιδασκάλου Βέλλ δὲ Μαδράς· αὐτὰ εἶνε πολυάριθμα καὶ εἶνε ἡ καθημε-
 ρινὰ [Daily] ἢ τῆς κυριακῆς· οἱ μαθηταὶ πληρώνουσι
 ἕκαστος μικρὰν τινα ποσότητα· διδάσκονται δὲ τὴν κα-
 τήχησιν τῆς Ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας καὶ οἱ παῖδες εἶνε
 ὑπόχρεοι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν πᾶσαν κυριακὴν·
 τὰ σχολεῖα τῆς Βρετανικῆς καὶ τῆς ξένης ἐταιρείας Θεμελι-
 ωθέντα κατὰ τὰ 1808 ὑπὸ Ἰωσήφ Λαγκάστρου εἶνε τὰ
 ἄριστα πάντων, διότι δέχονται πᾶν παιδίον ὁποῖου δόγμα-
 νος καὶ ἂν ἦνε· δὲν συγχωρεῖται δὲ εἰς αὐτὰ οὐδεμία περὶ
 θρησκευτικῶν ἀντικειμένων διδασκαλία· ἡ ρηθεῖσα ἐται-
 ρεῖα συντηρεῖ προσέτι καὶ ἐν διδασκαλείῳ πρὸς ἐκπαίδευσιν
 τῶν μελλόντων διδασκάλων· τὰ ἐλεύθερα σχολεῖα [free
 sehools], ὅπον ἡ ἀνατροφή γίνεται ἀμισθί· τὰ προικοδο-
 τούμενα σχολεῖα [endowed schools ἢ grammer schools]
 θεμελιωθέντα ὑπὸ ἀνθρώπων πλουσίων, οἷτινες προσδιώ-
 ρισαν ὁποῖον εἶδος ἀνατροφῆς ἔπρεπε νὰ δίδεται εἰς αὐτά.
 ὅπερ καὶ ἐν γένει διετηρήθη κατ' ἀκρίβειαν, μ' ὅλον ὅτι
 τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων τούτων ἄρχονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ
 ἔτι τῆς μεταρρυθμίσεως· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν καθὼς καὶ τῶν
 εἰς αὐτὰ φοιτῶντων μαθητῶν κατὰ τὰ 1834 εἰς συζήτησιν
 βουλευτικὴν προσδιωρίσθη διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸν τόπον
 τῶν Γάλλων [Galles] κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Όνομασίαι	Σχολεία	Μαθηταὶ
Σχολεία παιδίων	2,985	89,605
Σχολεία καθημερινά	35,986	1,187,912
Σχολεία κυριακῆς	16,828	1,548,890
Τὸ ὅλον	<u>55,799</u>	<u>2,825,837</u>

* Ἄν ὑποθέσωμεν τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην ὀρθὴν, καὶ ἂν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῶν 2,825,837 μαθητῶν ἐν πέμπτον διὰ ὄσους ἀκολουθοῦσιν ἐνταυτῷ εἰς τὰ καθημερινὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ τῆς κυριακῆς, μένουσιν εἰσέτι 2,260, 837 μαθηταὶ, δηλ. εἰς μαθητῆς πρὸς ἑπτὰ κατοίκους,

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν, ἡ Σκωτία εὐρίσκεται εἰς οὐχ ἥττον καλὴν κατάστασιν ἰδοῦ ὁπόσος ἦτον εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων κατὰ τὰ 1834.

Σχολεῖα παροικίας	1,162	Σχολεῖα τῶν διαφωνούντων	100
Σχολεῖα διαδόσεως τῶν Χριστιανικῶν γνώσεων	253	" Ἄλλα σχολεῖα	3008
Σχολεῖα ἐλεύς	89	Τὸ ὅλον	<u>4,612</u>
			====

Δὲν γνωρίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν αὐτῶν τῶν σχολείων· ἀλλ' εἰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἕκαστον τούτων περιέχει 50 μαθητὰς, ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν 230,600 μαθητῶν ὁ πληθυσμὸς τῆς Σκωτίας κατὰ τὰ 1834 ἦτον 2,471,425 ἄτομα· ἡ ἀναλογία εἶνε εἰς μαθητῆς πρὸς δέκα κατοίκους.

Καὶ ἡ Ἰρλανδία αὐτὴ μὲ ὅλας τῆς τὰς ἀθλιότητας, μὲ ὅλας τῆς τὰς καταδυναστεύσεις θὰ ἦτον σοφωτάτη, ἂν ὁ ἀπόλυτος ἀριθμὸς τῶν σχολείων καὶ τῶν μαθητῶν ἀπεδείκνυε τὴν μάθησιν ἢ πόλιν Ἀρμάγ γέμει σχολείων· αἱ πόλεις πάλιν Δουγγανὰν, Ἐννισκίλλεν, Ραφάκ, Καβὰν, Βαναγέρ, καὶ Καρυσφόρτ ἔχουσιν ἐκάστη πολλὰ καταστήματα· κατὰ τὸν Μὰκ Κούλλοχ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων καὶ τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἰρλανδίας ἦτον κατὰ τὰ 1835 ὡς ἐν σχολεῖον πρὸς 824 κατοίκους, καὶ εἰς μαθητῆς πρὸς 733 | 100 κατ. διὰ πᾶσαν τὴν Ἰρλανδίαν.

Ἄν ἐξετάσωμεν δὲ προσεκτικώτερον τοὺς ἀριθμοὺς τούτους καὶ ἂν εἰσχωρήσωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ σχολείου, θὰ πληροφορηθῶμεν εἰθὺς ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν εἶνε ἀκριβεῖς. παραδείγματος χάριν, τίς δὲν γνωρίζει ὅτι εἰς τὴν Ἰρλανδίαν ἓν παιδίον καταγεγραμμένον εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ σχολείου, δὲν ἔρχεται εἰς αὐτὸ, ὡσάκισ ἢ μήτηρ του ἢ ὁ πατήρ του πάσχουσι τὴν παραμικροτέραν ἀσθένειαν; τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ παιδίον τοῦτο εἶνε ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, καὶ ὅτι, ὡσάκισ ὁ πατήρ του ἀναγκάζεται νὰ ἀσχολῆται εἰς τὰς ὑποθέσεις του, τὸ ζέλλουσι εἰς τοὺς ἀγροὺς νὰ φυλάττῃ τὰς βόας; τίς ἀγνοεῖ ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν Γάλλων [Galles] ἐκ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν τοῦ μαθήματος, ὁ παῖς τοῦ γεωργοῦ λείπει τὰς ὀκτῶ ἢ τὰς δέκα; καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μικρότερον ἐλάττωμα τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου. Ἐκεῖ εὐρίσκονται βεβαίως γενναῖοι ἄνθρωποι, πολῖται κινούμενοι ὑπὸ αἰσθημάτων φιλανθρωπίας οἵτινες δίδουσι πλουσίας δωρεὰς διὰ νὰ διαχύσωσι τὴν παιδείαν εἰς τὰς ἐνδεεῖς κλάσεις, ἀλλὰ, καθὼς τὰ πλεῖστα τῶν ἐλεῶν, οὕτω καὶ αἱ δωρεαὶ αὐταὶ λαμβάνουσιν ἄλλην διεύθυνσιν, καὶ χρησιμεύουσιν εἰς προσωπικὰ συμφέροντα καὶ εἰς ἰδιαιτέρας κενοδοξίας. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει ποσῶς ἀνεξιθρησκεία, καθὼς ὑπάρχει εἰς τὴν Ὀλλανδίαν· ὁ μὲν, κατὰ μῖσος πρὸς τοὺς παπιστὰς καὶ τοὺς σχισματικούς, θέλει τὰ παιδιά νὰ ἀναγινώσκουσι μόνον τὰ βιβλία τοῦ Ἀγγλικανικοῦ κλήρου, ὁ δὲ ἐμποδίζει αὐτὰ τὰ βιβλία ὡς αἰρετικά· ἄλλος πᾶσχει νὰ ἀποσρέψῃ τῆς πίστεώς του τὸ παιδίον τοῦ καθολικοῦ τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει σχολεῖον τῆς θρησκείας του εἰς τὸ χωρίον του, κάθηται μεταξὺ τῶν παιδίων τῶν λουθηρείων καὶ τῶν καλβινιστῶν, καὶ ἄλλος πάλιν ἀντιπράττει, ἐκδικούμενος· ἐκ τούτου προέρχεται ἀκατάπαυστος ταραχὴ, καὶ πεισματώδης λογομαχία ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ βασιλεύῃ ὁ ἔρωσ τῆς παιδείας καὶ ἡ εἰρήνη. ὁ διορισμὸς τῶν διδασκάλων ἐναπόκειται κατὰ πολὺ

μέρος εἰς τὸν κλῆρον ὅσους ἔχει τὴν μεγίστην ὑπεροχὴν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ σχολείου. αὐτὸς διορίζει τὸν ὑποψήφιον καὶ προσδιορίζει τὰ διδασκαλικά αὐτοῦ χρέη, καὶ, λέγομεν ὡς ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ ἐκλογή αὕτη δεικνύει μεγάλην συγκατάβασιν ἀπὸ μέρους τοῦ κλήρου, διότι ἔχομεν ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπόδειξιν ἐπίσημον τῆς Ἄνω βουλῆς ὅπου βλέπομεν ὅτι ἐκ τῶν ἕξ ἐκπληρούντων σήμερον χρέη διδασκάλου εἰς περιφέρειαν ἕξ μιλλίων, οἱ πέντε εἶνε δεδομένοι εἰς μέθην.

Ἴδου δὲ δεῦγμα ἐπίσημον ἀναγόμενον εἰς τὸ Λοιδίνον, ἕξ οὗ λαμβάνομεν πληρεστέραν ιδέαν περὶ τῆς ἐνεστῶσης στάσεως τῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως· καὶ τοῦτο εἶνε μία συζήτησις τῆς ἄνω βουλῆς διαταγεῖσα παρὰ τῆς κάτω βουλῆς, διὰ τὰ γνωστοποιηθῆ ἡ κατάστασις τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς πέντε παροικίας τοῦ Οὐεσμίνστερ. Αἱ παροικίαι αἱ ἐπιτηρούμεναι ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε ἡ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου τῶν Ἀγρῶν S. Martin des Champs ἡ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος τοῦ Δανοῦ. S. Clément le Danois ἡ τῆς Ἁγίας Μαρίας τοῦ Στράνδ, S. Marie du Strand, ἡ τοῦ Ἁγίου Παύλου Κόβεντ Γάρδεν, Ste. Paul Covent Garden, καὶ ἡ τῆς Σαβοΐας Savoia. ὁ πληθυσμὸς τῶν πέντε τούτων παροικιῶν εἶνε 42,996 κάτοικοι. ὁ Ἁγιος Μαρτίνος τῶν Ἀγρῶν ἔχει 49 σχολεῖα, 44 καθημερινὰ καὶ 5 τῆς κυριακῆς, περιέχοντα 2,131 μαθητὰς 1,043 παῖδας καὶ 1,088 κοράσια· ὁ Ἁγιος Κλήμης ὁ Δανὸς ἔχει 34 σχολεῖα, 31 καθημερινὰ καὶ 3 τῆς κυριακῆς· μαθηταὶ 1,116· 473 παῖδες καὶ 643 κοράσια. ἡ Ἀγ. Μαρία τοῦ Στράνδ ἔχει 11 σχολεῖα, 10 καθημερινὰ καὶ 1 διὰ τὰ κατωτέρω τῶν πέντε ἐτῶν παιδιὰ· μαθηταὶ 478 δηλ. 236 παῖδες καὶ 242 κοράσια. ὁ Ἀγ. Παῦλος Κόβεντ Γάρδεν ἔχει 20 σχολεῖα, 18 καθημερινὰ καὶ 2 τῆς κυριακῆς· μαθηταὶ 999· 459 παῖδες καὶ 540 κοράσια. ἡ Σαβοΐα ἔχει 2 σχολεῖα, ἐν διὰ τοὺς παῖδας καὶ ἄλλο διὰ τὰ κοράσια ἀμφότερα ἀνήκουσιν εἰς τὴν λουθηρείαν ἐκκλησίαν τῆς Γερμανίας καὶ οἱ μαθηταὶ 48 τὸν ἀριθμὸν κατάγονται

παντες εκ γονέων γερμανῶν Ἐκτὸς τῶν σχολείων τούτων αἱ πέντε ῥηθῆσαι παροικίαι ἔχουσι κοινὰ μεταξύ των 10 σχολεῖα ἑσπερινὰ, ὥστε ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν σχολείων συμποσοῦται 126, ὧν 19 ἔξαιρέτως διὰ τοὺς παῖδας, 13 ἔξαιρέτως διὰ τὰ κοράσια καὶ τὰ λοιπὰ 94 κοινὰ καὶ διὰ τὰ δύο γένη. Ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν συμποσοῦται 4,770 δηλ. 2,243 παῖδες καὶ 2,527 κοράσια, ὧν 3,215 φοιτῶσιν ἐνταύτῳ καὶ εἰς τὰ καθημερινὰ καὶ εἰς τὰ ἑσπερινὰ σχολεῖα, 889 εἰς τὰ καθημερινὰ καὶ τὰ τῆς κυριακῆς καὶ 666 μόνον εἰς τὰ τῆς κυριακῆς ἢ ἡλικία τῶν εἰρημένων μαθητῶν εἶνε ὡς ἀκολουθῶς. 946 κατωτέρω τῶν πέντε ἐτῶν 3,476 μεταξύ πέντε καὶ δεκαπέντε, 116 ὑπεράνω τῶν δεκαπέντε, καὶ 232 ἀγνώστου ἡλικίας.

Ἐκ τοῦ εἰρημένου ἀριθμοῦ τῶν σχολείων, 6 ἔχουσι προικοδοτήσεις, 20 ἀπολαμβάνουσι τὸ προνόμιον νὰ ζητῶσι βοήθειαν εἰς τὰς ἐκκλησίας, 27 συννηροῦνται διὰ δημοσίων συνεισφορῶν, 9 ἔχουσι βιβλιοθήκας ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ λαμβάνωσι βιβλία, 14 ὅπου οἱ μαθηταὶ ἐνδύονται καθόλου ἢ κατὰ μέρος, ἐν ἀποταμιεύει ποσότητὰ τινὰ χρημάτων πρὸς βοήθειαν τῶν ἀσθενούντων παιδίων, καὶ ἐν τελευταίον εἰς τὸν Ἁγ. Μαρτίνον τῶν Ἀγρῶν ἔχει ταμεῖον οἰκογομίας· ἰδοὺ δὲ πῶς αὐτὰ διαιροῦνται.

Dame schools. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην περιλαμβάνονται τὰ σχολεῖα ὅπου ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδίων περιορίζεται εἰς τὸ νὰ συλλαβίζωσι, νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ ῥάπτωσιν· αὐτὰ εἶνε 21, καὶ ἔχουσι 340 μαθητὰς, 125 παῖδας καὶ 215 κοράσια, ὧν 130 κατωτέρω καὶ 210 ἀνωτέρω τῶν πέντε ἐτῶν. ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις αὐτῶν εἰ καὶ εἰς ἄκρον ἀτελῆς, εἶνε ὅμως ὅπως οὐκ ἀνωτέρα τῆς τῶν σχολείων τοῦ αὐτοῦ εἶδους τῶν πόλεων Λίβερπουλ καὶ Μάντσεστερ· τὰ παιδία δὲν εἶνε μὲν ἐπισεσωρευμένα εἰς ὑπόγεια, καθὼς εἰς τὰς εἰρημένας πόλεις· ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν καταστημάτων τούτων ἔχουσι ἐν μόνον δωμάτιον τὸ ὁποῖον εἶνε ἐνταύτῳ μαγειρεῖον, κοιτῶν τῆς διδασκαλίας καὶ αἵθουσα παραδόσεως διὰ τὰ παιδία· κατὰ τὸν χει-

μῶνα δὲν ἀγεμίζονται διόλου, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς ἀπαιτοῦσιν αἱ θυρίδες νὰ μένωσι πάντοτε κεκλεισμένοι· αἱ διδασκάλισαι εἶνε ἐν γένει προβεβηκυῖαι αἱ πλείσται δὲ τούτων εἶνε γυναῖκες αἱ ὁποῖαι εἶχον χρηματίση πλύτριοι, σιδηρότριαι καὶ ράπτριοι. ἡ πληρωμὴ ἐκάστου μαθητοῦ μεταβάλλεται ἀπὸ 4 ἕως 6 δηνάρια. [Deniers] κατ' ἑβδομάδα τὸ εἰσόδημα τῆς διδασκαλίσης, μέσον ὄρον, θὰ ἦτον 7 σελλίνια καὶ 9 δηνάρια κατ' ἑβδομάδα, ἂν οἱ γονεῖς ἐπλήρουν τακτικῶς τὰ ὀφειλόμενα· πᾶσαι αἱ εἰρημένοι διδασκάλισαι ἐπαγγέλλονται καὶ διδάσκουσι τὴν ἠθικὴν εἰς τοὺς μαθητάς των, ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ ὁποῖαν σημασίαν ἔδιδον εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν τὰ βιβλία εἰς τινα τῶν σχολείων τούτων, ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν διδασκαλισῶν. εἰς ἄλλα πάλιν οἱ γονεῖς ἀναλαμβάνουσι τὴν φροντίδα τοῦ νὰ διευθύνωσιν οἱ ἴδιοι τὴν παιδείαν τῶν τέκνων των, δίδοντες εἰς αὐτὰ τὰ ἀνήκοντα βιβλία.

Ἐπὲρ τῶν ἀνωτέρω, ἐγείρονται τὰ καθημερινὰ σχολεῖα ὅπου, ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως, διδάσκουσι εἰς τὰ παιδιά τὴν γραφὴν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὰ στοιχεῖα τῆς γραμματικῆς, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀγρομετρίας· αὐτὰ δὲ εἶνε τριάκοντα τρία ὧν τὰ πέντε δέχονται μόνον ἄρρνας παῖδας, τὰ δὲ εἰκοσιοκτὼ εἶνε κοινὰ δι' ἀμφοτέρω τὰ γένη· οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὰ εἶνε 784 ὧν 402 παῖδες καὶ 382 κοράσια· ὁ μέσος ὄρος δι' ἕκαστον σχολεῖον εἶνε 24 μαθηταί· 178 τῶν παιδίων τούτων εἶνε ἡλικίας κατωτέρω τῶν 5 ἐτῶν, καὶ 606 μεταξὺ 5 καὶ 15· 9 τῶν σχολείων τούτων διευθύνονται ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ τὰ λοιπὰ 24 ὑπὸ γυναικῶν· ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν κατάστασις εἶνε σχεδὸν ἡ αὐτὴ καθὼς καὶ ἡ τῶν dame schools· εἶνε μὲν ἀνωτέρα τῆς τῶν σχολείων τοῦ αὐτοῦ εἴδους τοῦ Λίβερπουλ καὶ τοῦ Μάντσεσερ, ἀλλὰ πάντοτε εἶνε ἑλλειπεσάτη· εἰς ὀλίγους τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τούτων οὐδὲν ἀσκονται πάντες οἱ κλάδοι τῆς μαθήσεως, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὀλίγους ἡ διδασκαλία εἶνε τοσοῦτον ἀτελής, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀνατροφὴ. Ἐν συντόμῳ ἡ ἀνατροφὴ,

οἷα δίδεται εἰς ταῦτα τὰ καταστήματα δὲν εἶνε ἰκανὴ νὰ μάθῃ τοὺς νέους μαθητὰς τὴν τέχνην τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ παρατηρεῖν, οὔτε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν πόθον τοῦ νὰ ἐκτείνωσι τὰς γνώσεις, καὶ ἐπομένως ὀλίγον δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῶν χρεῶν τὰ ὁποῖα θὰ ἐκπληρώσωσι ποτὲ πρὸς τὴν κοινωνίαν.

Μετὰ τὰ εἰρημένα σχολεῖα, ἔρχονται τὰ μεσαῖα [mids dling schools] καὶ τὰ ἀνωτέρω προκαταρκτικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα εἶνε καὶ ὑψηλότερα καὶ ἢ εἰς αὐτὰ διδομένη ἀνατροφή· εἶνε τελειότερα· τὰ μεσαῖα σχολεῖα ἔχουσι 510 μαθητὰς διδασκομένους τὴν γραμματικὴν, τὴν γεωγραφίαν τὴν ἱστορίαν, τὴν ἰχνογραφίαν, τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀγρομετρίαν ἢ πληρωμὴ μεταβάλλεται ἀπὸ 8 σολδία 6 δηνάρια ἕως 21 σολδία κατὰ τριμηνίαν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν παιδῶν καὶ ἀπὸ 8 ἕως 30 σολδία 6 δηνάρια κατὰ τριμηνίαν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων. Ἐκ τῶν διδασκάλων τρεῖς ἐγυμνάσθησαν διὰ τὸ στάδιον τῶν καθηγητῶν, καὶ ἐκ τῶν δεκαἕξ διδασκαλιστῶν ὀκτὼ ἔλαβον παρομοίαν ἐκπαίδευσιν· αἱ αἰθουσαι εἶνε καθύριαι καὶ καλῶς ἀερισμέναι, ἀλλ' ἢ διδασκαλία εἶνε ἀτελής. Τὰ ἀνώτερα σχολεῖα εἶναι δεκατρία καὶ ἔχουσι 525 μαθητὰς· ἐν ἐξ αὐτῶν περιέχει μόνον δεκαοκτὼ μαθητὰς, ὧν δέκα νέοι παῖδες καὶ ὀκτὼ νέα κοράσια. Πέντε ἐξαιρέτως διωρισμένα διὰ τοὺς παῖδας περιέχουσι 249 μαθητὰς ἀπὸ 12 ἕως 15 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. Εἰς αὐτὰ, καθὼς καὶ εἰς τὰ μεσαῖα, διδάσκεται ἢ γραμματικὴ, ἢ ἱστορία, ἢ γεωμετρία, ὁ λογισμὸς, ἢ ἰχνογραφία, ἢ ἀγρομετρία, αἱ γλῶσσαι γαλλικὴ, γερμανικὴ καὶ ἰταλικὴ, ὁ χορὸς καὶ ἢ μουσικὴ ἢ πληρωμὴ εἶναι ἀπὸ 15 σελλίνια, ἕως 2 γκινέαι κατὰ τριμηνίαν· τὰ σχολεῖα τῶν παιδῶν διευθύνονται ὑπὸ ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τινὲς ἔχουσι μεγάλην ἰκανότητα, τὰ δὲ τῶν κορασίων ὑπὸ γυναικῶν ἐπίσης ἰκανῶν.

Τὰ ἑσπερινὰ σχολεῖα [evening schools] πρέπει νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν τῶν καθημερινῶν. ἢ διδασκαλία εἶνε σχεδὸν ἢ αὐτὴ, καὶ ἔχουσιν 87 μαθητὰς, 36 παῖδας

καὶ 51 κοράσια ἀπὸ 8 ἕως 22 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν· αἱ παραδόσεις γίνονται ἐν γένει μεταξὺ τῶν ἕξ καὶ ὀκτῶ ὠρῶν, καὶ ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γραμματικὴν, τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἀγρομετρίαν καὶ τὴν ἄλγεβραν.

Ἔπονται τέλος τὰ παιδικὰ σχολεῖα, (infant schools) τὰ σχολεῖα τῆς κυριακῆς καὶ τὰ σχολεῖα τῆς παροικίας· τὰ πρῶτα εἶνε πέντε καὶ ἔχουσιν 660 μαθητὰς ὧν οἱ μὲν εἶναι δώδεκα ἐτῶν, οἱ δὲ συμποσούμενοι 348, κατωτέρω τῶν πέντε ἐτῶν, οἱ δὲ ἐνὸς ἡμισυ ἔτους τὴν ἡλικίαν. Ταῦτα πάντα τὰ σχολεῖα ἐθεμελιώθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους 1828. ἕκαστος μαθητῆς πληρώνει ἐν ἡ δύω λεπτὰ νομίσματα καλούμενα πέννυ κατ' ἑβδομάδα, καὶ τὰ μαθήματα εἶνε ἡ ἀνάγνωσις, ὁ λογισμὸς καὶ ἡ γραμματικὴ εἰς ὄλα· ἡ ραπτικὴ εἰς δύο· ἡ γραφὴ εἰς τρία· ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία εἰς τρία. Δύω ἕξ αὐτῶν ἔχουσι μίαν βιβλιοθήκην, ἀλλὰ τὰ βιβλία εἶνε πεπαλαιωμένα καθὼς καὶ οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες. Εἰς ἕν τῶν σχολείων τούτων δεκαπέντε μαθηταὶ λαμβάνουσι τὸ σάββατον ἐνδύματα, τὰ ὅποια φέρουσι πάλιν τὴν δευτέραν εἰς τὸ σχολεῖον· τὰ σχολεῖα ταῦτα δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι μὲ τὰ λεγόμενα Dame schools. ἡ διδασκαλία εἶνε ἡ αὐτὴ, ἔχουσιν ὁμως καλητέραν διευθέτησιν, μεγαλητέραν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὰ παιδιά περισσοτέραν περιποίησιν.

Τὰ σχολεῖα τῆς κυριακῆς εἶνε ἐννέα· οἱ εἰς τοὺς καταλόγους τῶν σχολείων τούτων καταγεγραμμένοι μαθηταὶ εἶνε 1555· ἀλλ' ἕξ αὐτῶν οἱ 889 σπουδάζουσιν εἰς τὰ καθημερινὰ σχολεῖα· ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν κυρίως εἰς τὰ σχολεῖα τῆς κυριακῆς σπουδαζόντων περιορίζεται εἰς 666· ἡ ἡλικία τῶν παιδῶν τούτων εἶνε ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἕως δεκαπέντε· καὶ σπουδάζουσιν ἄμισθι· ἕκαστον τῶν σχολείων τούτων ἔχει, μέσον ὄρον, εἴκοσι τρεῖς καθηγητὰς. διδάσκεται δὲ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἁγίας γραφῆς πᾶσαν κυριακὴν, ὀλίγος λογισμὸς καὶ ὀλίγη γραφὴ κατὰ μίαν ἢ δύο ἑσπέρας τῆς ἑβδομάδος.

Τὰ τελευταῖα πάντων εἶνε τὰ ἑπτὰ σχολεῖα τῆς παροι-

κίας ἔχοντα 1201 μαθητὰς ὧν οἱ 299 σπουδάζουσιν ἀμισθί. οἱ δὲ 832 πληρώνουσι μόνον ἐν πέννυ κατ' ἑβδομάδα. Εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα ἡ ἐκπαίδευσις περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, τὸν λογισμὸν καὶ τὴν ῥαπτικὴν διὰ τὰ κοράσια· ἡ ἀνατροφή εἶνε καλὴ καὶ ἀνάλογος μὲ τὴν κατάληψιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν παιδίων· ἀλλὰ κατὰ δυσυχίαν τὰ πλεῖστα ἐξέρχονται παράκαιρα τοῦ σχολείου ἐξ αἰτίας τῶν γονέων οἵτινες βιάζονται νὰ τὰ παραλάβωσιν.

Τοιαύτη εἶνε ἡ κεφαλαιώδης ἀναφορὰ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς. ἀλλὰ τὸ περιεργότερον μέρος αὐτῆς εἶνε ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῆς ἀποβάσεως τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιτρόπων. Ἐκ τῶν 4,770 μαθητῶν, λέγουσιν οὗτοι, τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα οἱ 666 τῶν σχολείων τῆς κυριακῆς καὶ οἱ 340 τῶν dame schools δὲν μανθάνουσι τὸ παραμικρὸν· καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν εἶνε μηδέν. Μένουσι 3,764 μαθηταί. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ νέου ἀριθμοῦ οἱ 784 οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ καθημερινὰ σχολεῖα λαμβάνουσιν ἀνατροφήν ὅλως διόλου μηχανικὴν, ἣτις βλάπτει τὸ νοητικὸν τοῦ μαθητοῦ, ἐμπνέει εἰς αὐτοῦ ἀηδίαν τινὰ διὰ τὴν σπουδὴν, καὶ οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔχει ἐπὶ τοῦ πνεύματός του εἴτε ἠθικὴν εἴτε θρησκευτικὴν. ἀφαιροῦντες 784 ἐκ τῶν ἀνωτέρω 3,764, ἔχομεν 2,980. Εἰς αὐτοὺς περιλαμβάνονται οἱ 660 τῶν παιδικῶν σχολείων (infant schools), καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν 660 οἱ 348 δὲν ἔφθασαν ἀκόμη τὴν ἡλικίαν τῶν πέντε ἐτῶν. Εἰς τοιαῦτα σχολεῖα ἡ ἀνατροφή δὲν δύναται νὰ ἦνε ἐκτεταμένη. Μὲ ὅλα ταῦτα, τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἐγγώρισαν καλὴν καὶ ἀνάλογον μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν παιδίων. διότι τὰ μανθάνει τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαριότητα καὶ τὰ προπαρασκευάζει εἰς τὸ νὰ προαχθῶσιν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα. ἐπομένως στοχάζονται ὅτι εἶνε καλὸν ἀντὶ τῶν dame schools νὰ κατασταθῶσι τὰ infant schools, παιδικὰ σχολεῖα. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἄς δεχθῶμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν 660. Εἰς τὰ μεσαῖα καὶ τὰ ἑσπερινὰ σχολεῖα ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μέρους 510, καὶ ἀφ' ἑτέρου 87 μαθητάς. τὸ ὅλον 597 οἱ ὅποιοι ὑποτίθεται ὅτι μανθάνουσι τὴν γεωγραφίαν,

τὴν ἱστορίαν, τὴν γραμματικὴν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ τῶν ὁποίων τὰ πέντε ἕκτα οὐδὲν μανθάνουσιν. ἔθεν ἐκ τῶν 2,980 ἀφαιρούμεν 488 καὶ μένουσιν 2,492· οἱ 525 μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων σχολείων ἔχουσιν ὅλους τοὺς τρόπους τῆς μαθήσεως· ἔθεν, μὲ ὕλην τὴν ἀτέλειαν τῆς ἐν χρήσει μεθόδου ἅς δεχθῶμεν αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν μένουσιν εἰσέτι 1,201 μαθηταὶ τῶν σχολείων τῆς παροικίης· εἴπομεν ὅτι εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖα τὸ σύστημα τῆς ἀνατροφῆς εἶνε καλῶς σχεδιασμένον καὶ καλῶς διευθετημένον, ἀλλ' ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐξέρχονται πολὺν παρὰ καιρὸν τῶν καταστημάτων. Ἄν ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τούτων ἀποτελεῖ τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦ ὅλικου ἀριθμοῦ, ἔχομεν ἀκόμη νὰ ἐκπέσωμεν 960 ἐκ τῶν 2,492· ὥστε ὁ ἀριθμὸς οὗτος παιριόριζεται εἰς 1,582 μαθητάς. ἀλλὰ, ὁ πληθυσμὸς τῶν πέντε παροικιῶν συμποσοῦται ὅλος 42996· ἄρα ἔχομεν πραγματικῶς μόνον ἕνα μαθητὴν πρὸς 28 κατοίκους.

Μ' ὅλα ταῦτα ἅς μὴ στοχασθῶμεν ὅτι τὸ βασιλείον τῆς Μεγάλης Βρετανίας εὐρίσκεται κατὰ τοῦτο εἰς τόσην κακὴν κατάστασιν· ὑπάρχουσι τόποι ὅπου ἡ προκαταρκτικὴ ἐκπαίδευσις τελεῖται κατὰ τρόπον καλὸν καὶ ἐπωφελῆ· ἡ Σκωτία, παραδείγματος χάριν διαπρέπει διὰ τῶν προκαταρκτικῶν τῆς σχολείων, καὶ ἡ εἰς αὐτὰ διδομένη ἀνατροφή εἶνε καλῆ· διότι τὸ ἐκεῖ ἀκολουθούμενον σύστημα πηγάζει ἐκ τῆς ἐξουσίας καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν του ἀπὸ τοῦ ἔτους 1696· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Γουλιέλμος καὶ ἡ Μαρία ἐξέδωκαν νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἐτακτοποίησαν τὰ σχολεῖα, ἐπροσδιώρισαν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ ἐναπέθεσαν τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῶν εἰς τὸ ἱερατεῖον. ὁ ἐλάχιστος ὄρος τοῦ μισθοῦ τοῦ διδασκάλου εἶνε 5 λίρ. ζέρλ. 11 σελ. καὶ 1 δην. καὶ ὁ ἀνώτατος ὄρος 11 λίρ. ζέρλ. 2 σελ. καὶ 2 δην. ὁ λαὸς ἐδέχθη μετ' εὐγνωμοσύνης τὸν νόμον τοῦτον καὶ τὸ ἱερατεῖον ἔδειξε προθυμίαν εἰς τῶν ἐμπιστευθέντων εἰς αὐτὸ χρεῶν τὴν ἐκπλήρωσιν, ἥτις ἦτον εὐκόλος, διότι ὁ λαὸς ὡς νοήμων καὶ φιλότεχνος, ἐνόησε παρευθὺς τὴν ἐκ τῆς ἀνατροφῆς

ωφέλειαν, καὶ προϊόντος τοῦ καιροῦ ἢ προκαταρκτικὴ ἀνατροφὴ ἐβελτιώθη, καὶ ἐπειδὴ οἱ γονεῖς ἐφάνησαν ἐπίσης ζηλωταὶ ὡς οἱ διδάσκαλοι καὶ ὁ κληρὸς, ὁ λαὸς τῆς Σκωτίας ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον πεφωτισμένος.

Εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς πάντα καιρὸν καὶ εἰς πᾶν εἶδος διοικήσεως, βλέπομεν τὴν προκαταρκτικὴν ἀνατροφὴν πανταχοῦ κατεψηφισμένην καὶ ἀποβεβλημένην, ὡς νὰ φοβούνται μήπως κλονηθῇ τὸ κράτος, ἂν ὁ λαὸς γνωρίσῃ τὰ χρέη του καὶ τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τί ἔγινεν; ὁποῖα πρόδος ἐφάνη εἰς τὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαίδευσιν; ἐξεδόθη μὲν νόμος περὶ τούτου, ἀλλὰ νόμος ἀδύνατος, ἀνίσχυρος· κατὰ τὸν νόμον αὐτὸν αἱ 37,187 κοινότητες ὑποχρεοῦνται εἴτε ἐκάσῃ ἀφ' ἑαυτῆς, εἴτε ἐνούμεναι ἀνὰ δύο νὰ συντηρῶσιν ἐν προκαταρκτικὸν ζοιχειῶδες σχολεῖον· καὶ ἂν τοῦτο ἐξετελείτο, τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ συνεποσοῦντο 34,001 καὶ ἐπομένως 34,001 οἰκοδομαί. Ἀλλὰ μάτην! μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ρηθέντος νόμου, ἔλειπον ἀκόμῃ 21,089 σχολεῖα, ὧν τὰ 7,182 δι' ἀμέλειαν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν. Ὁ νόμος ἐπιτάττει πρὸς τούτοις ὅτι πᾶσα κοινότης ζερούμενη τῶν ἀναγκαίων συνήθων μέσων πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν εἰρημένων σχολείων νὰ φορολογῆται· ἀλλὰ καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπίσης παραβαίνεται. Αἱ εἰς φορολογίαν ὑποβεβλημένα κοινότητες συμποσοῦνται 28,536, καὶ ἐξ αὐτῶν 20,961 ἀποποιοῦνται τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ οικονομικοῦ τούτου μέτρου. Τινὰ δὲ γενικὰ συμβούλια ὑποβάλλονται οἰκειοθελῶς εἰς τὴν φορολογίαν, καὶ κατὰ τὰ 1834 ἔπρεπε νὰ συναχθῶσιν 113,751 φρ. Κατὰ τὰ 1832 οἱ εἰς τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα φοιτῶντες μαθηταὶ συνεποσοῦντο 1,934,624. δηλ. 1,200,715 παῖδες καὶ 733,909 κοράσια, ἀλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ θέρους μόλις εὑρίσκοντο εἰς αὐτὰ 696,165 παῖδες καὶ 418,331 κοράσια· ὡς κατὰ τὸ θέρος μένουσιν εἰς τὰ σχολεῖα μόνον τὰ ἑπτὰ δωδέκατα τῶν μαθητῶν.

Αὕτη δὲ ἡ ἀναλογικὴ ἰσότης ὑφίσταται μόνον εἰς τὸ ὅλι-

κὸν ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἐπαρχιακῶν τμημάτων ὑπάρχει ἐπαισθητοτάτη δυσαναλογία. Καθὼς, εἰς τὸ τμήμα τῆς Μεούσης [Meuse] ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐλαττοῦται εἰς τὸ διάστημα τοῦ θέρους κατὰ τὸ τέταρτον. εἰς τὸ τῶν Βόσγων [Vosges] κατὰ τὸ τρίτον, εἰς τὸ τοῦ Λοιρέτου [Loiret] κατὰ τὸ ἡμισυ, εἰς τὸ τῆς Μάρνης [Marne] κατὰ τὰ ἕξ ἐνδέκατα, εἰς τὸ τοῦ Βάρ [Var] κατὰ τὰ τρία τέταρτα καὶ εἰς τὸ τῆς Νιέβρης [Nièvre] κατὰ τὰ δέκα ἐνδέκατα. Ἴδου δὲ καὶ πίναξ συγκριτικὸς τῶν δέκα τμημάτων ὅπου ἡ παιδεία εἶνε μᾶλλον ἢ ἥττον διακεχυμένη. Εἶνε δὲ οὗτος ὑπολογισμὸς τῶν καταγεγραμμένων ἀγγραμμάτων πρὸς χιλίους νεολέκτους.

Τμήματα ἀμαθῆ ἀγράμματοι	Τμήματα πεφωτισμένα ἀγράμ.
Κορρέζη (Correze)	Ἰούρα (Iura) πρὸς 1000 . . . 170
πρὸς 1000 819	Δουβς (Doubs) 173
Μορβιχὰν (Morbihan) 796	Ἄνω-Μάρνα (Haute-Marne) 185
Ἄλλιέρ (Allier) 785	Μέουσα (Meuse) 184
Φινεσέρα (Finistere) 768	Μοσέλλα (Moselle) 141
Ἄνω-Βιέννα (Haute-Vienne) 762	Κάτω-ῤίνος (Bas-Rhin) . . . 191
Ἰνδρα (Indre) 761	Μάρνα (Marne) 204
Δορδόνια (Dordogne) 746	Ἄνω-Ἀλπεις (Hautes-Alpes) 211
Νιέβρα (Nièvre) 746	Σένα καὶ Μάρνα (Seine et Marne) 212
Ἄκται-τῆς Ἀρκτου (Cotes du Nerd) 742	Ἀρδένναι (Ardennes) 216
Χέρ (Cher) 737	-----
Μέσος ὄρος πρὸς 1000 . . . 766	πρὸς 1000 194

Ὡστε εἰς δέκα τμήματα, ἐκ 1000 νεοσυλλέκτων, οἱ 766 δὲν ἔλαβον τὴν χάριν τῆς προκαταρκτικῆς παιδείας, ἐν ᾧ εἰς δέκα ἄλλα ὅπου ἡ παιδεία εἶνε μᾶλλον διακεχυμένη, ἐκ 1000 νεολέκτων μόνον 194 ἔμειναν ἐστερημένοι τῶν σχολείων. Κατὰ τὰ 1837, 326, 298 νέοι κατετάχθησαν ὑπὸ τὰς στρατιωτικὰς σημαίας καὶ ἐξ αὐτῶν 46 πρὸς 100, ὅπερ ἐστὶ σχεδὸν τὸ ἡμισυ δὲν ἤξευρον οὔτε νὰ ἀναγνώσωσιν οὔτε νὰ γράψωσιν.

Ὁ ῥηθεὶς νόμος εἶνε προσέτι ἐλλειπῆς, καθότι δὲν διορίζει ἀκριβῶς τὴν στοιχειώδη διδασκαλίαν ὥστε δὲν εἶνε

σπάνιον πολλά παιδιά νὰ σπουδάζωσι μαθήματα ὑπεράνω τῆς δυνάμεώς των. τί συμβαίνει ἐκ τούτου; ἀφ' ἑνὸς μέρους πολλά νέα πνεύματα μένοντα ἀκαλλιέργητα, παραδίδονται εἰς ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα τῶν [περιστάσεων, καὶ ἀφ' ἑτέρου πλήθος παιδῶν ἀκολουθοῦσι καὶ τελειώνουσι τὴν ἀνατροφὴν των, ἄνευ οὐδεμιᾶς καλῆς ἀπρβασεως· ὥστε ἡ τοιαύτη σπουδὴ κατανατᾶ εἰς τοὺς μὲν ἀνωφελῆς, διότι καταγίνονται ἔτη πολλά εἰς αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὴν ἐνωῶσι, καὶ βλαπτικὴ εἰς τοὺς δέ, διότι ἡ ἡμιμάθεια αὕτη τοὺς ἀποτρέπει ἄλλων ἐργατικῶν ἐπισημαμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς πόρον ζωῆς ἐπωφελῆ.

Ἐν δὲ τῶν μεγαλητέρων ἐλαττωμάτων τοῦ γαλλικοῦ νόμου εἶνε ὅτι χορηγεῖ εἰς τοὺς γονεῖς μεγάλην ἔκτασιν ἀδείας εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς ὁποίους νομίζουσιν ὠφελιμον νὰ ἀφιερῶσιν τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των. τὰ μόνα ἀπαιτούμενα ὑπὸ τοῦ νόμου παρὰ τοῦ θέλοντος νὰ διδάξῃ εἶνε ἐν ἀποδεικτικὸν ἰκανότητος καὶ ἐν ἀποδεικτικὸν χρηστοτηθείας· μεταξὺ τῶν διδασκάλων εὐρίσκοντο ποτὲ πολλοὶ κατάδικοι εἰς τῶν ὁποίων εἶχε διέλθῃ τὸ ἡμισυ τῆς ζωῆς του εἰς φυλακὴν. τὸ διδασκαλικὸν τοῦτο σῶμα διακρίνεται προσέτι καὶ διὰ χαρακτήρων ἰδιαιτέρων. Δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τρεῖς κλάσεις· εἰς τὴν πρώτην εὐρίσκονται οἱ σταθεροὶ παιδαγωγοὶ, καὶ οὗτοι εἶνε οἱ σεβαστότεροι. Μεταξὺ αὐτῶν διαπρέπουσι ψάλται, ἱεροφύλακες, σιδηρουργοὶ καὶ ξυλουργοὶ· τὸ κύριον ἐλάττωμα τῆς κλάσεως ταύτης εἶνε ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ μέθη. Εἰς τὴν δευτέραν ἦτις εἶνε καὶ ἡ πολυπληθεστέρα τάττονται οἱ ἀσθενεῖς, δηλ. οἱ χειρόχωλοι, οἱ κωφοὶ, οἱ ἐπιληπτικοὶ καὶ οἱ κολοβόποδες. Εἰς ἕν τμήμα τῆς Ἄνω - Λοῖρας [Haute Loire] εὐρίσκεται διδάσκαλος σχολείου διόλου ἄχειρ· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὀξύνει τὸν κύλαμον καὶ χαράττει τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν διὰ τοῦ ποδός. Ἡ τρίτη κλάσις σύγκειται ἐκ τῶν ἐτησίων ἢ περιεγοραίων παιδαγωγῶν. οὗτοι εἶνε Βεάρνειοι, Πιερόντειοι, Βριανσόνειοι καὶ Ὠβέρνειοι, καὶ μισθοῦνται μόνον διὰ τὸν χειμῶνα, πρὸς δέκα

πέντε σκούδα, μέσον ὄρον, κατὰ τριμηνίαν. ἄμα δὲ τελειώσῃσι τὸ ἔργον των, ἀναχωροῦσι μετὰ τῶν χελιδόνων καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸν τόπον των.

Ἡ Γαλλία μ' ὅλα ταῦτα δὲν στερεῖται διδασκαλείων ἔχει 47 σήμερον. ἡ διεύθυνσις μάλιστα αὐτῶν εἶνε σχεδιασμένη ἐπὶ βάσεων εὐρυχώρων ἡ διδασκαλία εἶνε καλὴ καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν μαθητο-διδασκάλων τελεῖται γενικῶς κατ' εὐάρεστον τρόπον. ἀλλ' ἂς μὴν ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ οὕτω διαμορφωθέντες μαθηταὶ φέρουσι τὸν καρπὸν τῶν κόπων των εἰς τὰ χωρία. οἱ πλείους αὐτῶν εὐρίσκουσι θέσιν διδασκαλικὴν εἰς τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα τῶν πόλεων. Ἰ Τίς τούτων, ἔχων ὀπωσοῦν ὑψηλὴν μάθησιν ζέργει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ χωρία, διὰ τόσον μικρὰν ὠφέλειαν; Κατὰ τὸν γαλλικὸν νόμον, ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν ἐτήσιον σταθερὸν 200 φράγκα καὶ τὸ ἐνοίκιον τῆς κατοικίας τὸ ὁποῖον εἰς τὰ χωρία μόλις ἀναβαίνει εἰς 40 φρ. ἂν προστεθῶσιν εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ 1 φρ. 18 ἑκατ. κατὰ μῆνα δι' ἕκαστον τῶν πληρωνόντων μαθητῶν, ὁ μισθὸς ὅλος τοῦ διδασκάλου εἰς τὰς πλουσίας κοινότητος συμποσοῦται 428 φ. 80 ἑκατοστὰ ποσότης κατωτέρα τῆς διδομένης εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ὁδῶν διωρισμένους οἷτινες λαμβάνουσι 456 φρ. Ἄλλ' εἰς τὰς πλείους τῶν κοινοτήτων ὁ δυσυχῆς διδάσκαλος δὲν λαμβάνει σχεδὸν οὐδέν. Εἰς τὸν κύκλον τοῦ Βεσανσὸν [Besançon] εὐρίσκεται διδάσκαλος ὅστις διὰ νὰ ζήσῃ βιάζεται νὰ ψάλλῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ μετέρχεται τὸν γραμματέα τοῦ ἀστυνόμου, τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἐφημερίου, καὶ πᾶσαν κυριακὴν περιερχόμενος ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον, νὰ μοιράζῃ ἄγιασμὸν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς κοινότητος. Εἰς τὸν κύκλον τοῦ Μόνδε Μαρσὰν (Mout de Marsan), τμήμα τῶν Λάνδων (Landes), πάντες σχεδὸν οἱ διδάσκαλοι μετέρχονται τὴν τέχνην τοῦ ῥαβδούχου ἢ τοῦ σκάπτου καὶ ἐπαιτοῦσιν ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον γεώμηλα, σταφυλᾶς καὶ σίτον. Εἰς τὸν εἰρημένον τόπον οἱ διδάσκαλοι εἶνε ὅλοι πτωχοὶ καὶ κακοενδυμένοι. εἰς τὴν παράδοσιν ἔρχονται φοροῦντες σάν-

δαλα, άνευ ποδείων [1] ή υποδύτου [2] ή λαιμοδέτου ούτοι ούδέν λαμβάνουσι παρά τής κοινότητος, εϊμή μόνον ύποσχέσεις· και δέν άρκει τούτο· ό γαλλικός νόμος διώρισε να κρατήται μέρος του τακτικού μισθού των, ώστε όστις αυτών δια γήρας ή δι άσθένειαν έμποδισθή του να έξακολουθήση τά χρέη του διδασκάλου, να έχη πώς να ζήση εις αναχώρησιν· ή πρόνοια αυτή ειγε τω όντι άξιέπαινος, πλην ό διδύσκαλος εκ του μισθού του όποιου κρατείται πάντοτε μέρος, μετά δέκα έτη μόλις θα λάβη 200 φράγκα εκ του κεφαλαίου του.

Εις τοιαύτην κατάστασιν των πραγμάτων, και με άμοιβάς τοσούτον άνικάνους, έπρεπε να εύρεθώσιν ειδικοί άνθρωποι ούτινες να θελήσωσι να αναλάβωσιν ως ευαγγελικην άποστολήν την φροντίδα του να διδάξωσι τά τέκνα του πτωχού· αλλά πού πίσις; πού άφοσίωσις; τοιαύτη άπάρνησις έαυτου από μέρους των μετερχομένων την δημοτικην διδασκαλίαν ειγε αδύνατος. Εις τά περισσότερα χωρία οι διδύσκαλοι αναλαμβάνουσι τó βάρος τούτο, μη έχοντες τι άλλο επί του παρόντος. όσις δέ αυτών έχει ικανότητα, ευκαιρίας τυχούσης, την μεταχειρίζεται άλλαχού κατ' έπωφελέσερον τρόπον. Οί συναδελφοί του χριστιανικού δόγματος, οι έπιλεγόμενοι freres ignorantins έλυσαν εις διάσημα πολλού χρόνου τó δύσκολον τούτο πρόβλημα· ή εταιρεία αυτή θεωρουμένη ως σώμα, ώφέλησεν άπεράντως τó κράτος· αυτοί διεσπάρησαν επί πάσης τής γής τής Γαλλίας, και κατά τά 1833 τά σχολεία των συνεποσούντο 369 και ειχον 92,989 μαθητάς· αλλά κατά δυσυχίαν από τής εποχής τής επαναστάσεως του 'Ιουλίου, οι συναδελφοί έξέπεσον πολύ τής προτέρας ύπολήψεως, και σήμερα τά γενικά συμβούλια αποποιοούνται εις αυτούς και τά νομιμώτερα βοηθήματα· και εκτός τούτων, αν ό νόμος έξετε· λείτο καθ' όλην την έκτασιν, τά καταστήματα τής χρι-

(1) Τσουρακίων.

(2) Γελέκι. (gilet).

σιανικῆς ἠθικῆς ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ κλεισθῶσιν. ὁ νόμος λέγει, τῷ ὄντι, ὅτι τὸ σχολεῖον νὰ ᾔηνε ἄμισθον μόνον διὰ τοὺς ἐνδεεῖς καὶ ὅτι αἱ εὐκατάστατοι οἰκογένειαι νὰ καταβάλλωσι πληρωμὴν διοριζομένην ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν· ἀλλ' οἱ κανόνες τοῦ τάγματος τῶν συναδελφῶν, θέλουσιν ἐξ ἐναντίας, ὅτι τὸ ἄμισθον τῆς διδασκαλίας νὰ ᾔηνε κοινὸν διὰ ὅλους, τόσον διὰ τὸν πτωχόν, ὅσον καὶ διὰ τὸν μετρίως καταστάσεως, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πλούσιον, ἂν θελήσῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ μαθήματα τῶν συναδελφῶν· καὶ ἤδη βαρεῖται συγκρούσεις συνέβησαν περὶ τούτου μεταξὺ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν συναδελφῶν. ἡ διοίκησις θέλει νὰ ἐκτελήται ὁ νόμος· ἀλλ' ἀναγνωρίζουσα ἀφ' ἑτέρου μέρους πόσον ἐπάναγκες εἶνε νὰ διατηρηθῶσι τὰ σχολεῖα τῶν συναδελφῶν, προέτεινε νὰ ψηφισθῶσιν εἰσοδήματα ἱκανὰ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν. τὸ τέχνασμα τοῦτο ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν συναδελφῶν, οὔτινες σαθεροὶ εἰς τὰς ἀρχὰς των, ἐξηκολούθησαν, ὡς καὶ πρότερον, νὰ δέχωνται εἰς τὰ σχολεῖα των πάντα τὸν προσερχόμενον.

* Ἐς φαντασθῶμεν ἤδη μέθοδον νόθον, ἣτις δὲν εἶνε οὔτε ἀλληλοδιδασκτικῆ, οὔτε ταυτόχρονος, οὔτε ἀτομικῆ, ἣτις οὐδὲν ἔχει ὅμοιον αὐτῆς, μέθοδον εἰς τὴν ὁποίαν συρίζονται οἱ παῖδες ὡς νὰ ἐσυρίζοντο κύνες, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῶν Βόσγων [Vosges] ὠνόμασαν διαβολικὴν μέθοδον, ἣτις καυχᾶται ὅτι διδάσκει τὸν λογισμὸν, τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν καὶ οὐδὲν διδάσκει, καὶ θὰ συλλάβωμεν ἰδέαν σχεδὸν ἐντελῆ τῆς ἐνεσώσεως καταστάσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς Γαλλίαν. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μόνον δεινόν. Ὁ δημοτικὸς διδάσκαλος δὲν διορίζεται μόνον διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα τῶν νέων τοῦ μαθητῶν· ἀλλὰ χρέος αὐτοῦ εἶνε νὰ μεγαλύνῃ τὴν ψυχὴν των, νὰ ἐνσπείρῃ εἰς αὐτὴν ἐντίμους ἀρχὰς, καὶ νὰ τὰς διαμορφώσῃ ἐγκαίρως πρὸς πᾶσας τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς. Ἐποῦ νὰ ἐλπίσωμεν νὰ εὕρωμεν ποιότητος τοιαύτας εἰς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ἔξερεις τοῦ ἀναγκαίου καὶ οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τὸν μισθὸν τὸν ὁποῖον τοῖς προσφέρει

μόνον καὶ μόνον ἐξ ἀπελπισίας καὶ ἐκπληροῦσι μετὰ
δυσαρρεσκείας τὸ ἐπιτεθειμένον εἰς αὐτοὺς χρέος; ἢ δὲν
ἦτον ὠφελιμώτερον νὰ ἦνε ὁ νόμος σενώτερος πρὸς τοὺς
γονεῖς καὶ εὐρυχωρότερος πρὸς τοὺς διδασκάλους;

[Westminster Review and Chambers Magazine.]

I. P. Ραγκαβῆς.

Τ Ε Ρ Π Ι Ν Α .

Ἡ Ἰταλὴ Καλογραΐα.

Ὁ Αἰγίδιος, καταγόμενος ἐξ εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων τῆς Ἑνετίας, ἔλαβεν ἀγωγὴν λαμπρὰν, ἦτον εὐειδῆς, φιλοκίνδυνος, καὶ ἐγκρατῆς βαθείας παιδείας, καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν χαρισμάτων, τὰ ὅποια ἀναδεικνύουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν κοινωνίαν· ἀλλὰ μείνας μόνος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ἐγένεν ἑκδοτος εἰς ὅλας τὰς παραφορὰς ἀχαλινώτου νεότητος· ἡ παιδεία τὸν ᾤδήγησε νὰ ἐναγκαλισθῇ τὰ δόγματα τῆς ἀναμορφώσεως [reforme], τῆς ὁποίας οἱ ὄπαδοὶ ἦσαν ἄπειροι εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ Λουθήρου. Συλληφθεὶς ἅπαξ ἀπὸ τὸ ἱερόν δικαστήριον, ἤθελε βέβαια ἀποθάνῃ ἐὰν ὁ Κόμης τοῦ Α., εἰς ἐκ τῶν δέκα ἀρχόντων τοῦ φοβεροῦ Συνεδρίου, φίλος του παλαιός, καὶ συγκοινωνός εἰς πολλὰς ἀσωτίας, δὲν τὸν συνέδραμε διὰ νὰ φύγῃ ἐκ τῆς φυλακῆς· ἀναγκασθεὶς δὲ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν πατρίδα του, ὁ Αἰγίδιος μετέβη εἰς τὰ Μεδιόλανα ὅπου διέτριψεν ἄγνωστος ἐπὶ τινα χρόνον.

Μίαν τῶν ἡμερῶν προσεκλήθη νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν χειροτονίαν νέας τινος Μοναχῆς, τελετὴ πανηγυριζομένη μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ πανδήμους· ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἔφερον εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ ἐναρμόνια ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα, οἱ βαρεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἤχοι τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ὃ παρὰ τὸ σύνθηρος φωτισμός τῆς ἐκκλησίας, τὰ νέφη τῆς ἀναπεμπομένης ἐκ τῶν θυμιατηρίων εὐωδίας, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἰσάγγελλον κάλλος τῆς νέας καλογραΐας, ὅλα ταῦτα ἐπενήρησαν μὲ δύναμιν ἄμαχον, ταχεῖαν καὶ ἐξ ἀπροόπτου ὅλαι αἰ αἰσθήσεις τοῦ Αἰγιδίου καταβελχθεῖσαι ἐγοητεύθησαν· πώποτε εἰς ἄλλο θέαμα δὲν διετέ-

θη τόσον ισχυρῶς· ἀλλ' ἤσθάνετο ὑπὲρ τῆς νέας θερμῶν, περιπαθῆ καὶ ἄμετρον ἔρωτα.

Ὅσῃν σπουδῇν καὶ ἂν κατέβαλε διὰ τὴν καταργήσῃ τὸ νεοφανὲς πάθος του, ἀπέβη εἰς μάτην· ἀπεφάσισεν ἐπομένως τὴν κλέψῃ ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἠγάπα ὑπὲρ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν· ἐπ' αὐτῷ τῷ σκοπῷ συνέδεσε σχέσεις μὲ τὴν θυρωρὸν τοῦ Μοναστηρίου, ἔγραψε πολλάκις γράμματα πρὸς τὴν Γεωργίαν [Gertrud], τῆς ὁποίας τὴν καρδίαν εἴλκυσε ὁ πρὸς αὐτὴν κηρυττόμενος θερμὸς ἔρωτος, καὶ δοθείσης ῥητῆς νυκτὸς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του, παρεισδύει εἰς τὴν Μονὴν χαλεπῶς καὶ μόλις ἦλθε μέχρι τοῦ κελλείου τῆς νέας μοναχῆς, ἣτις ἐκπεπληγμένη εἰς ἄκρον, δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὰς τὸν ἀκολουθήσῃ· δάκρυα, δεήσεις, παρακλήσεις, ὑποσχέσεις, τίποτε δὲν ἔμεινεν ἀδοκίμαστον, ἡ δὲ κόρη ἰδοῦσα τέλος πάντων ὁποῖον ἐδοκίμαζε ψυχικὸν ἀγῶνα, ἔπεσε ἀφῶνος καὶ ἄλαλος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὀδηγούσης τῆς θυρωροῦ, μετεκομίσθη ἀνάρπαστος ἀπὸ τὸν ἔραστὴν τῆς εἰς ἄμαξαν ἰσταμένην παρὰ τῆς θύρας τοῦ κήπου, ὅπου παρεφύλαττεν εἰς ὑπηρέτης· ἡ ἀρπαγὴ τῆς κόρης, ὅσῳ ἀπίθανος καὶ ἂν ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἐπέτυχε πληρέστατα, καὶ ἀμφότεροι ἐτράπησαν πρὸς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Μίγκας, ὅπου ἔζων καθεὶς χωριστὰ ὑπὸ πλασὸν ὄνομα, διότι ταχυδρόμοι ἐστάλησαν παρὰ τῶν δυνατῶν γονέων τῆς Γεωργίας καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς καὶ πανταχοῦ διὰ τὴν καταδιώξωσι καὶ τὴν συλλάβωσι τὸν ἄρπαγα τῆς κόρης.

Αἱ συνεντεύξεις τῶν δύο ἐραστῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐγίνοντο κρυφίως· διότι συνήρχοντο μόνον ἐν καιρῷ νυκτὸς, ἀλλὰ παλαιὸς ὑπηρέτης γνωρίζων μόνος τὸ μυστικὸν, τὸ ἀπεκάλυψε περὶ τὸν θάνατόν του, θορυβούμενος ἀπὸ τύψιν συνειδότος καὶ θρησκευτικὸς φόβους.

Ὡστε ὁ Αἰγίδιος ἦτον συγχρόνως ἀντικείμενον τῆς ἐκδικήσεως τῶν δυνατῶν γονέων τῆς Γεωργίας, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου παρὰ τοῦ ὁποῖου κατεδιώκετο τοσοῦτον μᾶλλον ἀνευδότως, ὡς βεβηλώσας ἱερὸν ἐνδιαίτημα,

καθόσον τὸ ὄνομά του εὐρίσκετο σημειωμένον μὲ δεινὰ προηγούμενα ἐπὶ τοῦ μέλανος βιβλίου τοῦ δικαστηρίου.

Ὁ παλαιὸς αὐτοῦ φίλος, μαθὼν τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκετο, τὸν ἐπρότεινε διὰ γράμματος νὰ καταφύγη καὶ νὰ σωθῆ εἰς τὸν πύργον του· ὁ δὲ Αἰγίδιος ἀποφασίσας νὰ ζητήσῃ ἐκεῖ ἄσυλον ἀνυπερθέτως, ὑπῆγεν νύκτα εἰς τῆς ἐρωμένης του διὰ νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃ.

Ἡ Γεωργία ἔφριξεν ἀκούουσα τὴν ἀπόφασιν ταύτην, καὶ διότι ἔμελλε νὰ χωρισθῆ ἀφ' ὅ,τι εἶχε γλυκύτερον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διότι ἐκινδύνευε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἔχυσε κρουνούς δακρύων, ὁ δὲ Αἰγίδιος καμφθεὶς ἀπὸ τὴν ἀθυμίαν τῆς κόρης, ἀπεφάσισε νὰ τὴν λάβῃ καὶ νὰ φύγῃ, ἐλπίζων ἴσως τύχωσιν ἀπὸ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τὴν ἀνάκλησιν τῆς μοναζικῆς ἐπαγγελίας δοθείσης διὰ τῆς βίας καὶ διασώσωσι διὰ τοῦ γάμου τὸ ὄνομα τῶν γενέων τῆς Γεωργίας· ἀνεχώρησε λοιπὸν διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὰ πάντα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ του κατὰ τὴν ἐπομένην νύκτα.

Ἀλλὰ δύο ἐπεισόδια ἐγέμισαν τρόμου καὶ ταραχῆς τὴν τῆς φυγῆς ἡμέραν, ὁ Αἰγίδιος ἔμαθε ὅτι ὁ φίλος του Κόμης τοῦ Δ. ὑπακούων εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Καρδινάλιου Βυρμομέου, ἀρχιεπισκόπου Μεδιολάνων, ἐπέσρεψεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ὡς ἐκ τούτου ἔστερεῖτο ἰσχυρᾶς προστασίας, διότι ὁ νεόφυτος, κατὰ τὸ φρόνημα τὸ ὁποῖον εἶχε τότε, ἦ ἐδύνατο νὰ μὴ τὸν δεχθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ μοναχῆς ἀρπαγείσης ἐκ τοῦ Μοναστηρίου, ἢ ἴσως δὲν ἠθέλε διστάσει νὰ τοὺς παραδώσῃ ἀμφοτέρους πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων του.

Παρατρέχομεν τὰ καθ' ἕκαστα, τὰς μακρὰς καὶ λυπηρὰς σειρὰς τῶν περιπετειῶν, τὰς τύχας τὰς ὁποίας ὑπέμειναν οἱ δύο ἔρασταί· ὀλίγον ὕστερον ὁ Αἰγίδιος λαβὼν πρόκλησιν εἰς μονομαχίαν παρὰ τοῦ Πρίγγιπος Φριδερίκου, ἀδελφοῦ τῆς Γεωργίας, ζητοῦντος ἐκδίκησιν κατὰ τῆς ἀτιμασθείσης ἀδελφῆς του, μετέβη εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀντίπαλόν του διὰ τοῦ ξίφους, ἀφοῦ ἤδη εἶχε λάβει

πρόνοιαν πῶς νὰ φύγωσιν ἂν ἤθελε νικήσῃ εἰς τὴν μέλ-
λουσαν συμπλοκὴν· ἀνεχώρησεν ἔπειτα περὶ τὰ μέσα τῆς
νυκτὸς μετὰ τῆς ἐρωμένης του, χωρὶς νὰ τῆς ἀποκαλύψῃ
τὰ περὶ τῆς μονομαχίας, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ τὴν λυπήσῃ
καθ' ἣν στιγμὴν εἶχαν χρεῖαν θάρρους καὶ καρτερίας διὰ νὰ
ὑπεκφύγωσι τὰς πανταχόθεν διευθυνομένας καταδιώξεις·
ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν ὑπηρέτας τινὰς ἐνόπλους καὶ πιστοὺς,
ἐτράπησαν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς *Τυρρηνίας* ὅπου ἦλθαν μετὰ
πολλὰς ἡμέρας, ἀμφότεροι καταβεβλημένοι ἀπὸ τοὺς ὁποί-
ους εἶχον νὰ ὑπερβῶσιν καθ' ὁδὸν κινδύνους, καὶ ἀπὸ τὴν
ιδεάν τῆς ἀμαρτίας ἣτις ὡς ὄφιν κατέπνυγε τὴν καρδίαν των·
μείναντες δὲ εἰς τὴν *Φλωρεντίαν*, ὃ μὲν *Αἰγίδιος* μετωνομά-
σθη ψευδῶς *Βιάγκης τῆς Μάντουας*, ἡ δὲ *Γεωργία* ἐθεωρήθη
ὡς νόμιμος αὐτοῦ σύζυγος.

Διὰ νὰ προλάβῃ δὲ τὰς ἐρεύνας τῆς μικρᾶς ἀστυνομίας,
ἔκρινε δέον νὰ ἐπισκεφθῇ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν πρῶτον ἄρ-
χοντα, ὅστις ἦτον ὁ *Βουλευτὴς Πιδέλης*, σοφὸς τοῦ τότε
καιροῦ διάσημος καὶ διὰ τὰ φιλολογικὰ του ἔργα, καὶ διὰ
τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς, μὲ τὰς ὁποίας διεῖπε τὰ πράγ-
ματα τῆς *Τυρρηνίας*.

Τὸν *Αἰγίδιον* ὑπεδέχθησαν τότε ὡς εὐπατρίδην περιηγη-
τὴν, καὶ περὶ τὴν πρώτην εὐθύς ἔντευξιν ἔδειξε τόσον νοῦν
καὶ τοσαύτας γνώσεις, ὥστε ὁ ὑπουργὸς διέταξε τὸν γραμ-
ματέα του νὰ τὸν συζητήσῃ εἰς τοὺς δοκιμωτέρους ἄνδρας τῆς
χώρας εἴτε περὶ τὰς ἐπιστήμας, εἴτε περὶ τὰ γράμματα ἢ
τὰς τέχνας.

Ὁ *Αἰγίδιος* δὲν ἐδύνατο βέβαια νὰ ἀποποιηθῇ τὴν τοιαύ-
την εὐεργετικὴν διάθεσιν χωρὶς νὰ κινήσῃ ὑπονοίας περὶ
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ συνείδεν ὅτι τὰ κατ' αὐτὸν ἐγίνοντο ὡς ἐκ τῆς
ὑποδοχῆς ταύτης ἐπικινδυνότερα· διότι εἰς αὐτὸν συνέφερε
μᾶλλον νὰ μὲνῃ ὅσον δυνατὸν ἀγνώριστος, φερόμενος δὲ εἰς
τὴν κοινωνίαν ἐκινδύνευε βέβαια νὰ γνωρισθῇ σήμερον ἢ
αὔριον.

Ἦλπιζε μ' ὅλον τοῦτο νὰ λάβῃ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου

ἰσχυρὰς προστασίας διὰ τῶν ὁποίων νὰ κατορθώσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ μοναστικοῦ δεσμοῦ τῆς Γεωργίας· πρὸς τοῦτο καὶ αὕτη τὸν παρώτρυνε διὰ παντός, ἐπειδὴ μόνος ὁ γάμος ἐδύνατο νὰ ἐξαλείψῃ τὴν μνήμην τῶν παρεκτροπῶν, ἀπαλλάττων αὐτοὺς ἀπὸ πάιτα φόβον.

Λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα μικρά τινα ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ἄσχετα ὡς πρὸς τὴν κυρίαν διήγησιν, ἔρχονται ὅμως ἐπιχαρίτως, καὶ ἔχουν τὸ καλὸν ὅτι ἀναδεικνύουν τὰ ἥθη καὶ τὸν νοῦν τοῦ αἰῶνος, τὸν τότε τρόπον τοῦ ζῆν καὶ τοῦ φρονεῖν, τὰς κοινὰς καὶ ἰδιωτικὰς ἐορτὰς, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς δημοτικὰς προλήψεις, τὴν γλῶσσαν τῶν συναναστροφῶν, τὸ ὕφος τῆς αὐλῆς κλ. ὀνομάζομεν μόνον τὰ ἀξιοσημεῖωτα πρόσωπα τοῦ διηγήματος τούτου, ὁποῖος ὁ Γαλιλαῖος, διωκόμενος πότε παρὰ τῶν περιπατητικῶν καὶ πότε παρὰ τοῦ πατριαρχείου, ἕνεκα τῶν ἀστρονομικῶν αὐτοῦ ἐφευρέσεων, ὁ Δορέντζις Δίππις συγγράφων τὸ ποίημά του τοῦ Μαλμαντίλη, τὸ ὁποῖον κατετάχθη ἤδη μεταξὺ τῶν πονημάτων τοῦ ἰταλικοῦ Παρνασσοῦ, ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς Σρώττης, ὅστις περὶ τὸ γῆρας του ἔγεινε τὸ στόμα τῶν μεγάλων Δουκῶν τῆς Τυρρηνίας καὶ τῶν ἱεράρχων τῆς Ῥώμης, καὶ ἄλλοι ποιηταί, ζωγράφοι, ἀγαλματοποιοὶ, μουσικοὶ καὶ εὐφνεῖς ἐν γένει ἄνδρες ἀκμάζοντες κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν· μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῶν προσώπων τὸ λαμπρότερον καὶ τὸ μᾶλλον συνδεόμενον μὲ τὰ κατὰ τὸν Αἰγίδιον καὶ τὴν Γεωργίαν, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ τῆς Βαρβάρης Ἀλδίττης.

Ἡ νέα αὕτη γυνὴ ἔχουσα κάλλος ἐξαισίον, ἐρασμία κατὰ τὸ ἦθος, καὶ ἐκτόπως φιλόμουσος, κατήγετο ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἰκῶν τῆς Φλωρεντίας, καὶ ἦ τον μία τῶν διασημοτέρων τοῦ αἰῶνός της αὐτοσχεδιασῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὸς αὐτὴν ἀπέβλεψαν μίαν ἐσπέραν ἐν πληθούσῃ συνελεύσει, διὰ νὰ ἐκβῆ τῆς ἀπάτης πρέσβυς γάλλος, πρὸ ὀλίγου ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον καὶ μὴ δίδων πίστιν εἰς τὸν ἔμμετρον αὐτοσχεδιασμόν, ἂν καὶ τόσῳ κοινὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν, λέγων ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ στιχουργῇ

τις ἐν ἀκαρεΐ καὶ ἐξ ἀπροόπτου, ἐνᾶ ὁ φίλος του Μαλερβὺς εἶχε χρεῖαν ἐνὸς μηνὸς διὰ νὰ συνθέσῃ δέκα μόνους σίχους. Ἡ Βαρβάρα τὸν εἶπε νὰ προτείη αὐτὸς τὴν ὑπόθεσιν, ὑποσχομένη νὰ αὐτοσχεδιάσῃ μὲ ὁμοιοκαταληξίας προσδιωρισμένας, ὁ δὲ πανοῦργος διπλωμάτης, προστιθείς εἰς τὴν φυσικὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος, τὴν παρεκάλεσε νὰ τραγηδήσῃ περὶ τοῦ ἐθελάρεσκου τῶν γυναικῶν· ἀλλ' ἐξεπλόγη ἰδὼν πόσον ἐντέχνως καὶ μὲ ποίαν περιουσίαν ἐννοιῶν εὐφυεσάτων ἐξεπλήρωσε τὴν προσδοκίαν του, χωρὶς νὰ προσβάλῃ τὸ ἴδιον αὐτῆς φῦλον, καὶ πόσον θορυβωδῶς ἔχειροκροτήθη ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν συνέλευσιν.

Ὁ Αἰγίδιος συνεστήθη εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην· γενόμενος φίλος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ ἀνδραδέλφου τῆς Βαρβάρας, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλῃς τιμῆς καὶ ζοργῆς· τὸ πεπρωμένον ἐκεῖ τὸν παρεφύλαττε διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὸν ὄλεθρόν του. Ὁσῶ δὲ συνεχέστερον ἔβλεπε τὴν γυναῖκα ταύτην, τόσῳ μᾶλλον ἀπεκαλύπτετο εἰς αὐτὸν ὡς θαῦμα τῆς φύσεως, καὶ τέλος συνέλαβε σπουδαῖον ἔρωτα πρὸς αὐτὴν, ζῶν καὶ ὑπάρχων μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ἀνέκφρασον ἡδονὴν τοῦ νὰ τὴν βλέπῃ καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ.

Ἡ Γεωργία ἦτον ὡραία, ἀλλ' ἀνατραφεῖσα ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐντὸς Μοναστηρίου ἦτον ἄμοιρος τῶν πλεονεκτημάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὸ κάλλος, ἐκθαμβοῦσι τοὺς ἀνδρας, καὶ τοὺς γοητεύουσι μὲ δύναμιν ἄμαχον. Ναὶ τὴν ἠγάπησε, ἀλλ' ὁ ἔρωσ του ἔζησε μόνον διὰ τῆς γοητείας ἐκείνης, ἥτις ὡς πρὸς τοὺς φιληδόνους νέους, συνδέεται μὲ τὴν ἰδέαν τῆς μυστικότητος καὶ τοῦ κινδύνου· ἀπὸ φιλοτιμίαν ἐνέμενεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τὴν νυμφεῦθῃ· ἀλλ' ἡ καρδιά του ἀπεπλανήθη αὐτῆς.

Ὁσῶ καὶ ἂν ἐφιλοτιμήθη νὰ κρύψῃ τὸ μυσικὸν τοῦτο εἰς τὰ μύχια τῆς καρδίας του, τὴν Γεωργίαν δὲν ἐλάνθανεν ἢ μεταβολή του· διότι ἔβλεπεν ὅτι τὴν φαιδρότητα τῆς ἀγάπης διεδέχετο κατὰ μικρὸν ἢ γλαφυρότης τῶν περιποιητικῶν καὶ εὐγειῶν τρόπων, αἱ δὲ γυναῖκες ἀγαπῶσαι πῶποτε δὲν ἀπατῶνται εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἐκλάβωσι

τὸ ἐν ἀντὶ τοῦ ἄλλου αἰσθήματος. Κατανοήσασα εὐθύς τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς, κατετρώγετο ἀπὸ τόσῳ μεγαλητέραν λύπην καθόσον συναντῶσα τὴν ἀντίζηλόν της ἤσθάνετο πόσον ἦτον κατωτέρα, καὶ ἡ τοιαύτη συναίσθησις ἐν ᾧ τὴν κατετάραττεν, ἐπέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὄρμην τῆς ζηλοτυπίας της.

Ἐκτὸς τούτου τὰ περὶ αὐτὴν ἦσαν δυστυχέστατα· ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ ἀνθρώπων, ὅστις ἀφοῦ τὴν ἔφερεν εἰς τὸ βάραθρον, ἦτον ὁ μόνος ὅστις ἐδύνατο καὶ νὰ τὴν σώσῃ, ἢ ζωὴ της εἶχε καταστήσει ἀβίωτος. Ἄλλ' ἡ Βαρβάρη μήτε ὑπώπτευε κἄν τὸν περὶ αὐτῆς ἔρωτα τοῦ Αἰγιδίου καὶ συνειθισμένη νὰ δέχεται παρὰ πάντων φιλοφροσύνας καὶ ὑποκλίσεις δὲν ἠπόρει διὰ τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐδείκνυε πρὸς αὐτὴν· ἐὰν δὲ ἐνίστε οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀπεκάλυπτόν τι πρὸς αὐτὴν ἀνώτερον τῆς ἀπλῆς φιλίας, κατέβαλε πολλὴν σπουδὴν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπανάληψίν του διπλασιάζουσα τὰς πρὸς τὴν Γεωργίαν φιλοφροσύνας καὶ δεξιώσεις. Συνεχῶς τὴν ἐπεσκέπτετο, τὴν προσεκάλει μὲ πολλὴν προθυμίαν εἰς τὰς ἐσπερινάς της, καὶ διὰ παντὸς ἐγκαρδίου τρόπου ἐφρόντιζε νὰ τὴν περισπᾷ ἐκ τῆς λύπης εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον βυθισμένη, μὴ δυναμένη νὰ κατανοήσῃ τίς ἄρά γε ἦτον ἡ αἰτία· ἀλλ' αἱ τοιαῦται περιποιήσεις ὄχι μόνον δὲν τὴν κατεπράυνον, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου καθίσων τραχύτερον τὸ μῖσος καὶ τὴν δυσπιστίαν αὐτῆς τῆς ταλαίηνης ἐκλαμβανούσης τὸν τρόπον τῆς ἀντιζήλου της δεινότητα προδοσίας καὶ ἀπιστίας· οὕτω διῆλθε πολλοὺς μῆνας ἡ Γεωργία ἐν πολλῇ στενοχωρίᾳ, ἀθυμίᾳ καὶ λύπῃ, ποτὲ μὲν περιζέλλουσα ἐντὸς ἑαυτῆς τὴν φωνὴν τῶν πόνων της, ἄλλοτε δὲ ἀποτείνουσα πικροὺς ἐλέγχους, καὶ ἀγωνιζομένη διὰ παντὸς, ἂν καὶ εἰς μάτην, νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς ἑαυτὴν διὰ τῶν ἐνδείξεων ἀφοσιώσεως καὶ ζοργῆς, τὸν ἀποπλανηθέντα ἐραστήν της.

Ἐν τούτοις εἰς τὰ Μεδιόλανα δὲν ἐκάθηντο ἀργοί· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φυγὴ Μοναχῆς εἶχε κινήσει θόρυβον σκανδαλώδη, ἢ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχῆ ἐκίει πάντα λίθον πρὸς ἀνακά-

λυψιν τοῦ τόπου τῆς ἀποκρυβῆς· ἐπὶ τούτῳ ἐστάλησαν ἀμέσως αἱ λεπτομερέστεραι σημειώσεις πρὸς ὄλους τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ἐταστὰς· ὁ δὲ πατὴρ τῆς Γεωργίας λυπηθεὶς καιρίως ὡς ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου, προσεβλήθη ἔτι μᾶλλον καὶ διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Αἰγίδιος ἐφόνευσεν εἰς τὴν μονομαχίαν ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ τὸν καταστήσῃ πλουσιώτερον, δυσιάζων τὴν θυγατέρα του. ἐξωργίσθη δὲ ἔτι μᾶλλον καθότι εὐθύς σχεδὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ, κατέβησάν εἰς τὸν τάφον ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Πρίγγιπος τούτου, καταλειφθέντων μόνον δύο ἐγγόνων ἀηλίκων, οὔτινες ἀπέθανον καὶ οὗτοι ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον.

Ἀντὶ τοῦ νὰ μακροθυμήσῃ βλέπων ὀφθαλμοφανῶς δι' ὅλης αὐτῆς τῆς ἀλληλουχίας τῶν συμφορῶν δάκτυλον θεοῦ καταστρέφοντα τὴν γενεάν του πρὸς τιμωρίαν τῆς τυφλῆς του κενοδοξίας ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκινήθη διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του, δυσιαζομένης τῆς θυγατρὸς του, ἔπνεεν ἐκ τοῦ ἐναντίου αἷμα καὶ ἐκδίκησιν· ἀποστείλας κατόπιν τοῦ ἐνόχου πολλοὺς δολοφόνους, ἔλεγεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς παραφορᾶς του ὅτι ἤθελε λάβει πληρεστάτην παραμυθίαν διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ γένους του, εἰς τὴν ἠξιοῦτο νὰ ἴδῃ τὸν Αἰγίδιον φονευμένον· αἱ θηριώδεις ἐπιθυμίαι του ἐξεπληρώθησαν· τρεῖς ἐκ τῶν ἀποστόλων του διαμείναντες εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἐβεβαιώθησαν τέλος πάντων μετὰ μακρὰς ἐρεύνας, ὅτι ὁ Κόμης τοῦ Βιάγκη ἦτον αὐτὸς ὁ Αἰγίδιος, καταλαβόντες δὲ αὐτὸν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς ὁδὸν ἔρημον ἀνθρώπων, ὤρμησαν ἐπ' αὐτὸν ὡς κεραυνοὶ καὶ τὸν διεξίφισαν μὲ ἀνήκουστον σκληρότητα.

Οἱ περίπολοι προσδραμόντες εἰς τὰς κραυγὰς τῶν γειτόνων εὔρον τὸν Αἰγίδιον πλέοντα εἰς τὸ αἷμα· ἀλλ' ἰδόντες ὅτι ὑπεφαίνοντο εἰσέτι σημεῖα ζωῆς τὸν μετεκόμισαν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐπιτήδειος χειρουργὸς προσεκλήθη νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς του· τὸ δεινὸν τοῦτο θέαμα βλέπουσα ἡ Γεωργία ἐγέμισε τὸ περιέχον ἀπὸ τοὺς ὄδους

της καὶ ἔπεσε λειποθυμοῦσα· ὁ πρὸς τὸν Αἰγίδιον ἔρωσ αὐτῆς ἦτον καὶ καθυρὸς καὶ περιπαθῆς, ὥστε κατ' ἐκείνην τὴν τρομερὰν ὥραν ἴσως ἤθελε προτιμήσει τὴν ζωὴν του καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὴν ἐγκαταλείψει.

Τὸ κακούργημα τοῦτο διεθρυλλήθη εἰς ὅλην τὴν πόλιν, διότι οἱ δολοφόνοι ἴσχυσαν νὰ ἐπιφέρωσι τὴν πληγὴν ἀτιμωρητὶ καὶ νὰ γίνουν ἄφαντοι. ἡ ἀστυνομία ἤρχισε νὰ ὑπονοῆ μήπως ὁ Αἰγίδιος ἔπραξεν ἐγκλήματα εἰς τὴν πατρίδα του καὶ δι' αὐτὰ ἠθέλησαν νὰ τὸν φονεύσωσι, καὶ ἐπειδὴ μετὰ μῆνας τινὰς διεσώθη, ἐδόθη διαταγὴ νὰ τὸν ἐπιτηρῶσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, διὰ νὰ ἀνακαλυφθῆ ἂν ἦτον ὁ αὐτὸς ὁποῖος καὶ ὠνομάζετο· ἀλλ' αἱ ἐγκάρδιαι περιποιήσεις τῆς Γεωργίας κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς ἀσθενείας του δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὴν ἰδέαν τῆς Βαρβάρας· ὥστε ἅμα ἀνέλαβεν, αὐτὸς μὲν ἔπεσεν εἰς τὸν ὀλέθριον ἔρωτα διπλασίως περιπαθέστερος, τὴν δὲ δυστυχῆ φίλην του ἔρριψεν εἰς νέα δεινά.

Ἐν τοσοῦτῳ, λοιμὸς [πανοῦκλα] ἀφοῦ ἐπέφερε θραῦσιν εἰς τὴν Δομβαρδιάν, εἰσχωρήσας καὶ εἰς τὴν Τυρρηνίαν ἤρχισε νὰ κάμη πολυάριθμα θύματα· εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἡ Κυβέρνησις προενόησε δραστηρίως νὰ προλάβῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δεινῆς αὐτῆς μάστιγος· κατέστησε νοσοκομεῖα δημόσια, ὅπου ἐκλείοντο οἱ προσβαλλόμενοι, ὁποιοῦδήποτε γένους ἢ τάξεως ἦσαν. ἡ Γεωργία, μ' ὅλας τὰς ὁποίας ἔλαβε προφυλάξεις, περιέπεσεν εἰς τὴν νόσον καὶ εὐθὺς ἦλθον οἱ ἐπὶ τῆς ὑγείας ὑπάλληλοι διὰ νὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον· λύπη βαρεῖα κατέλαβε τὸν Αἰγίδιον, καὶ κινηθεὶς πάλιν πρὸς ἀγάπην ἀπὸ τὸν πρὸς αὐτὴν οἶκτον, ὥρμησε νὰ τὴν ἐναγκαλισθῆ διὰ νὰ μεταλάβῃ τοῦ πάθους της καὶ νὰ συναποθάνῃ.

Ἄλλ' ἂν καὶ τὴν κατέτηκε σφιδρὸς πυρετὸς, τὸν προειδοποίησε καὶ ἀπεχωρίσθη γενναίως, ἐνῶ δὲ ἔφευγεν ἐκ τῆς οἰκίας, πύρινα δάκρυα ἐξερχόμενα τῶν ὀφθαλμῶν της ἔλεγον τρόπον τινα πρὸς αὐτὸν, μὲ φωνὴν πραγμάτων ἀπεγνωσμένης

ζηθι καὶ εὐτύχει! ἴδου σέ ἀπαλλάττω διὰ τοῦ ἀναποφεύκτου θανάτου μου.

Τὴν μετέφερον εἰς δωμάτιον χωριστὸν τοῦ Νοσοκομείου ὅπου ἦτον καὶ ἄλλη ἀσθενοῦσα Κυρία, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀτενίσασα τοὺς ἐκλείποντας ὀφθαλμούς της, στρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τίνα βλέπει. . . τὴν Βαρβάραν! τότε σφοδρὰ πάθη ἀνέβησαν εἰς τὴν ψυχὴν της, καὶ εἰς τὴν παραφροσύνην ὅπου εὐρίσκετο, ἤρχισε νὰ τὴν ἐξυβρίξῃ καὶ νὰ ζητῇ μὲ ὀξείας κραυγὰς νὰ τὴν μεταφέρωσιν ἄλλαχού, καὶ νὰ τὴν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ ἀντικείμενον νομιζόμενον παρ' αὐτῆς ὡς πρωταίτιον ὄλων τῶν δυστυχημάτων της. εὐσεβεῖς λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας ἔδραμον, ἀλλ' εἰς μάτην, νὰ τὴν καταπραῦνωσι καὶ ἐνέδωκαν τέλος εἰς τὰς αἰτήσεις της.

Ἡ Βαρβάρα ἣτις πρό τινων ἡμερῶν διέτριβεν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τοῦ κλαθμῶνος, ὑπέμεινε τὰς ὕβρεις μὲ ἀνεξικακίαν μετριόφρονα καὶ ἀξιοπρεπῆ· ἡ Γεωργία ἔμεινε μόνη, καὶ μ' ὄλον ὅτι ἦτον περὶ τὰ τέλη, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ θρησκευτικὰ χρέη· ἀλλ' ἡ ἀκμὴ τῆς νεότητος ὑπερίσχυσε τέλος πάντων τοῦ πάθους, καὶ χάρις εἰς τὴν πολλὴν ἐπιμέλειαν τὴν ὁποίαν προσέφερον εἰς ἀμφοτέρας, ἀμφότεραι διεσώθησαν καὶ ἐξῆλθον ἐλεύθεραι τοῦ νοσοκομείου.

Πλὴν ἅμα ἔπαυσεν ἡ ἐπιδημία, καὶ ἐπανῆλθεν ἡ τάξις καὶ ἡ συγκοινωνία εἰς τὴν πόλιν, ἡ διαγωγὴ τῆς Γεωργίας ἐντὸς τοῦ Νοσοκομείου κινήσασα μέγα σκάνδαλον, ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τὰς ὑπονοίας τῆς Ἀρχῆς· ἐπανάλαβον τέλος πάντων τὰς ἐρεῦνας μὲ δραστηριότητα, κατὰ τινὰς πληροφορίας πανταχόθεν συσσωρευθείσας.

Τότε τέλος πάντων ἐγνώσθη τὸ μυστικὸν τῶν δύο ἐρωμένων, καὶ αὐστηραὶ πρόνοιαι ἐλαμβάνοντο κατ' αὐτῶν. ὁ Αἰγίδιος συνελήφθη καθ' ὁδὸν καὶ ἐβλήθη εἰς εἰρκτὴν παρὰ τῆς ἐξουσίας· μετ' ὀλίγας ὥρας ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ συνέλαβε τὴν Γεωργίαν, ὃ δὲ ἔταστῆς πρὸς τὸν ὁποῖον ἐξάλλη ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἐκ Μεδιολάνων, τὴν ἀνεγνώρισε εὐθύς ὅτι ἦτον ἡ φηγὰς Μοναχῆ.

Ὁ Αἰγίδιος ἦτον ὑποβρύχιος εἰς τὴν λύπην, ἀν καὶ δὲν ἠγάπα τὴν Γεωργίαν ἀλλὰ τὸναντίον καὶ τὴν ἐμίσησεν ἐσχάτως, ἔξ αἰτίας τῆς καταφορᾶς τῆς ἐναντίον τῆς Βαρβάρας, σκοπῶν μόνον πῶς νὰ φύγῃ μ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀπὸ τὴν ἀσωτεῖαν πεπλανημένη ψυχὴ του, διέσωζεν ἀκόμη σπέρματα ἀρετῆς μὴ δυνηθέντα νὰ βλαστήσωσι φαίνεται ὅτι ἐπέπρωτο εἰς αὐτὸν ἐκφύσεως νὰ κυμαίνεται διαπαντὸς μεταξὺ ἀντιθέτων παθῶν. μαθὼν τὰ κατὰ τὴν ἐρωμένην του, κατενόησε εὐθύς εἰς τίνα κίνδυνον εὐρίσκετο, καὶ ὡμολόγησεν ἔκτοτε ὅτι ἐγίνετο θῦμα τῆς ἀξιοκατακρίτου διαγωγῆς του.

Ἴσως ἦτον ἔτοιμος νὰ χύσῃ τὸ αἷμα του ὑπὲρ αὐτῆς, ἴσως ἐπόθει μισῆς καὶ μόνῃς στιγμῆς ἐλευθερίαν ὥστε προσπίπτων εἰς τοὺς πόδας τῆς νὰ ὀμώσῃ εἰς αὐτὴν αἰώνιον ἔρωτα ἠῦρε καιρὸν νὰ τὴν γράψῃ ἐπάνω εἰς τεμάχιον χαρτίου διὰ τῆς ἄκρας ἐνὸς σταυροῦ μολυβδίνου, τὸν ὅποιον εἶχε περὶ τὸν τράχηλόν του πιστὸς ὑπηρέτης δυνηθεὶς διὰ χρημάτων νὰ παρεισδύσῃ εἰς τὴν εἰρκτὴν. " ἐμὲ μόνον ἔχεις πάντοτε μὲ ἔχεις, καὶ ὅλον μὲ ἔχεις δι' ὅλης τῆς ζωῆς. " τὰς τρεῖς αὐτὰς λέξεις παρεκάλεσε τὸν ὑπηρέτην νὰ τὰς διαβιβάσῃ πρὸς τὴν Γεωργίαν, ἣτις λαβοῦσα ταύτας ἐκάμφθη σφοδρῶς νὰ δακρύσῃ δὲν ἠδύνατο, διότι ἡ πηγὴ τῶν δακρύων τῆς ἐξηράνθη ὡς τὴν λυπηρὰ παραμυθία ἦτον νὰ ἀνακτήσῃ πάλιν τὴν ἀγάπην ἐρωμένου τόσοσ προσφιλοῦς καθ' ἣν ὥραν ἐμελλον νὰ χωρισθῶσιν αἰωνίως.

Τὸ ἱερὸν δικαστήριον Μεδιολάνων ἀπήτει τοὺς δύο δεσμίους, διότι εἰς αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην ὑπήγοντο· ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ παραπεμφθῶσιν ἐκεῖ ἕκαστος ἰδιαίτερος καὶ περιφρουρούμενος καλῶς· ἀνεχώρησε δὲ πρῶτος ὁ Αἰγίδιος· ἀλλ' οἱ ὑπηρέται αὐτοῦ ἀπελθόντες τὸν περιέμενον εἰς χωρίον ἀπωκισμένον ἔνοπλοι, καὶ κατώρθωσαν νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν ἐκ μέσου τῶν δεσμοφυλάκων· αἱ ἐλπίδες του ἀνεπετερώθησαν ὡς ἐκ τοῦ τολμηροῦ αὐτοῦ κατορθώματος, ἔνοπλος λοιπὸν ἐξῆλθε τῆς Τυρρηνίας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ δρομαίως κατέλαβε τὰς ὄχθας ποταμοῦ, εἰς τὰ μεθόρια τῶν Μεδιολάνων, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Γεωργίαν μέλ-

λουσαν να διαβῆ ἐκείθεν μετ' ὀλίγας ἡμέρας· καὶ ἦλθεν ἐκείνη τῇ ὄντι φρουρουμένη ἀπὸ ἀξιωματικὸν καὶ Ἑλβετοὺς στρατιώτας· μάχη συνάπτεται ἐκατέρωθεν μετ' ἀνδρείαν καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην. ὁ Ἀξιωματικὸς φονεύεται, ἡ φρουρὰ διασπείρεται ἔνθεν κακεῖθεν. καὶ ἡ Γεωργία σώζεται. Ἀλλ' ἡ ἐν Μεδιολάνοις ἐξουσία ἔστειλεν εἰς προὔπαντήσιν αὐτῆς ἰκανοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἦλθον εἰς τὸν ποταμὸν, ἐνῶ οἱ νικηταὶ ἐσκόπουν νὰ φύγωσι· νέα μάχη ἄρχεται· ὁ Αἰγίδιος ὅστις μόνος ἀνθίστατο ἀτρόμητος, ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς μετὰ γενικόν τινα πόλεμον κατ' αὐτοῦ· ἡ δὲ Γεωργία πληγωθεῖσα ἀπὸ βολὴν τουφεκίου περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰσπανῶν λειποψυχούσα· εἰς τοὺς ὑπηρέτας ἐχαρίσθη ἡ ζωὴ μετ' συμφωνίαν νὰ φύγωσι πάραυτα. τοιοῦτον ἦτον τὸ τέλος τῶν δύο αὐτῶν ἀτυχῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐρωμένων.

Ἡ Γεωργία ἀναίσθητος συνῆλθε μόλις ὅταν εἶδεν ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μητροπολίτου· ὁ γηραιὸς οὗτος ἱεράρχης ἅμα ἔμαθε τὰς βασάνους τὰς ὁποίας τὴν ἐπέφερον διὰ νὰ τὴν κλείσωσιν εἰς μοναστήριον ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, τὴν ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς πραότητος, ἐκείνη δὲ γονυκλιτῶς ὄλη τρέμουσα, λυπημένη καὶ ἐκτὸς ἑαυτῆς, διηγεῖται πρὸς αὐτὸν ὅλας τὰς ἀμαρτίας καὶ συμφοράς τῆς μετ' ὤνην μετανοούσης. Τότε ἀνοίγει αἴφνης ἡ θύρα, καὶ εἰσέρχεται γέρον ὠχρὸς καὶ κλονιζόμενος εἰς τοὺς πόδας του· ἡ Γεωργία στρέφεται πρὸς ἄλλο μέρος ἀφίνει φωνὴν φόβου καὶ φεύγει. ὁ γέρον οὗτος ἦτον ὁ πατὴρ τῆς κόρης, ὅστις καὶ τοι λυπημένος ἐζῆτει νὰ ἴδῃ τὴν θυγατέρα του, διότι στοργῆς αἴσθημα, ἂν καὶ πάρωρα, ἀνεφύη εἰς τὴν πεπωρωμένην καρδίαν του· ὁ ἱεράρχης ὀργισθεὶς διὰ τὴν αἰφνίδιον αὐτὴν ἐπίσκεψιν, ἐπιπλήττει πικρῶς τὸν ἀπάνθρωπον αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅστις βλέπων ὅτι κατήντησεν ἀποτρόπαιος πρὸς ὅλους, ἔπεσε σχεδὸν ἄφωνος κατὰ γῆς.

Ἡ ὑπὲρ τῶν δεινῶν τῆς Γεωργίας συμπάθεια τοῦ λαοῦ ἦτον αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν δὲν τὴν ὑπέβαλον ἐπισήμως εἰς

αίσχρὰν δίκην, ἀλλ' ἀντὶ τούτου τὴν μετεβίβασαν εἰς ἄλ-
λην μονήν, ὅπου ἔζησε μερικοὺς μῆνας σκληραγωγομένη
καὶ μετανοοῦσα· ἀλλ' ἡ καρδία της ἦτον συντετριμμένη ἀπὸ
τὰς μακρὰς συμφορὰς, καὶ ἐπομένως μετ' ὀλίγον καιρὸν
ἀπέθαγεν ἀπὸ φθίσειν τοῦ σώματος.

Α. Σ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Χρόνου.)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

Ποίησις. --- Μοῦσα Δηλάζουσα ἤτοι ποιήματα
ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Καρατσούτσα. Ἐν Ἐρμουπό-
λει, ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Πολυμέρη, 1840.

Αἱ τύχαι τῆς ποιήσεως ἐχρημάτισαν διάφοροι κατὰ τὰ
διάφορα ἔθνη· ἄλλοῦ μὲν ἴδομεν αὐτὴν κυλινδουμένην ἐπὶ
πολὺν χρόνον εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς μιμήσεως ξέ-
νων ἀριστουργημάτων, πρὶν ἢ ἔλθῃ τοῦ πρωτοτύπου αὐ-
τῆς τοκετοῦ ἢ ὄρα· ἄλλοῦ δὲ ἐξ ἐναντίας, καὶ πολλά-
κις ἐν μέσῳ αἰῶνων ἀπωτάτων τῆς ἀκμῆς τοῦ πολιτισμοῦ,
οἱ ἄνθρωποι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐθάμβησαν διὰ τῆς ἀνα-
τολῆς περιαιγῶν ἡλίῳ τῶν ὁποίων ἢ δύσιν θέλ' εἰσ-
θαι σύγχρονος μὲ τῆς ἀνθρωπότητος τὴν δύσιν. Ἔτιν'
ἄρα θέλει ἀκολουθήσει πορείαν ἢ ποιήσις παρ' ἡμῖν; Ἐὰν
κρίνωμεν ἐκ τῶν ἄχρι τῆς ὥρας ταύτης πλειζῶν αἰοιδῶν μας,
πολὺ φοβούμεθα ὅτι τὴν πρώτην ἄλλ' ὁ ἀπὸ τῆς ἀναγεν-
νήσεως ἡμῶν χρόνος στενὸς εἰσέτι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν
προσερχομένων εἰς τὸν Παρνασσὸν οὐκ ὀλίγος καὶ ἡ ἡλικία
αὐτῶν νέα, ὥστε πιθανὸν μεταξὺ τῶν πολλῶν νὰ φθάσῃ
καὶ τις μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ διὰ νὰ κοσμήσῃ ἐκεῖθεν
τὸ ἔνδοξον τῆς νέας Ἑλλάδος μέτωπον καὶ μὲ τῆς ποιή-
σεως τὸν στέφανον.

"Ὅσα ἄχρι τοῦδε ἡ Ἑλληνικὴ μοῦσα παρήγαγε, δὲν
εἶναι βεβαίως οὐδὲ μελέτης οὐδὲ εὐγνωμοσύνης ἀνάξια.
Αὐτὰ μορφώνουσι τὴν γλῶσσαν, αὐτὰ τονίζουσι τὸν ρυθμὸν,
αὐτὰ δοκιμάζουσι τὰ μέτρα, αὐτὰ, ἐνὶ λόγῳ, παρασκευάζουσι
τὴν ὕλην εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μέλλων Προμηθεὺς θέλει ἐμ-
φυσῆσει ζωὴν καὶ αἰωνιότητα.

Περὶ τὴν τοιαύτην ὅμως παρασκευὴν ἢ πρόοδος εἶναι ἤδη
ικανή. Εἴπομεν καὶ ἄλλοτε ὅτι εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Σούτσους,
εἰς τὸν Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ καὶ τινὰς ἄλλους χρεωστεῖται

πολὺ κατὰ τοῦτο, καὶ ἀπόδειξις νέα ὁ ἀνὰ χεῖρας ποιητής. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ἠγωνίσθησαν χρόνους πολλοὺς διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν κομψὸν τύπον τὸν ὁποῖον ὅλοι τοσοῦτον ἀγαπῶμεν καὶ ἀρέσκομεν, αὐτὸς, ὠφελούμενος ἀπὸ ἐκείνων τούτους κόπους, ἐμφανίζεται εὐθύς μὲ φωνὴν ἐμμελῆ καὶ μὲ ὄργανον εὐρυθμον. Καὶ τρώντι, ὅ,τι μάλιστα διακρίνει τὴν μικρὰν ταύτην συλλογὴν εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς γλώσσης, καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ μέτρου, καὶ ἡ πολυτέλεια τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Φαίνεται ὅτι ὁ γράψας ἐσπούδασε τὸν ἀρχαῖον θησαυρὸν καὶ ὅτι ἐπροικίσθη ἀπὸ τὴν φύσιν ἢ μὲ ἀκοὴν λεπτήν καὶ φιλόμουσον· ἀλλὰ ταῦτα ἀρκοῦσι;

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ παρασκευὴ τῆς ὕλης ταύτης ἔχει τὴν ἀξίαν της· ἀλλ' ἐπροσθέσαμεν καὶ τοῦτο ὅτι ὁ ποιητής μας ἀναδεικνύει τὴν τοιαύτην προετοιμασίαν φθάσασαν εἰς τὸν ὄρον της. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται ἤδη εἶναι νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν ὕλην ταύτην, νὰ οἰκοδομήσωμεν. Ἀρκετὰ ἐμιμήθημεν, ἀρκετὰ ἀντεγράψαμεν, καιρὸς τώρα νὰ ποιήσωμεν.

Ὁ Κ. Καρατσούτσας παρέχει πρὸς τοῦτο χρῆσας ἐλπίδας, δὲν διζάζομεν νὰ τὸ εἴπωμεν. Πρὸς τὴν μαγεῖαν τῆς εὐρυθμίας, πλουτῶν καὶ φαντασίας καὶ εὐαισθησίας, ἔχει ὅλα τοῦ ποιητοῦ τὰ προσόντα, διότι τί ἄλλο ἢ ποιήσεις εἰμὴ ὁ βίος ὁ ἀνθρώπινος καὶ ὁ περὶ αὐτὸν κόσμος, θεωρούμενοι διὰ τοῦ πρίσματος τῆς φαντασίας καὶ τῆς εὐαισθησίας. Ἐχει λοιπὸν ὁ ποιητής μας τὰ προσόντα, καὶ διὰ νὰ γίνῃ πατὴρ ἔργου δυναμένου αὐτὸν μὲν νὰ τιμήσῃ, νὰ εὐφράνῃ δὲ τὴν πατρίδα, δὲν τῷ λείπεται εἰμὴ ἡ κατάλληλος τῶν προσόντων τούτων χρῆσις. Ψάλλει λ. χ. τὴν ἀπολεσθεῖσαν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν, καὶ τὸν αἰφνίδιον χειμῶνα καὶ τὴν θερινὴν νύκτα καὶ τὰ κιθαρωδοῦν κοράσιον καὶ τὴν καλλονὴν καὶ τὸ φθινόπωρον κτλ. ἀλλὰ τίς δὲν ἔψαλλεν ἤδη ταῦτα πάντα; Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ῥηθῶσι νέα περὶ αὐτῶν πράγματα; Καὶ εἴμπορεῖ νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν αἰωνιότητα ἢ τοιαύτη ποιήσεις;

Ὁχι βέβαια· ἡ ἀληθὴς ποιήσις μας, ἡ ποιήσις ἐκείνη

ἣτις ἔχει τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ θερμάνῃ καὶ τῶν ἀπογόνων μας τὰς καρδίας, πρέπει νὰ λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν· πρέπει νὰ ψάλλῃ ὅ,τι οὐδεὶς εἰσέτι ἔψαλλεν, πρέπει νὰ χύσῃ τοὺς θησαυροὺς τῆς φαντασίας καὶ καρδίας τῆς εἰς ἀντικείμενα τὰ ὅποια εἶναι ἰδιοκτησία μας, τὰ ὅποια χεὶρ ἄλλη δὲν ἤγγισε . . ἀνάγκη ἄρα νὰ ἐξηγηθῶμεν πλειότερον; . . . Πρέπει λοιπὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τὸν ὁποῖον ἡ ἐπανάστασις ἤγειρε καὶ ἐκεῖ, ῥυθμίζουσα τὴν φωνήν τῆς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν εὐκλειαν τοῦ ἀντικειμένου, νὰ ὑμνήσῃ τὰ κατορθώματα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἀντάξια ματαίως ζητοῦμεν εἰς τοὺς αἰῶνας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ πρωτότυπα ἀντικείμενα περὶ τὰ ὅποια ἡ ποίησις μας ὀφείλει νὰ ἀσχοληθῇ· μακάριος ἐκεῖνος ὅστις τὰ κατανοήσῃ, τὸ ὄνομά του θέλει γίνεαι ἔνδοξον ὅσον τὸ κλέος τὸ ὁποῖον θέλει ὑμνήσῃ, καὶ δὲν θέλει ὑπάρξει καλύβη ἑλληνικὴ, οὐδὲ ὄρος ἑλληνικὸν, οὐδὲ κοιλὰς ἑλληνικὴ, οὐδὲ θάλασσα διασχιζομένη ἀπὸ ἑλλάδος πλοῖα, ὅπου νὰ μὴ ἀντηχῇ τὸ ὄνομά του! . .

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀντικειμένου· προσθετέον δὲ καὶ ὀλίγα τινα περὶ τῶν καθ' ἕκαστα. Ὁ Κ. Καρατσούτσας πολλάκις εὐτυχῆς, ἐνίοτε χωλαίνει περὶ τὰς παραβολὰς· οὕτω λ. χ. δὲν πιστεύομεν νὰ θεωρηθῇ εὐτυχῆς ἡ παραβολὴ τῶν δακρύων τῆς ψυχῆς μὲ τὸ ὑγρὸν τὸ ἐκρέου ἀπὸ τοῦ πιεζομένου σπόγγου (σελ. 84)· δὲν ἠξεύρομεν πρὸς τούτοις ἀν ἦναι δίκαιον νὰ παραβληθῇ ὁ Ἕλληνας ὁ καταστρέψας ὀλόκληρα ἐχθρικὰ τάγματα μὲ γύπα διασπαράττοντα τὴν σάρκα αὐτῶν μὲ τοὺς ὄνυχας (σελ. 68). Ἡδυνάμεθα νὰ κάμωμεν καὶ ἄλλας τινὰς τοιαύτας παραθέσεις· καὶ πρὸς τούτοις νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ μέτρον τοῦ νέου ποιητοῦ μας εἶναι ὅπως οὐν μονότονον, διότι ὅλα τῆς προκειμένης συλλογῆς τὰ τεμάχια (ἐξαιρουμένων τῶν μελαγχολικῶν σιγμῶν καὶ τῆς χειμερινῆς νυκτὸς) εἶναι μὲ τὸ αὐτὸ γεγραμμένα μέτρον, ἐνῶ ὁ Κύριος Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς ἰκανῶς ἀπέδειξεν ὅτι ἡ γλῶσσά μας εἶναι

ἐπιδεκτικὴ τῆς μεγαλητέρας ποικιλίας τοῦ ῥυθμοῦ· ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν ἀφαιροῦσι βεβαίως τὴν ὁποῖαν ἡ συλλογὴ αὕτη ἔχει ἀξίαν καὶ τὰς πολλὰς ἐλπίδας ὅσας δίδει ὁ Κ. Καρατσούτσας τὸν ὁποῖον περιμένομεν εἰς ἄλλο μεγάλη-τερον καὶ εὐκλέεζερον ζάδιον.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Διόρθωσις τῶν κυριωτέρων τυπογραφικῶν παροραμάτων,
τὰ ὁποῖα παρεισέδυσαν εἰς τὸν ἐπιτάφιον λόγον
εἰς Ὀδοφρέδον Μύλλερον.

- Σελ. 332** στ. 1 ἀνήγγειλλεν, γράφε ἀνήγγελλεν.
αὐτόθι φιλόλογος, γράφε φιλόλογος.
στ. 6 γενῆ, γράφε γένη.
στ. 11 ὀνύχων, γράφε ὀνύχων.
στ. 19 ἀποχωροῦτα, γρ. ἀποχωροῦντα.
στ. 22 ἀποδείξη, γρ. ὑποδείξη.
στ. 24 μετὰ τὸ περιήγησίν του, πρόσθες φεῦ!
στ. 29 ἐπανασκάπτοντα, γρ. ἐπανασκάμπτοντα.
- Σελ. 333.** στ. 3 ἔλκει, γρ. ἔλκει.
στ. 19 παριστάνων, γρ. παριστάνοντα.
- Σελ. 334** στ. 5 ὅσον, γρ. ὅσος.
- Σελ. 335** στ. 1 Γερμανεῖαν, γρ. Γερμανίαν.
στ. 15 ἄρχισε, γρ. ἤρχισε.
στ. 21 - 22 κατὰ τὸ ἔαρ, γρ. κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ.
στ. 23 μετὰ τὸ συνθιασώτην πρόσθες ἡμῶν.
στ. 24 τῆς πατρίδος, γρ. πατρίδος μας.
- Σελ. 336** στ. 11 θρηνήσει, γρ. θρηνήση.
στ. 12 ζημία, γρ. ζημίαν.
στ. 14 τῶν πνευμάτων σου γρ. τὸ πνεῦμά σου.

(Σημ. τοῦ Τυπογρ.) Τὰ ἀνωτέρω τυπογραφικὰ παροράματα δὲν εἶναι βεβαίως τὰ μόνα εἰς τὸν παρόντα τόμον παρεισφρήσαντα· ἀλλ' ἐπειδὴ ὄλων ἡ σημείωσις ἤθελε δυστυχῶς ἀποβῆ σχοινοτενῆς καὶ ἴσως ὀλίγον χρήσιμος, περιοριζόμεθα νὰ ζητήσωμεν συγγνώμην διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ὑποσχόμενοι τοῦ λοιποῦ πλείονα ἀκρίβειαν.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΤΟΜΩΙ Α΄. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Σελ.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΊΣΤΟΡΙΑ. — Περὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς Ἀγγλίας.	1.
ΊΣΤΟΡΙΑ. — Σύνοψις τῶν πρωτίστων ἀνακαλύψεων κατ' ἐπισήμας καὶ τέχνας	227.
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. — Φυσιολογικὴ ἔρευνα τῆς μετὰ τὴν ψυχῆς καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων διαφορᾶς.	35.
— Φιλοσοφικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς Γερμανίας.	339.
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ τῆς Ἱστορίας. — Πορεία τοῦ πολιτισμοῦ.	257.
ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. — Περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Βοσπόρου.	53.
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ. — Τυπογραφικὸν κατάστημα ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸ 1839.	369.
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ. — Προκολόμβιος ἱστορία τῆς Ἀμερικῆς	138.
ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ. — Ὀδοιπορικὴ ἐπιστολὴ.	165.
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. — Περὶ τῶν ἀσμάτων τοῦ λαοῦ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας.	115.
— Περὶ τῶν τοῦ Πλουτάρχου παραλλήλων βίων.	269.
— Περὶ τῶν παροιμιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.	361.
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ. — Ἡ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης παροῦσα ζῆσις τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως.	380.
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ. — Ἰούζος Τιβώ.	315.

ΠΙΝΑΞ.

	Σελ.
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ. — Ὁ καρκίνος καὶ ἡ μο- νομαχία.	62.
— Ἡ ἐν Ὁστένδῃ παράφρων καὶ Αὐτο- κρατορίσσης ἔρως.	176.
— Ἡ Ἰταλὴ Καλογραία	430.
ΠΟΙΚΙΛΑ. — Ἐπιβρόχὴ τῆς ἡλικίας εἰς τὴν φρενοβλάβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸ κακουρ- γεῖν ῥοπὴν.	90.
— Πίναξ τῆς ἀπὸ τοῦ 1688 μέχρι 1833 διαχειρίσεως τοῦ Ἀγγλικοῦ χρέους. . .	97.
— Ἐπιβρόχὴ τῶν τεχνῶν ἐπὶ τῆς βιομη- χανίας.	101.
— Ἐτήσιος συνέλευσις τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.	196.
— Ἀνακάλυψις εἰς Ἀμερικὴν.	216.
— Ἐμπορικὴ ἔποψις τῶν διαφόρων τῆς Ἑλλάδος λιμένων.	217.
— Κηδεῖα Ὁδοφρέδου Μύλλερ καὶ λόγος ἐπιτύμβιος.	330.
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ. Σελ. 107. 218. 326. 443.	

